

Ayó òf te aweró?

Een onderzoek naar migratie-intenties en de belemmerende en bevorderende factoren rondom remigratie naar Curaçao

Ayo òf te aweró?

COLOFON

Onderzoeksbureau GrootZ Onderzoek | Advies, Curaçao in opdracht van het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn

Onderzoekers:

Drs. Maartje Groot

Dr. Renske Pin

Diego Vasquez Villaseca

© Onderzoeksbureau GrootZ Onderzoek | Advies

Curaçao maart 2014

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Voorwoord	8
Hoofdstuk 1 Inleiding	9
Aanleiding, doel en probleemstelling van het onderzoek	9
Onderzoeksvragen	10
Doelgroepen	11
Hoofdstuk 2 Literatuuronderzoek	12
Migratie theorieën	12
Ongoing process	13
Kennismigratie en Brain Drain	14
Curaçaose migratie	14
Institutionele Ontwikkelingen	16
Remigratie	16
Push en Pull factoren Remigratie	17
Myth of Return	17
Studeren in Nederland	17
Theory of Planned Behavior	18
Hoofdstuk 3 Methoden van Onderzoek	22
Aanpak en werkwijze	22
Design en steekproef	23
Procedure	23
Representativiteit	24
Meetinstrument (operationalisering constructen)	24
Statistische analyse	26
Data analyses	27
Onderzoeksvraag 1 Wat zijn de cijfers (wie vertrekken, hoeveel, wie komt terug, wie niet, wanneer)?	27

Onderzoeksvraag 2 Welke factoren spelen een rol bij remigratie?	28
Onderzoeksvraag 3 Hoe kun je remigratie stimuleren, hoe kom je tot Brain Gain voor Pais Kòrsou?	28
Hoofdstuk 4 Resultaten	29
Onderzoeksvraag 1 Wat zijn de cijfers (wie vertrekken, hoeveel, wie komt terug, wie niet, wanneer)?	29
Onderzoeksvraag 2 Welke factoren spelen een rol bij remigratie?	32
Resultaten focusgroepen	32
Focusgroep Examenleerlingen (groep 1)	32
Attitude: Naar Nederland gaan voor je studie: wat zijn de voor- en nadelen?	32
Social Norm: Wat vindt je omgeving ervan dat je misschien in Nederland gaat studeren?	33
Perceived Behavioral Control: Wat bevordert dat je in Nederland zou gaan studeren, wat belemmert het juist?	33
Attitude: Terug komen naar Curaçao na je studie: wat zijn de voor- en nadelen?	33
Social Norm: Wie in je omgeving stimuleert remigratie naar Curaçao?	34
Perceived Behavioral Control: Wat bevordert je terugkeer naar Curaçao, wat houdt het tegen?	34
Online Interviews Studenten (groep 2)	34
Focusgroep remigranten (groep 3)	34
Attitude: Naar Nederland gaan voor je studie: wat waren de voor- en nadelen?	35
Social Norm: Hoe reageerde je omgeving toen je in NL ging studeren?	35
Perceived Behavioral Control: Wat bevorderde dat je in Nederland zou gaan studeren, wat belemmerde het juist?	35
Attitude: Terugkeren naar Curaçao na je opleiding wat waren de voor- en nadelen?	36
Social Norm: Hoe reageerde je omgeving bij remigratie naar Curaçao?	36
Perceived Behavioral Control: Wat bevorderde remigratie naar Curaçao, wat belemmerde?	36
Online Interviews Non Returners (groep 4)	37
Resultaten survey	37
Profielkenmerken onderzoeksgroepen	37
Examenleerlingen op Curaçao	39

Migratieperspectieven	41
Remigratie-intenties	43
Attitudes	47
Social Norms	50
Perceived Behavioural Control	52
Totale scores voor Attitude, Sociale Norm en Perceived Behavioral Control	56
Wat zijn de meest bepalende factoren?	57
Onderzoeksvraag 3 Hoe kun je remigratie stimuleren, hoe kom je tot <i>Brain Gain</i> voor Pais Kòrsou?	66
Hoofdstuk 5 Conclusies	69
Barrières	71
Brain Gain	72
Hoofdstuk 6 Discussie en Aanbevelingen	73
Kanttekeningen	73
Betrokkenheid	74
Hoe verder?	74
Aanbevelingen	75
Literatuur	78
Krantenberichten	79
Geraadpleegde websites	80
Bijlage 1: Instanties die hun medewerking hebben verleend aan dit onderzoek:	81
Bijlage 2: Overzicht wervingskanalen	82
Bijlage 3: Assumpties en analyses	83
Bijlage 5: Beschrijvende statistieken van de Theory of Planned Behaviour variabelen	111
Bijlage 6 Overzicht routes examenleerlingen	121

Samenvatting

Al decennia lang vertrekken er jongeren van Curaçao naar Nederland en andere landen in de regio om na hun middelbare school een vervolgopleiding te gaan doen. De focus heeft lang op Nederland gelegen vanwege relatief makkelijke instroom in het hoger onderwijs voor mensen met de Nederlandse nationaliteit. Een Curaçaos HAVO of VWO diploma geeft directe toegang tot HBO en Universitaire opleidingen in Nederland. Studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk hebben via deze weg tevens recht op studiefinanciering via de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) wanneer zij zich in Nederland vestigen en Nederlander zijn.

Elk jaar verlaten honderden jongeren met potentie het eiland. Voor velen is dit een moeilijk moment omdat familie en vrienden achterblijven maar ook een belangrijke stap. Iedereen die vertrekt voor een studie heeft zich een beeld gevormd van zijn of haar toekomst. Kom je direct terug naar Curaçao na je opleiding of blijf je een aantal jaar wonen en werken in Nederland of elders? Dit beeld verandert ook nog eens door de jaren heen, tijdens de studietijd of in de jaren daarna.

In dit onderzoek zijn de verwachtingen en daadwerkelijke keuzes onderzocht van Curaçaoënaars die binnenkort naar Nederland gaan voor hun studie (nu in de examenklas), die in Nederland studeren en mensen die klaar zijn met hun studie en de keus hebben gemaakt of juist in Nederland te blijven of terug te keren naar Curaçao.

De methode die voor dit onderzoek is ingezet is gebaseerd op de Theory of Planned Behaviour (TPB) waarbij een analyse wordt gedaan van factoren die het gedrag beïnvloeden. Het gedrag dat voor dit onderzoek is onderzocht is de intentie om terug te keren naar Curaçao na een studie in Nederland. Er is vooronderzoek gedaan bestaande uit een literatuurstudie, focusgroepen en (online) interviews met respondenten uit iedere onderzoeksgroep. De factoren die daaruit naar voren zijn gekomen zijn meegenomen in het model op basis waarvan een survey is opgesteld. Deze survey is zowel in Nederland als in Curaçao digitaal uitgezet om zoveel mogelijk mensen te bereiken.

Voor examenleerlingen op Curaçao zijn de meest bepalende factoren bij terugkeer of mensen een baan en een betaalbare woning kunnen vinden op Curaçao en wanneer ouders hulp nodig hebben vanwege gezondheidsproblemen. Deze laatste factor speelt ook bij de studenten (wonend in Nederland) een grote rol. Hun focus ligt echter nog meer op de nabijheid van familie, het klimaat en de prettige leefstijl op Curaçao.

De groep die weer op Curaçao woont na een studie in Nederland (de daadwerkelijke remigranten en ervaringsdeskundigen) geeft aan dat ook de prettige leefstijl op Curaçao, klimaat en het vooruitzicht dichtbij familie te wonen voor hen zwaarwegende factoren zijn geweest bij hun terugkeer. Voor de groep Non-returns die na hun studietijd in Nederland zijn blijven wonen of elders op de wereld zijn gevestigd, spelen het klimaat en de prettige leefstijl op Curaçao een grote rol maar ook het moeilijk kunnen vinden van een baan. Een deel van deze groep heeft de intentie om terug te keren waarbij dit gedrag wordt belemmerd doordat het niet lukt een baan te vinden op Curaçao.

De drie factoren uit de Theory of Planned Behaviour (TPB), te weten Attitude (het positief staan tegenover remigratie), Social Norm (sociale druk vanuit familie en vrienden om te remigreren) en Perceived Behavioral Control (hebben mensen het idee dat ze kunnen remigreren of zijn er teveel

barrières?) blijken goede voorspellers van de remigratie-intentie: de kans dat men over een aantal jaar (nog) op Curaçao woont. Met name de derde factor die betrekking heeft op barrières die mensen ervaren speelt een grote rol. Het kan dan bijvoorbeeld gaan over het vinden werk en het gebrek aan geschikte/betaalbare huisvesting op Curaçao.

Men is over het algemeen vrij positief over remigreren naar Curaçao, dit blijkt niet alleen uit de statistische analyses maar ook uit de grote hoeveelheid (en in sommige gevallen zeer emotionele) reacties bij de open vragen in de enquête: men wil graag terug en velen roepen op om daarin te stimuleren. Sociale druk, zoals bijvoorbeeld via de overtuigingen dat familie hen graag ziet terugkeren en vrienden die ook remigreren, heeft een positief effect op de remigratie intentie. Echter er zijn ook een aantal bevorderende en belemmerende factoren, die zorgen dat men zich in meer of mindere mate in staat acht te remigreren.

Het is een grote stap om naar Nederland te gaan maar vrijwel iedereen die deze weg aflegt blijft Curaçao in zijn hart houden met de intentie om terug te keren. Hoe langer mensen weg zijn uit hun land van herkomst, hoe kleiner de kans wordt dat men daadwerkelijk terugkeert.

Een van de opvallende uitkomsten is dat in alle groepen letterlijk terugkomt dat mensen hun “steentje willen bijdragen” aan hun eiland. Wanneer de Curaçaose regering wil stimuleren dat meer mensen terugkeren, dan is het belangrijk dat dit wordt uitgedragen en dat dit wordt ondersteund door het bereiken van de mensen die nog in Nederland zijn en werk zoeken op Curaçao. Het vinden van een baan op Curaçao vanuit Nederland blijkt een groot struikelblok voor terugkeer te zijn. Er is grote behoefte aan meer inzicht in vacatures maar mensen in Nederland vragen zich ook af in hoeverre werkgevers op Curaçao op hen zitten te wachten. Een studie op HBO of Universitair niveau en een aantal jaar werkervaring in het buitenland lijken eerder in je nadeel dan in je voordeel te zijn bij een sollicitatie. Praktische bezwaren spelen wellicht een rol bij werkgevers doordat een verhuizing tijd kost en werkgevers daardoor liever iemand in dienst nemen die op het eiland is, maar veel Curaçaoënaars in Nederland tasten in het duister over de reden waarom ze geen baan kunnen vinden omdat er niet of nauwelijks wordt gereageerd op sollicitaties door werkgevers op Curaçao. Het contrast dat deze groep ervaart tussen het vertrek als beursaal en de pogingen die worden ondernomen om terug te keren en een baan te vinden is zeer groot.

De Minister van SOAW kan een grotere rol spelen als verantwoordelijk minister voor Arbeid vanuit de wens meer mensen terug te laten keren zodat Curaçao meer kan profiteren van Brain Gain (winst). Terugkeer kan gefaciliteerd worden met een (betere) centrale herkenbare vacaturebank, meer bewustzijn en incentives zoals het vergoeden van verhuiskosten, verlagen van de studieschuld etc. Maar het is ook belangrijk al te beginnen met het bereiken van de examenleerlingen. Goede voorlichting en het stimuleren van een goede studiekeuze waarbij rekening wordt gehouden met de behoefte aan specifieke expertise en specialistische Young professionals en de arbeidsmarkt op Curaçao kan zorgen voor een betere match in de toekomst. Een positieve ervaring tijdens een stage of afstudeerproject op Curaçao kan bijdrage aan een positieve attitude van potentiële remigranten ten opzichte van Curaçao als werk en woonomgeving, maar biedt werkgevers op Curaçao ook de mogelijkheid potentiële werknemers vroegtijdig aan zich te binden. Door een stageprogramma aan te bieden bij de overheid geef je niet alleen het goede voorbeeld naar andere werkgevers toe, maar zorg je er indirect ook voor dat deze studenten een professioneel netwerk opbouwen en Curaçao en de overheid op hun netvlies staan. Beter contact met werkgevers over hun wensen en ervaringen kan

voor meer inzicht zorgen in behoeftes en wanneer dit wordt gekoppeld aan een goede vacaturebank kan dit potentiële remigranten helpen goed op de hoogte te zijn.

Deze en andere stimuleringsprogramma's kunnen succesvolle remigratie ondersteunen wat kan bijdragen aan de behoefte aan expertise en aan mensen die mee willen werken aan de verdere opbouw en ontwikkeling van Curaçao als autonoom land. Een Diaspora aanpak gericht op Curaçaoënaars in het buitenland kan dit proces verder ondersteunen.

De uitgebreide en soms hartverscheurende reacties uit de enquête en naar aanleiding van het onderzoek laten een beeld zien waaruit blijkt dat remigreren niet alleen een praktische afweging is van plus en minpunten. Het lijkt alsof je, eenmaal vertrokken naar een ander land uiteindelijk altijd een beetje tussen Nederland en Curaçao in blijft hangen. Curaçao heeft aantrekkingskracht in het klimaat en de manier van leven en ook familie op Curaçao is een sterke pull factor bij remigratie. Het zou goed zijn wanneer dit ook opgaat voor mogelijkheden op de arbeidsmarkt en remigratie gebruikt wordt als kans voor ontwikkeling voor Pais Kòrsou.

Voorwoord

Jeanne Marie Francisca, Minister SOAW

Voor u ligt het rapport over remigratie van Curaçaoënaars naar hun land. Een rapport dat ik met veel interesse gelezen heb. Het toont de vele aspecten die een rol spelen bij het overwegen van remigratie naar het eiland. Het vinden van een baan, geschikte huisvesting, carrièreperspectieven. Het zijn allemaal zaken waar wij als overheid, maar ook onze samenleving in zijn algemeenheid, werk van moeten maken.

Toch begint het daar niet mee. Het begint op de eerste plaats met een gevoel. Uit het onderzoek blijkt dat potentiële remigranten allemaal het gevoel hebben dat ze iets willen teruggeven aan hun land. Bij familie willen zijn, zich onderdeel voelen van deze samenleving. Uiteindelijk gaat het erom dat mensen zich welkom voelen op Curaçao. Welkom om zich hier te vestigen, maar ook om hier kansen op te zoeken en zich te ontplooien.

Ik spreek uit ervaring, want ook ik ben een remigrant. Na vele jaren in Nederland besloot ik enkele jaren geleden om met mijn gezin weer terug te keren naar Curaçao. Ik herken veel beelden die in het rapport staan: de moeite die je hebt om je hier een weg te vinden. De energie die het kost om hier een carrière op te bouwen. Maar ook soms de teleurstelling, als je merkt dat je niet echt met open armen ontvangen wordt.

Het Ministerie van SOAW gaat actief werk maken van het actief terughalen van Curaçaoënaars naar ons land. Eén van de uitgangspunten binnen ons werk is het begrip ‘activering’. Dat betekent dat we mensen aan het werk willen helpen die in een kwetsbare positie zitten. Maar bovendien om optimaal gebruik te maken van de potentie die iedere Curaçaoënaar heeft om bij te dragen aan ons land. Ook de Curaçaoënaar die op dit moment nog in het buitenland leeft.

Dit rapport is waardevol, vooral omdat het ons concrete data biedt over de ontwikkelingen, maar het bevat ook aanbevelingen waar wij als overheid goed mee aan de slag kunnen. Verder vind ik het belangrijk dat de onderzoekers uitgebreid gesproken hebben met de jeugd over hun wensen en ambities. Daar wil ik bij aansluiten, omdat we zo gezamenlijk werken aan de toekomst van ons eiland.

Ik wens u veel plezier en inspiratie bij het lezen van dit rapport.

Hoofdstuk 1 Inleiding

Aanleiding, doel en probleemstelling van het onderzoek

Curaçao is sinds bijna 3 jaar een autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Het opbouwproces van het nieuwe land is nog steeds in volle gang. Migratie zowel naar Curaçao toe als naar andere landen kenmerken Curaçao als eiland in het Caribisch gebied al eeuwen lang. De kleinschaligheid en het insulaire karakter van Curaçao als land zijn hierin belangrijke factoren. Als we specifiek kijken naar educatie en de arbeidsmarkt is duidelijk dat niet alle expertise op het eiland beschikbaar is terwijl er voor verschillende beroepsgroepen juist specialistische kennis of een specifieke vooropleiding vereist is. Het aanbod aan opleidingen in het Middelbaar en Hoger beroepsonderwijs en Universitaire studies op Curaçao is logischerwijs beperkt.

Een gevolg hiervan is dat jongeren na hun eindexamen al decennia lang van Curaçao wegtrekken na het afronden van de middelbare school voor het volgen van een opleiding in het buitenland. Het opleidingsaanbod op Curaçao biedt daartoe onvoldoende mogelijkheden en ook het belang van oriëntatie buiten Curaçao is voor veel studenten belangrijk om deze stap te zetten. Voor veel jongeren is dit een grote stap, iedereen op Curaçao kent de indringende beelden van het afscheid van deze jongeren op Hato, voor velen een moeilijk moment naar een onbekende toekomst.

Slechts een deel van deze jongeren keert terug naar Curaçao na afronding van een opleiding. Sommigen komen 'as soon as possible' terug, andere na een aantal jaar maar een deel blijft voor altijd elders wonen. Voor Curaçao als land in opbouw is dit een belangrijk onderwerp. Er is behoefte aan expertise en aan mensen die mee willen werken aan de verdere opbouw en ontwikkeling van Curaçao als autonoom land. Remigratie kan hieraan een belangrijke bijdragen leveren maar er is momenteel weinig zicht op hoe dit proces verloopt, hoe groot de groep is die vertrekt (met SSC en op eigen houtje), welke kanalen zij gebruiken om informatie te vinden, hoe ze aan kijken tegen remigratie etc. Het kwantificeren van deze stromen is cruciaal om meer zicht te krijgen op remigratie en om in de toekomst beleid te kunnen ontwikkelen ten aanzien van de behoeftes van Curaçao voor de arbeidsmarkt en de ontwikkeling van het eiland.

De Minister van SOAW heeft vanuit haar verantwoordelijkheid voor arbeidsmarktbeleid en sociale ontwikkeling gevraagd of er ruimte is voor een onderzoek naar Remigratie binnen het SEI Onderzoek naar Migratie en Integratie Curaçao (OMIC). Ze vindt het belangrijk meer inzicht te krijgen in hoe dit proces verloopt, welke factoren een rol spelen in dit proces omdat deze groep Curaçaoënaars met een specifieke expertise van belang kan zijn voor de ontwikkeling van Pais Kòrsou wanneer ze terugkeren naar het eiland. Er zijn verschillende factoren die dit migratie en remigratie proces beïnvloeden, ondermeer op economisch, financieel, praktisch en persoonlijk niveau. Jongeren vormen een belangrijke doelgroep om nader te onderzoeken, zij zijn immers het potentieel voor over een aantal jaar.

Een belangrijk deel van het onderzoek richt zich op ontwikkelingen in de regio en onderzoeken die zijn gedaan en die bijvoorbeeld betrekking hebben om remigratie in het Caribisch gebied tussen eilanden (periferie) en centrum gebieden, veelal landen waarmee de landen vanwege een gedeelde historie (koloniaal verleden) een band hebben die zich ondermeer uit in overeenkomsten in het

onderwijssysteem en taal. Daarnaast is er gekeken naar initiatieven die al lopen op dit terrein om studenten te ondersteunen, remigratie makkelijker te maken etc. zodat duidelijk wordt welk aanbod er is en hoe de doelgroep hier tegenaan kijkt. Een literatuurstudie van wat er in de regio plaatsvindt ten aanzien van migratie van *high potentials* is tevens onderdeel van dit onderzoek.

Het volgen van een opleiding geldt voor hen als het belangrijkste emigratiemotief en dit kan worden gezien als *brain drain* of in elk geval 'potentiële *brain drain*' voor Curaçao omdat het gaat om jongeren met veel perspectief (ze hebben hier hun middelbare school diploma gehaald) die na hun vervolgopleiding aan de slag kunnen op de arbeidsmarkt. Jaarlijks gaan er ook studenten naar andere landen zoals de VS en Costa Rica. De regering van Curaçao stimuleert dit sinds twee jaar met een specifiek programma gericht op studeren in de regio. Getracht zal worden om inzicht te geven in de statistische gegevens die deze groepen kenmerkt. In de survey zal deze groep buiten beschouwing worden gelaten omdat het praktisch niet haalbaar is om het onderzoek zo breed op te zetten in dit tijdsbestek.

Het onderzoek specifiek gericht op inzicht geven in hoe deze *brain drain* kan worden omgezet in *brain gain* (winst) voor Curaçao. Door meer inzicht in remigratie intenties en de factoren die hierin een rol spelen kan een strategie worden bepaald door de Curaçaose overheid hoe hiervan beter gebruik kan worden gemaakt.

Het creëren van meer inzicht in deze migratiestromen zowel de emigratie naar Nederland (en evt ook andere landen met studie als doel) en de remigratie naar Curaçao is een belangrijk doel. Er wordt op Curaçao niet centraal geregistreerd wie waar naartoe vertrekt, SSC doet het wel voor bursalen maar de trend lijkt dat deze groep kleiner is geworden afgelopen jaren. Hoeveel jongeren die op eigen houtje vertrekken, is niet bekend bij SSC, een deel is bekend bij de middelbare scholen die ongeveer weten wat de plannen van examenleerlingen zijn maar hoe groot de groep is weet niemand precies. Wel zijn er migratiecijfers van mensen die zich uitschrijven bij Kranshi maar het doel van migratie wordt daar niet geregistreerd. Het is, zonder de privacy van deze personen aan te tasten, belangrijk om dit inzicht wel te hebben omdat beleid alleen op een goede manier tot stand kan komen als men over de juiste gegevens beschikt.

Onderzoeksvragen

GrootZ Onderzoek en Advies is in het kader van het SEI Onderzoek over Migratie en Integratie op Curaçao gevraagd een onafhankelijk en wetenschappelijk onderbouwd onderzoek te doen naar de determinanten van het remigratie (terug naar Curaçao), waarbij de volgende onderzoeksvragen centraal staan:

De volgende vragen staan centraal in de onderzoeksopzet:

1. Wat zijn de cijfers (wie vertrekken, hoeveel, wie komt terug, wie niet, wanneer)?
2. Welke factoren spelen een rol bij remigratie?
3. Hoe kun je remigratie stimuleren, hoe kom je tot *Brain Gain* voor Pais Kòrsou?

Doelgroepen

Er is bewust een onderzoeksopzet gemaakt waarbij niet alleen naar een smalle doelgroep wordt gekeken voor wie remigratie en actueel thema is omdat ze binnenkort of kortgeleden zijn afgestudeerd. Gekozen is om vier groepen te onderscheiden. In de eerste plaats de examenleerlingen in HAVO 5 en VWO 6 voor wie studiekeuze voor de deur staat. De tweede groep wordt gevormd door studenten die op Curaçao hun eindexamen hebben gedaan en die nu in Nederland studeren. De derde groep zijn mensen die na hun studie in Nederland zijn teruggekeerd naar Curaçao en de vierde groep bestaat uit mensen die na hun schooltijd op Curaçao naar Nederland zijn gegaan voor studie en daar nog steeds wonen.

Er hebben ook mensen meegedaan die in een andere situatie zitten, bijvoorbeeld een studie in een ander land of mensen die na hun studie in Nederland in een ander land (dan Curaçao of Nederland) zijn gaan wonen. Zij hebben een eigen routing in de enquête gekregen. We willen de vier hoofdgroepen vergelijken in dit onderzoek.

In het volgende hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van relevante literatuur ten aanzien van migratie en remigratie en wordt de Theory of Planned Behavior beschreven die voor dit onderzoek is gebruikt om gedrag ten aanzien van remigratie te onderzoeken.

Hoofdstuk 2 Literatuuronderzoek

Voor dit onderzoek is gekeken naar relevante literatuur met betrekking tot migratie en remigratie. Onder remigratie wordt verstaan dat mensen terug verhuizen naar het land waar ze zijn geboren, in dit geval Curaçao wat wil zeggen dat er eerder (e)migratie heeft plaatsgevonden. Kenmerkend voor de doelgroepen in dit onderzoek is dat migratie plaatsvindt vanwege een studie in een ander land en dat het daarmee gaat om een groep die wat betreft opleidingsniveau en ervaring een belangrijke ontwikkeling tegemoet gaat door deze stap. Uit de literatuur zijn een aantal factoren gehaald die van invloed zijn op het gedrag: of iemand wel of niet remigreert. Er zijn factoren die de intentie tot dit gedrag in positieve zin beïnvloeden waardoor remigratie dichterbij komt, en er zijn factoren die remigratie belemmeren. Deze factoren zijn getoetst in focusgroepen en de uitkomsten daarvan zijn gebruikt om het onderzoeksmodel op te stellen volgens de *Theory of Planned Behaviour*. Dit onderzoeksmodel wordt in het tweede deel van dit hoofdstuk toegelicht. De onderzoeksmethode en de factoren in het model worden in hoofdstuk 3 besproken.

Migratie theorieën

Er zijn afgelopen decennia verschillende theorieën ontwikkeld die migratie van mensen verklaren. Een deel van de theorieën focust op waarom mensen migreren, anderen leggen de nadruk op waarom migratie een *ongoing* proces is. In de loop der jaren zijn er verschillende dominante perspectieven ontwikkeld. Sommige gaan uit van een economisch perspectief, anderen van een rationele individuele afweging van migranten of juist een sociaal netwerk van familie en vrienden dat migratie bevordert. Er is geen eenduidige, coherente theorie over internationale migratie. De verschillende visies op migratiepatronen worden ook beperkt door disciplinaire grenzen, wat resulteert in segmentatie (Messina & Lahav, 2005). Migratie wordt altijd gekenmerkt door push factoren (waardoor iemand vertrekt vanuit een land) en door pull factoren (waardoor iemand wordt aangetrokken door een ander land).

De eerste visies op migratie werden gekenmerkt door een economisch perspectief. Mensen gingen op zoek naar werk en/of een beter inkomen (Harris/Todaro model 1970). Een neoklassieke visie op migratie waarbij een economisch evenwicht tussen vraag en aanbod zou moeten ontstaan is jaren lang het dominante discours geweest binnen grote financiële instellingen zoals de Wereldbank. Migratie werd gezien als een verschijnsel met een positief perspectief, zowel voor de landen waar migranten naartoe gingen als voor de landen waar mensen wegtrokken omdat daar op den duur door schaarste de lonen zouden stijgen en daarmee de levensstandaard. Vanuit Marxistische hoek en van vanuit het perspectief van de Wereldsysteem theorie ontwikkeld door Wallerstein in de jaren '70 van de vorige eeuw, werd migratie vooral beschouwd als een kapitalistische methode om arbeidskrachten te halen uit de 'periferie' landen voor productie in centrumlanden. (Zoomers 2006, De Haas 2010).

Een nieuwe economische theorie van migratie (NELM) verklaart arbeidsmigratie niet alleen vanuit een individuele rationele motivatie maar kijkt naar het sociale groepsniveau van migranten waarbij migranten financieel garant staan voor hun familie die achterblijft in het land van herkomst en de familie bijdraagt in de kosten van migratie.

Over de hele wereld is sprake van migratieprocessen en dit zijn veelal eerder complexe patronen dan een eenzijdig perspectief. Huidige trends en patronen in migratie duiden erop dat migratieprocessen niet verklaard kunnen worden vanuit een puur economisch of geografisch perspectief (Massey et al. 1993). Zo worden sommige landen gekenmerkt door sterke emigratie, anderen door immigratie maar er zijn ook landen, en Curaçao is daarvan een voorbeeld, waar sprake is van zowel emigratie (mensen die binnenkomen) als immigratie (mensen die vertrekken).

Castles en Miller (2009) hebben dit proces beschreven als migratie systeem of netwerk theorieën. Migratie wordt gezien als een proces met een combinatie van factoren die economisch, institutioneel, sociaal en cultureel van aard zijn en waarbij er sprake is van macro en micro factoren. Met macrofactoren worden ondermeer institutionele, politieke en economische factoren bedoeld naast de relaties tussen landen en wetgeving. Microfactoren hebben betrekking op persoonlijke netwerken, gewoontes en *beliefs* van migranten (Klaver 2010).

Tabel 1 Migratiefactoren

Migratiefactor	Macro of Micro niveau	Voorbeeld
Economisch	Macro	Ik kan meer geld verdienen in Amerika dan in Haïti
Geografisch (klimaat)	Macro	Klimaatverandering is van invloed op oogstopbrengst
Politiek	Macro	Politiek klimaat kan migratie genereren (vluchtelingen/asiel)
Institutioneel	Macro	Toelatingwetgeving van een land geeft geen kans op vestiging
Sociale Klimaat	Macro	Voel ik me nog thuis in dit land?
Cultureel	Micro	In Nederland studeren sluit beter aan omdat ik de taal al beheers
Sociaal	Micro	Waar gaan mijn vrienden naartoe (peers)?
Netwerk	Micro	Ik heb al zussen en een vriend in Rotterdam, dan is het fijn om bij hen terecht te kunnen.
Gewoontes	Micro	Mijn hele familie heeft in Nederland gestudeerd.
Beliefs	Micro	Universiteiten in het buitenland zijn beter dan die op Curaçao

Ongoing process

Door Myrdal (1957) is migratie beschreven al een proces dat zichzelf ondersteunt. Netwerken spelen hierin een belangrijke rol. Mensen die al eerder zijn vertrokken kunnen helpen bij het vinden van werk, huisvesting en eerste opvang van nieuwe migranten. Als blijkt dat migratie inderdaad zorgt voor een beter perspectief, meer kans op werk en betere inkomsten dan is de kans groot dat familie en vrienden dezelfde weg volgen. Dit veroorzaakt migratiepatronen of stromen die over de hele wereld lopen, soms over korte afstanden, soms over zeer lange afstanden. Wegen zijn al bewandeld door voorgangers en daardoor is het voor hen die volgen makkelijker om een bestaan op te bouwen. Het Sociaal kapitaal (waarde van connecties of 'bruggen' tussen mensen) zorgt ervoor dat de stap makkelijker wordt doordat de risico's en kosten van migratie worden verlaagd en de opbrengsten worden verhoogd (Castles & Miller 2009).

Migratie heeft op deze manier wereldwijd gezorgd voor het ontstaan van migrantengemeenschappen in steden. We zien dit voor studenten uit Curaçao ondermeer in Rotterdam, Amsterdam, Den Haag, Tilburg, Groningen en Maastricht.

Kennismigratie en Brain Drain

In het Caribisch gebied hebben de meeste eilanden een historische band met Engeland, Frankrijk of Nederland. Veelal zijn schoolsysteem en taal gebaseerd op het systeem van de voormalige kolonisator wat een overstap makkelijk maakt. Voor inwoners van de Franse eilanden (zoals Guadeloupe, Saint Martin) en Curaçao en de andere eilanden die een band met Nederland hebben is het mogelijk zich te vestigen in Europa. Dit geldt niet voor bijvoorbeeld Jamaicanen die zich in Engeland willen vestigen. In veel Caribische landen is er sprake van een hoge ‘*skilled migration rate*’ waarbij een groot deel van de hoog opgeleiden het gebied verlaat. Dit wordt ook wel Brain Drain genoemd. In Haïti en Jamaica vertrekt meer dan 80% van de hoog opgeleiden naar het buitenland. Uit onderzoek van Bellamare (2012) blijkt dat een toename van het GDP per capita leidt tot hogere *skilled migration rates*.

Een deel van de groep hoog opgeleide Caribische migranten heeft al een studie in het land van herkomst gevolgd en gaat bewust onder hun niveau aan de slag in een ander land. Dit gebeurt bijvoorbeeld met verpleegkundigen uit Jamaica die op Curaçao als hulp of in de thuiszorg aan de slag gaan en met Colombianen met een universitaire opleiding die geen werk kunnen vinden in Colombia (De Bruijn & Groot expected 2014).

Migratie wordt in de literatuur naast een proces op individueel of netwerk niveau ook beschreven als motor voor ontwikkeling in het land van herkomst: de *Migration development nexus*. Migrant dragen, ook al wonen ze elders, bij aan de ontwikkeling van hun land van herkomst. Dit gebeurt ondermeer door *Remittances*: geld en goederen die worden gestuurd naar de achterblijvers. Dit is een effect dat tegenover de *Brain Drain* staat. Levitt beschrijft daarnaast ook *Social Remittances* als ideeën, gedrag, intenties en sociaal kapitaal tussen migratie landen en landen van herkomst (Levitt 1998). Remigratie zorgt ervoor dat migranten hun ‘kapitaal’, zowel sociaal, economisch als menselijk dat ze hebben ontwikkeld als migrant meebrengen naar hun land van herkomst (Reynolds 2008). Via contacten met mensen in het land van herkomst kunnen migranten ook bijdragen aan positieve ontwikkelingen. Faist (2008) omschrijft de rol van migranten als *diasporic brokers*, tussen de twee (of meer) landen, ze brengen goederen, investeringen en ideeën over via bezoeken of tijdelijke terugkeer maar ook via sociale netwerken op afstand. Er zijn landen en organisaties die zich richten op deze migranten die op korte termijn niet terugkomen maar die wel kunnen en willen bijdragen aan ontwikkelingen in hun land van herkomst via een zogenoemde Diaspora aanpak, een voorbeeld daarvan is het African diaspora policy centre dat trainingen organiseert, netwerken stimuleert, organisaties met elkaar in contact brengt en onderzoek doet. In 2008 is door Cherissa Koko een voorstel gedaan tot een Antilliaans diaspora programma (Koko, 2008).

Curaçaose migratie

In 2011 is in opdracht van de Stichting Kennis voor Curaçao door de Erasmus universiteit een eerste onderzoek uitgevoerd onder hoog opgeleide Curaçaose naars over een terugkeer naar Curaçao om een profielschets te maken van Antillianen die in Nederland Hoger onderwijs hebben gevolgd en over het algemeen nog in Nederland wonen. De respondenten in dit onderzoek hadden veelal al intenties tot terugkeer kenbaar gemaakt bij Kennis voor Curaçao en ontvingen daardoor een uitnodiging de enquête in te vullen. Deze profielschets vormt een belangrijke basis voor het huidige onderzoek temeer omdat er ten aanzien van studie gerelateerde migratie en remigratie in het Caribisch gebied weinig onderzoek is gedaan.

Uitkomsten van dit onderzoek richten zich op factoren die bepalend zijn in de besluitvorming terug te keren naar Curaçao. Er worden economische factoren genoemd zoals de economische situatie in Nederland en het perspectief op een baan op Curaçao waarover respondenten in het algemeen positief gestemd waren. Negatieve factoren hadden betrekking op de herkomst van de partner; indien de partner niet uit Curaçao komt is dan is de kans op remigratie kleiner. Daarnaast werden genoemd: vriendjespolitiek, bureaucratie, traagheid en gebrek aan efficiency. Deze punten zijn of een reden om in Nederland te blijven of ze dienen geaccepteerd te worden bij vestiging op Curaçao.

Verschillen in opzet ten aanzien van het onderzoek van Kennis voor Curaçao is dat de onderzoeksgroep bij het KvC onderzoek al interesse had getoond in terugkeer. Ook zijn er respondenten die niet eerder op Curaçao hebben gewoond (wel Curaçaose ouders) of die jaren in Nederland hebben gewoond. In het huidige onderzoek is nadrukkelijk gekozen voor mensen die op Curaçao eindexamen hebben gedaan. Examen doen op Curaçao betekent dat je op een belangrijk moment van je leven op Curaçao hebt gewoond en hier een belangrijke stap in je leven hebt gezet samen met school- en leeftijdsgenoten. Er is gekozen om de doelgroep voor dit onderzoek af te bakenen zodat juist deze groep mensen betrokken is bij de focusgroepen en de survey.

De focus ligt op die migranten die vanuit Curaçao van oudsher veelal naar Nederland zijn vertrokken of vertrekken nadat ze hun HAVO of VWO diploma hebben gehaald om naar een Hogeschool of Universiteit te gaan. Een deel van deze studenten heeft op Curaçao VSBO afgerond en gaat naar een vervolgopleiding in Nederland op SBO/MBO niveau. Op Curaçao zijn de opleidingsmogelijkheden beperkt voor SBO/MBO niveau en in het Hoger onderwijs. Deze groep migranten heeft een specifiek migratiedoel. Er is nadrukkelijk gekeken naar vier doelgroepen om het gedrag te kunnen analyseren en te kunnen vergelijken of gedragspatronen en gedragsintenties veranderen naar gelang de situatie waarin mensen zich bevinden. Een aantal vragen komen bewust overeen met het KvC onderzoek zodat resultaten vergeleken kunnen worden.

Vanuit de onderzoeksopzet van het huidige onderzoek is gekozen om na een voorfase met focusgroepen in te zetten op een meer cijfermatige en statistische onderbouwing van het gedrag van mensen. Deze onderzoeksopzet wordt in het volgende hoofdstuk verder toegelicht.

Voor Curaçao geldt ten opzichte van andere (ei)landen in het Caribisch gebied daarbij een hele specifieke situatie omdat er voor Curaçaoënaars het recht is op vrije vestiging in Nederland (en de Europese Unie), dit bijvoorbeeld in tegenstelling tot studenten die vanuit Curaçao, Venezuela etc. voor een studie naar de VS gaan. Zij dienen na afronding van hun studie terug te keren naar hun land van herkomst tenzij ze een succesvolle aanvraag indienen voor een werkvergunning of Greencard¹. Het recht op permanente vestiging in Nederland is een belangrijke factor op Macro niveau die zorgt dat er geen noodzaak is om direct na een studie terug te gaan naar Curaçao.

Een andere macrofactor in het proces van migratie en remigratie is ook de voorziening is die bepaalt dat studenten die in Nederland gaan studeren het recht hebben op studiefinanciering, zowel vanuit Curaçao (Stichting Studiefinanciering Curaçao-SSC) als in Nederland (Dienst Uitvoering Onderwijs-

¹ Verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd waarvan er jaarlijks ca 50.000 worden verstrekt door middel van een loting aan mensen met een bepaald opleidingsniveau/werkervaring.

DUO voorheen IBG). De historische band tussen Curaçao en Nederland die zich ondermeer uit in het schoolsysteem en de invloed van de Nederlandse taal in het onderwijs (en daar buiten) maakt dat Curaçao zich in haar positie onderscheidt van andere (ei)landen in de regio. De Nederlandse nationaliteit van mensen op Curaçao geeft hen het recht op vestiging in Nederland en toegang tot voorzieningen in Nederland. Bij een studie in een ander land dient aan verschillende aanvullende verplichtingen te worden voldaan bij vestiging en toelating tot opleidingen.

Microfactoren die onderdeel zijn van het migratieproces van Curaçao naar Nederland en vice versa hebben ondermeer betrekking op wat er binnen familie en vriendenkring gebeurt. Zijn er meer mensen uit het gezin naar Nederland gegaan voor studie, wat zijn hun ervaringen, wat is gebruikelijk binnen de familie en wat is de beste plek om een studie te gaan volgen? Ook wordt er gebruik gemaakt van kennis en ervaringen van familie en vrienden over goede opleidingen en hoe men een kamer kan vinden. In verschillende steden in Nederland bestaan min of meer formele netwerken van Antilliaanse en/of Curaçaose studenten die elkaar opzoeken in een vereniging, terecht kunnen bij een mentoraat dat zorgt voor introductie van nieuwe studenten en zich naast sociale activiteiten inspanst om de studietijd tot een succes te maken. Organisaties die zich specifiek op studenten richten bestaan ondermeer in Rotterdam (Antuba en PAAR), Den Haag (Hexagon), Leiden (SIAA), Zwolle (Caribische Studentenvereniging) en Amsterdam (Hvanti) en Passaat die landelijk actief is.

Institutionele Ontwikkelingen

In 2013 waren er ongeveer evenveel mensen die Curaçao verlieten als die naar Curaçao toekwamen. De kenmerken van deze groepen komen niet overeen, zo zijn onder de vertrekkers veel mensen die naar Nederland gaan en onder de groep die komt juist meer regionale migranten die zich op Curaçao vestigen om aan het werk te gaan. Zowel op Curaçao als in Nederland zijn er instanties en organisaties die zich specifiek richten op deze doelgroepen. Op Curaçao is de Stichting Studiefinanciering Curaçao (SSC) een hele belangrijke schakel in het migratieproces van examenleerlingen die in Nederland gaan studeren. SSC is ook in Nederland actief en zorgt ondermeer voor opvang van studenten, huisvesting en mentoraat. De jaarlijkse studie en beroepenmarkt richt zich voor een groot deel op Nederland en ook scholen die zijn aangehaakt op het Nederlandse onderwijsstelsel dragen hiertoe bij door bijvoorbeeld een studiereis naar Nederland te organiseren voor de pre examenklassen zodat leerlingen een beter beeld ontwikkelen van wat ze te wachten staat wanneer ze in Nederland gaan studeren. Deze initiatieven bestaan ook voor een aantal andere landen in de regio maar het gebaande pad leidt voor de meeste HAVO en VWO leerlingen nog altijd naar Nederland.

Op Curaçao zijn er ook weer initiatieven van de grond gekomen om deze *high potentials* te behouden voor het eiland ondermeer door het stageprogramma Kennis voor Curaçao. Een ander initiatief dat een aantal jaar terug plaatsvond was een programma voor Young professionals (gericht op Yu di Kòrsou) die bij de overheid de kans kregen aan het werk te gaan waarbij werk werd gekoppeld aan een opleidingstraject.

Remigratie

Een deel van deze groep Curaçaose (ex)studenten keert terug naar Curaçao, sommigen zonder dat ze een studie afronden, andere komen direct na de studie terug met een diploma op zak. Een grote groep blijft echter om uiteenlopende redenen langer of zelfs voor altijd in Nederland of elders op de

wereld wonen. Wanneer het gaat om remigratie zijn individueel en op groepsniveau weer andere factoren belangrijk dan bij migratie.

Push en Pull factoren Remigratie

Er zijn bij de vraag of iemand terugkeert naar Curaçao twee richtingen vanwaar uit remigratie wordt beïnvloed. Enerzijds zijn er Push factoren die mensen pushen weg te gaan uit Nederland, anderzijds zijn er Pull factoren die mensen aantrekken om terug naar Curaçao (terug) te gaan. Timmer (2008) geeft een overzicht van Push en Pull factoren die vaak terugkomen in literatuur over Brain Drain en Migratie. Factoren die (re) migratie kunnen beïnvloeden, zijn bijvoorbeeld van persoonlijke aard, hebben te maken met een levensfase zoals het gaan studeren of werken elders in de wereld of op zoek zijn naar een beter leven op een andere plaats. Familie speelt vaak een belangrijke rol bijvoorbeeld als de gezondheid van ouders achteruit gaat of als de contacten zeer hecht zijn. Of een factor van belang is voor iemand verschilt van persoon tot persoon.

Veel migranten blijven een verbondenheid voelen met het land van herkomst (meestal geboorteland), hun cultuur en hun 'vaderland'. Curaçao is als land in opbouw sinds de autonome status binnen het Koninkrijk sinds 10 oktober 2010. Naar verwachting is dit voor remigranten een argument om terug te keren met de wens hun steentje bij te dragen aan het land Curaçao vanuit een gevoel van nationalisme of *national identification* (Verkuyten 2006). Remigratie kan bijdragen aan positieve ontwikkelingen door netwerken, opleidingsniveau en economische positie van mensen die terugkomen.

Myth of Return

Uit onderzoek is gebleken dat hoe langer iemand weg is uit zijn geboorteland, hoe kleiner de kans wordt dat men terugkeert naar dit land. Dit wordt beschreven als the *Myth of return* (Klaver 2010, Entzinger 2011). Het is in deze tijd makkelijk om zeer intensieve contacten te onderhouden met mensen in het Land van Herkomst via bijvoorbeeld Skype. Ook vliegverbindingen dragen bij aan het idee dat afstanden kort zijn, als het noodzakelijk is kan je elkaar in een dag zien. Dit proces zorgt voor een verdere ontwikkeling van zogenaamde transnationale *communities* waarbij mensen op verschillende plaatsen wonen maar toch een gemeenschap vormen.

Er zijn factoren die mensen ervan weerhouden terug te keren. Wanneer iemand gehuwd is, is de kans op remigratie twee keer zo klein als voor iemand die ongehuwd (CBS Jaarrapport integratie 2010). Voor de eerste generatie niet westerse allochtonen in Nederland (waaronder Curaçaoënaars) geldt hoe langer zij al in Nederland zijn, hoe kleiner de kans is dat zij remigreren. Andere factoren die 'belemmerend' kunnen werken zijn ondermeer het hebben van een vaste baan (Jaarrapport integratie 2010).

Studeren in Nederland

Voor de examenleerlingen die van Curaçao naar Nederland vertrekken is het migratieproces min of meer vanzelfsprekend. Migratie is sinds decennia min of meer de norm, op Curaçao blijven lijkt niet echt een optie. Er moeten keuzes gemaakt worden naar welke stad je gaat en voor een bepaalde opleiding maar wel of niet gaan is voor veel HAVO en VWO leerlingen niet eens een realistische vraag. Naar Nederland gaan is het volgen van de 'gebaande paden', vaak zijn er ouders, familie en vrienden die dezelfde weg hebben afgelegd. Het studieaanbod op Curaçao groeit maar is nog steeds beperkt zeker op Universitair niveau. Bovendien willen veel mensen hun blik verruimen door elders te gaan wonen.

Er zijn mogelijkheden voor studie in landen in de regio zoals in Costa Rica en Puerto Rico of in de VS of Canada en de overheid stimuleert dit via SSC sinds 2012 ook met studiebeurzen maar onder examenleerlingen lijkt dit, hoewel het idee ze aanspreekt, voor vrijwel niemand een reële optie, zeker niet wanneer ouders niet in staat zijn financieel flink bij te springen. Ook zijn er mogelijkheden voor goede sporters om met een beurs naar de VS of bijvoorbeeld Puerto Rico te gaan en sport te combineren met een studie.

Nederland staat voor kwaliteit, duidelijkheid en ouders kiezen volgens de leerlingen vaak graag voor een studie in Nederland omdat het bekend is. Sommige leerlingen hebben al eerder in Nederland gewoond en velen hebben er familie en bekenden wonen. Toch zijn er risico's en zijn er relatief veel studenten die het niet redden vanwege alle veranderingen, een verkeerde studiekeuze of andere problemen. Het niet afronden van een opleiding leidt tot een hoge studieschuld, dit is een zware belasting die deze groep jaren lang met zich mee draagt. Zie ondermeer het filmpje *Djis Pa bo Sa!* (Dat je het weet!)² dat jongeren laat zien waar ze tegenaan kunnen lopen.

Theory of Planned Behavior

De *Theory of Planned behaviour* van Fishbein en Ajzen is een van de meest bekende theorieën uit de sociale wetenschappen die wordt gebruikt voor het voorspellen van menselijke gedragingen. De theorie werd voor het eerst beschreven in 1988 en kwam voort uit de door Fishbein ontwikkelde *Theory of Reasoned Action* (TRA: Fishbein, 1967). Deze *theory of reasoned action* beoogde om menselijk gedrag te bestuderen en ging er vanuit dat daadwerkelijke gedragingen van mensen het directe gevolg zijn van gedragsintenties. Deze gedragsintenties zijn op hun beurt weer het resultaat van een houding (attitude) die een persoon heeft ten opzichte van een bepaald gedrag en subjectieve normen die aangeven wat relevante mensen in de omgeving goed of slecht gedrag vinden.

Figuur 1 Model Theory of Reasoned Action (Fishbein 1988)

Iemands attitude (houding) hangt volgens de theorie af van twee aspecten: zijn of haar *beliefs*, dat zijn de persoonlijke inschattingen dat een bepaalde situatie of een bepaald verband voorkomt ('Als ik terugkeer naar Curaçao heb ik minder carrière kansen') en de *evaluation of behavioural outcome*; dat is de relatie die iemand legt tussen zijn of haar gedrag en wat er vervolgens gebeurt, ofwel hoe hij of zij het gedrag evalueert. ('Carrièreperspectief is belangrijk voor mij').

Ook de invloed van subjectieve normen op het gedrag van mensen hangt af van twee onderdelen. Allereerst zijn dat de *beliefs* die 'relevante mensen' in de omgeving hebben met betrekking tot het

² djis pa bo sa: <http://youtu.be/epkdtarDob0>

gedrag (bijvoorbeeld: 'Mijn familie vindt dat ik zou moeten terugkeren naar Curaçao'). Daarnaast is er de *motivation to comply*. Afhankelijk van wie het zegt en de mate waarin je gehoor wilt geven of belang hecht aan de mening van deze personen, zal je meer of minder bereid zijn om je gedrag hieraan aan te passen ('Als het gaat over terugkeren naar Curaçao dan volg ik het advies van mijn ouders').

Vele jaren en studies later realiseerden Fishbein en Ajzen zich dat er nog wat ontbrak aan het Theory of Reasoned Action-model. Het TRA-model werkte alleen goed in die situaties waarbij mensen aangaven ook volledige controle te hebben op de situatie. Daar waar dat niet of minder het geval was, bleek het model niet te werken. Dit leidde tot de ontwikkeling van de Theory of Planned Behaviour (TPB). Het grote verschil tussen TRA en TPB is de toevoeging van het onderdeel '*perceived behavioural control*'.

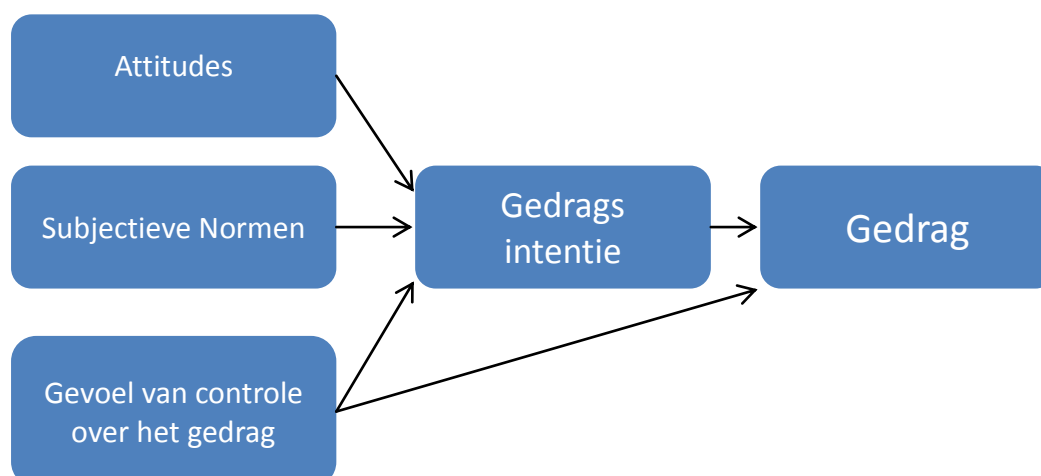
Perceived behavioural control geeft aan in hoeverre een persoon van mening is dat hij of zij invloed heeft op de situatie. Een Curaçaose student in Nederland kan bijvoorbeeld na afronding van zijn of haar opleiding niet de intentie hebben om terug te keren naar Curaçao vanwege een hoge studieschuld in Euro's die vanuit Curaçao met een lager inkomen in NAF niet snel kan worden afbetaald, maar daar op terug zijn gekomen sinds hij of zij ontdekte dat er een deel van de studieschuld wordt kwijtgescholden bij terugkeer. Deze student heeft dus (in zijn beleving) de nadelige consequenties van het terugkeren naar Curaçao onder controle gekregen, waardoor de gedragsverandering, namelijk het daadwerkelijk terugkeren naar Curaçao, gemakkelijker geworden is.

Samenvattend is het, volgens de theorie van gepland gedrag, om te kunnen voorspellen of iemand van plan is om iets te doen, van belang om te weten:

- Of de persoon voorstander is van het gedag ('attitude')
- Hoeveel sociale druk de persoon voelt om het te doen ('subjectieve norm')
- Of de persoon zich in controle voelt over het gedrag ('waargenomen gedragscontrole')

Door het vaststellen van deze drie 'voorspellers', kunnen we inzicht krijgen in de kans dat een persoon het gedrag zal vertonen.

Figuur 2 Model Theory of Planned Behaviour (Ajzen 1991)

Volgens de theorie van gepland gedrag is het van belang om bij het toepassen van het model zeer helder te definiëren om wel gedrag het precies gaat en wie de populatie is (op welke groep(en) richt het onderzoek zich en over welke groep wil je straks uitspraken doen?). De onderdelen in het model, zoals weergegeven in figuur 2, worden hieronder kort toegelicht:

Behaviour: Gedrag Het te voorspellen gedrag is de eindvariabele in het model. Het beoogde gedrag moet zorgvuldig worden gedefinieerd in termen van Target, Actie, Context en Tijd (TACT). In het geval van remigratie gaat het om het gedrag: “na eind examen te hebben gedaan op Curaçao, en vervolgens naar Nederland te zijn gegaan voor een opleiding, terug te keren naar Curaçao.”

Behavioural Intentions: Gedragsintentie Hoewel er geen perfecte relatie is tussen gedragsintentie en feitelijk gedrag, kan intentie gebruikt worden als een belangrijke voorspeller van gedrag. Dit uitgangspunt was een van de belangrijkste bijdragen van de TPB -model in vergelijking met de voorgaande modellen van de attitude - gedrag relatie. Uit onderzoek over migratie vanuit Nederland blijkt intentie inderdaad een belangrijke voorspeller te zijn van migratie (Van Dalen & Henkens, 2008).

Attitudes (ten opzichte van het gedrag) Hierbij gaat het om de houding ten opzichte van het gedrag van een persoon, een algemene evaluatie van het gedrag. Het gaat om twee componenten die samenwerken: opvattingen over gevolgen van het gedrag (bijvoorbeeld 'terugkeren naar Curaçao verbetert mijn kwaliteit van leven') en een positief of negatief oordeel over de gevolgen van het gedrag (uitkomst evaluaties, bijvoorbeeld 'verbeteren van mijn kwaliteit van leven is voor mij belangrijk').

Uit de literatuur (zie ook het vorige hoofdstuk) blijken de volgende attitudes mee te spelen als het gaat om (re)migratie:

- (Beperkte) carrièrekansen (focusgroepen)
- Bijdrage leveren aan thuisland (Giving Back) (Potter & Conway, 2007)
- Familie dichtbij (Potter & Conway, 2007)
- Thuisvoelen in eigen cultuur (De Jong, 2000)
- Klimaat/Leefomgeving (De Jong, 2000)
- Ontspannen leefstijl (focusgroepen)
- Waardering van ervaring en ambities (focusgroepen)
- Vrijtijdsbesteding (focusgroepen)

Subjective norms - Subjectieve normen zijn een eigen inschatting van de sociale druk op het wel of niet vertonen van het gedrag. Ook hier interacteren twee componenten: wat iemand denkt dat belangrijke mensen uit zijn/haar omgeving zouden willen dat ze zouden doen (normative beliefs, bijvoorbeeld dat iemand druk voelt vanuit de familie om terug te keren naar Curaçao) in combinatie met de waarde die aan de mening van deze mensen uit de omgeving wordt gehecht over het gedrag (in dit geval de familie).

Uit de literatuur (zie ook het vorige hoofdstuk) blijken de volgende relevante personen vaak een sociale druk uit te oefenen als het gaat om (re)migratie:

- Familie (De Jong, 2000, Potter & Conway, 2007)

- Vrienden (idem)

Perceived Behavioral Control – Het ervaren van gedragscontrole is de mate waarin een persoon zich in staat acht om het gedrag uit te voeren. De aspecten die hierin samenkomen gaan over hoeveel controle iemand heeft over het gedrag (bijvoorbeeld weinig controle over het kunnen vinden van een geschikte baan op Curaçao in verband met beperkte werkgelegenheid/slechte economische situatie) en hoe zeker een persoon zich voelt over het kunnen uitvoeren of niet uitvoeren van het gedrag (bijvoorbeeld of het niet kunnen vinden van een baan iemand tegenhoudt om terug te komen).

Uit de literatuur (zie ook het vorige hoofdstuk) blijken de volgende omstandigheden de ervaren controle op (re)migratie te bevorderen en/of te beperken:

Bevorderende factoren:

- Hereniging met familie (geografisch dichterbij) (Chang, 1992)
- Beperkte werkgelegenheid in migratieland (focusgroepen)
- Klimaat/Leefomgeving (De Jong, 2000)
- Prettiger leefstijl (focusgroepen)
- Terugkeer van vrienden naar thuisland (De Jong, 2000)
- Zorgplicht ivm gezondheidsproblemen van ouders (focusgroepen)

Beperkende factoren:

- (Hoge) studieschuld (focusgroepen)
- Beperkte werkgelegenheid in thuisland (focusgroepen)
- Achterlaten van familie en opgebouwde sociale kring in migratieland (focusgroepen)
- Bezit koophuis in migratieland (Van Leuvensteijn & Koning, 2000; Oswald, 1999)
- Beperkte geschikte en betaalbare huisvesting (Oswald, 1999)
- Beperkte mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding (focusgroepen)
- Financiële achteruitgang bij terugkeer/Inkomen (Portes, 1976)
- Beperkingen voor (carrière) partner (focusgroepen)
- Kwaliteit onderwijs (Chang, 1992)
- Hoge sociale controle (focusgroepen)
- Negatieve politieke en economische ontwikkelingen in thuisland (Portes, 1976)
- Culturele verschillen tussen remigranten en mensen die bleven (focusgroepen)

Deze factoren komen terug in de vragenlijst die voor de survey is ontwikkeld, dit wordt verder toegelicht in het volgende hoofdstuk.

Hoofdstuk 3 Methoden van Onderzoek

Aanpak en werkwijze

Bij de opzet van dit onderzoek is uitgegaan van de Theory of Planned Behavior (TPB). Voor het construeren van een op maat gemaakte vragenlijst voor het meten van de constructen uit het model zijn de negen fasen doorlopen die hieronder worden toegelicht.

1. **Bepalen van de populatie en beslissen wat de beste manier om een representatieve steekproef uit deze populatie te selecteren.** Er zijn vier subgroepen binnen de populatie bepaald: examenleerlingen op Curaçao, studenten in Nederland, remigranten op Curaçao en non returners die (nog) in Nederland wonen. Een uitgangspunt van een representatieve steekproef is voor dit onderzoek niet mogelijk omdat er vooraf geen inzicht was in de grootte van de vier populaties die in dit onderzoek worden betrokken. Helaas zijn er weinig betrouwbare gegevens, daarnaast zijn er instanties die wel toegang tot persoonlijke gegevens hebben maar deze worden niet gedeeld. Er is daarom gekozen voor een andere manier om respondenten te benaderen waarbij het belangrijk was dat de vier groepen groot genoeg zouden zijn om tot betrouwbare uitspraken te kunnen komen. Uiteindelijk hebben 786 mensen de vragenlijst ingevuld.
2. **Definiëren van het gedrag:** het gedrag dat centraal staat in dit onderzoek is het terugkeren naar Curaçao na een studie in Nederland (of elders). De intentie tot terugkeer staat centraal in het model. De gedragsintentie voor remigratie naar Curaçao is gemeten met een set van 3x3 vragen. Deze vragen zijn gebaseerd op het onderzoeksrapport van Kennis voor Curaçao/EUR uit 2011. Een eerder uitgevoerd onderzoek naar de migratiebereidheid onder de Nederlandse bevolking (Van Dalen & Henkens 2008) en onderzoek naar stedelijk burgerschap (Entzinger & Dourleijn 2008; Van Bochove et al. 2009) hebben als basis gediend voor de vragen die gesteld zijn aan de respondenten van ons onderzoek. Cruciaal in dit onderzoek is de manier waarop wordt gevraagd naar remigratie-intenties. Een beproefde manier om hierachter te komen, ook gehanteerd door Van Dalen en Henkens, is de respondenten te vragen hoe groot zij de kans achten dat zij over twee, vijf, respectievelijk tien jaar op een bepaalde plaats c.q. in een bepaald land wonen. In ons geval gaat het hierbij vooral om de keus tussen Nederland of Curaçao, maar niet ondenkbaar is dat iemand zichzelf ziet wonen in een derde land, dus een ander land dan Nederland of Curaçao. Daarom is de cruciale vraag geformuleerd als: "hoe groot acht u de kans dat u over twee/vijf/tien jaar in Nederland/Curaçao/ een ander land woont en werkt?"
3. **Bepalen van de beste manier om de intentie tot het gedrag te meten.** Er is gekozen voor een onderzoeksopzet met een mix van kwalitatieve en kwantitatieve data. Voor de vier groepen (examenleerlingen, studenten in Nederland, mensen die in Nederland zijn blijven wonen na hun studietijd en remigranten die terug zijn gekeerd naar Curaçao) zijn focusgroepen opgezet om te testen welke factoren in het onderzoeksmodel centraal zouden moeten staan. Voor de examenleerlingen en de groep die is teruggekeerd naar Curaçao zijn twee sessies georganiseerd met 5 en 7 deelnemers. De constructen zijn getest in deze sessies die ca. 2 uur duurden. Voor de

studenten en de mensen die (nog) in Nederland wonen na hun studietijd is gekozen een digitale open vragenlijst af te nemen waarbij dezelfde vragen en constructen centraal stonden. Er is gevraagd naar Push en Pull factoren, wat zorgt dat je in Nederland blijft, wat zorgt dat je naar Curaçao wilt gaan. Ook deze groepen bestonden uit maximaal 8 personen. Dit deel heeft plaatsgevonden in september 2013. Naast de focusgroepen hebben ook diverse informele gesprekken plaatsgevonden waarin ervaringen en bevindingen rondom remigratie centraal stonden. Ook eigen ervaringen van twee van de drie onderzoekers die bij dit onderzoek betrokken zijn en die beide op Curaçao zijn opgegroeid en in Nederland hebben gestudeerd hebben we betrokken bij de opzet van het onderzoek.

4. **Bepalen wat de meest frequent waargenomen voor- en nadelen van het uit te voeren gedrag zijn.** Hiervoor is volgens de Theory of Planned Behaviour gekeken per subgroep welke factoren hierin sterk of zwak scoren.
5. **Bepalen wat de belangrijkste mensen of groepen van mensen zijn die het gedrag zouden goedkeuren of afkeuren.** Er is gekozen om dit te operationaliseren met mensen uit de persoonlijke omgeving van de respondenten: familie en vrienden omdat ze vaak een directe band hebben met de respondent. Ook kunnen veel naaste familie leden worden beschouwd als ervaringsdeskundigen en zitten vrienden/leeftijdsgenoten vaak in het zelfde schuitje.
6. **Bepalen van de ervaren barrières of faciliterende factoren die het gedrag makkelijker of moeilijker maken.** Met het model kan een score worden berekend waarmee ook het belang van barrières inzichtelijker wordt.
7. **Al deze items opnemen in een eerste versie van de vragenlijst.** Met de input uit de literatuur, eerdere onderzoeken en de resultaten uit de focusgroepen is bepaald welke items in de vragenlijst opgenomen moesten worden.
8. **Pretesten van de vragenlijst en indien nodig herformuleren van de items.** De vragenlijst is in de voorfase getest voor de verschillende subgroepen. Ook zijn er vier focusgroepen geweest in de voorfase.
9. **Betrouwbaarheidsanalyse uitvoeren m.b.t. de constructen.** De betrouwbaarheid van de gebruikte schalen is getoetst, de resultaten zijn terug te vinden in onder het kopje Meetinstrument.

Design en steekproef

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van survey, een vragenlijst met meerkeuzevragen en open vragen. In totaal vulden 786 personen de enquêtes in.

Procedure

Tussen oktober 2013 en januari 2014 werd de dataverzameling uitgevoerd voor het Remigratieonderzoek. De vragenlijst is geprogrammeerd met de online software Survey Monkey. Per

onderzoeksgroep werd gekozen voor een algemene van de respondenten en specifieke benadering van de examenleerlingen en studenten in Nederland:

- Algemene benadering: via de traditionele media door middel van een persbericht naar lokale kranten en nieuwssites (Extra, AD, versgeperst) op Curaçao werd aandacht gevraagd voor het online onderzoek en werden mensen uitgenodigd deel te nemen aan het onderzoek. Daarnaast werden respondenten geworven via Social Media. Op Curaçao (en onder Curaçaoënaars in Nederland) heeft facebook een belangrijke rol en een groot bereik. Daarom werd een Facebook pagina opgezet speciaal voor het onderzoek en via de Facebook interface van Survey Monkey werd de online survey verspreid. Ook werden een aantal lokale en Nederlandse instanties, relevant voor het onderwerp, benaderd om de uitnodiging voor de online survey te verspreiden, te weten: Kennis voor Curaçao, Curacaohuis, SSC, DUO en Bearing Point.
- Examenleerlingen op Curaçao: Op Curaçao zijn de vier publieke HAVO/VWO scholen benaderd voor deelname aan het onderzoek. Het gaat om het Radulphus College, het Maria Immaculata Lyceum, Kollegio Alejandro Paula (voorheen PSC) en de Albert Schweitzer HAVO/VWO afdeling. Allen waren bereid hun medewerking te verlenen. Op twee scholen kregen de examenleerlingen tijdens de les (of studiedag) de mogelijkheid om de vragenlijst in te vullen. Dit is deels op papier en deels online gebeurd (indien de leerlingen beschikten over een telefoon of tablet met internetverbinding). Op twee scholen is de link naar de enquête gemaild naar de leerlingen. Invoer van de hardcopy enquêtes werd uitgevoerd door studenten van de University of Curaçao die getraind zijn om met het programma te werken.
- Studenten in Nederland: Nederland kent diverse studenten verenigingen en associaties gericht op Antilliaanse studenten. In totaal werden 15 verenigingen en organisaties benaderd voor deelname met het verzoek om de uitnodiging met de link naar de online enquête te verspreiden onder hun leden. Daarnaast werden SSC en DUO benaderd voor medewerking aan het onderzoek (ondanks toezegging tot medewerking heeft dit niets opgeleverd).
- Uiteindelijk zijn er van de 786 enquêtes 562 digitaal en 224 in hard copy ingevuld.

Representativiteit

De resultaten van dit onderzoek zullen niet per definitie representatief zijn voor de vier onderzoeksgroepen. Representativiteit, de mate waarin de respons overeenkomt met populatie, is in dit onderzoek ook na de fase van dataverzameling lastig vast te stellen omdat cijfers over de vier onderzoekspopulaties ontbreken. Er is (momenteel) niet vast te stellen hoeveel Curaçaose studenten er in Nederland zijn en er is ook niet vast te stellen hoeveel examenleerlingen er precies zijn vertrokken. Er is gekozen voor een methode van dataverzameling waarbij in korte tijd zoveel mogelijk respondenten bereikt konden worden in de vier onderzoeksgroepen. Representativiteit van de survey was gezien het bovenstaande dan ook geen uitgangspunt in dit onderzoek.

Meetinstrument (operationalisering constructen)

Zoals toegelicht in het vorige hoofdstuk is de vragenlijst gebaseerd op een aantal internationale onderzoeken die ook betrekking hebben op het onderzoeken van migratie en remigratie. Daarnaast is

de lokale context verwerkt in het model en zijn er specifieke vragen gesteld die betrekking hebben op de lokale context op Curaçao. Er zijn focusgroepen georganiseerd in het beginstadium van het onderzoek om een goed overzicht te krijgen van de factoren die in het model een plek zouden moeten krijgen. Dit heeft geleid tot een model dat een aantal constructen bevat die in dit onderzoek getoetst zijn.

Ten behoeve van dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een online vragenlijst met daarin een routing voor de vier onderzoeksgroepen. In onderstaande wordt dit verder beschreven. In verband met het onderwerp, het opleidingsniveau van de respondenten (veelal havo of hoger) en de focus op Nederland als land van onderzoek is er voor gekozen de vragenlijst in het Nederlands af te nemen.

De volgende demografische variabelen zijn in de vragenlijst zijn opgenomen: geslacht, leeftijd, geboorteland van respondenten zelf, geboorteland van vader, geboorteland van moeder, wijk waarin mensen op Curaçao zijn opgegroeid, hoogst afgeronde opleiding, hoofdtaal in het huishouden, woonplaats en gezinssituatie.

De 'Intentie om te remigreren naar Curaçao' werd, in navolging van het onderzoek van Kennis voor Curaçao (2011) gemeten met drie items, waarbij de respondenten gevraagd werd op welke termijn zij zichzelf in Curaçao zien wonen door middel van de vragen "hoe groot acht u de kans dat u over twee/vijf/tien jaar in Nederland/op Curaçao/een ander land dan Nederland en Curaçao woont en werkt?". Hierop kon worden geantwoord door middel van een vijfpuntsschaal, variërend van 1 ('die kans is heel klein') tot 5 ('die kans is heel groot'). In de tabellen in hoofdstuk 4 zijn de gemiddelden van de antwoorden op deze vragen opgenomen, uitgesplitst per onderzoeksgroep. Cronbach's alfa voor de drie items over remigratie naar Curaçao was .88.

Attitude ten aanzien van remigreren naar Curaçao werd gemeten door een vermenigvuldiging van acht *Behavioral belief strength* items en acht bijbehorende *Outcome evaluation* items, op een vijfpuntsschaal (bijv. 'Als ik terug keer naar Curaçao heb ik minder carrièrekansen' waarbij 1 = zeer onwaarschijnlijk, 5 = zeer waarschijnlijk vermenigvuldigd wordt met 'Carrièreperspectief is voor mij...' waarbij -2 = heel onbelangrijk, 2 = heel belangrijk). Daarbij werden twee *outcome evaluation* items gehercodeerd in verband met de richting van de schaal, te weten: het item over verminderde carrièrekansen en minder mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding op Curaçao. De formulering van introductie op de items werd waar nodig aangepast op de situatie van de onderzoeksgroep. Cronbach's alfa van de 8 samengestelde items was .50. De interne betrouwbaarheid van de schaal kon worden verbeterd door het verwijderen van het item over "breed aanbod aan vrijetijdsbesteding (cultuur, sport etc.)", waardoor de Cronbach's alfa van de zeven resterende samengestelde items uitkwam op .60.

De *Perceived Behavioral Control* ten aanzien van remigreren naar Curaçao werd gemeten door een vermenigvuldiging van achttien *Control Beliefs* items en achttien bijbehorende *Power of Control Factors* items, op een vijfpuntsschaal (bijv. 'ik verwacht dat ik een studieschuld heb' waarbij 1 = zeer onwaarschijnlijk, 5 = zeer waarschijnlijk vermenigvuldigd werd met 'een studieschuld zou mij tegenhouden om naar Curaçao terug te keren' waarbij -2 = helemaal oneens, 2 = helemaal eens). Daarbij werden zes *Power of Control Factor* items gehercodeerd in verband met de richting van de schaal, te weten: het item over beperkte baanmogelijkheden in Nederland, Familie op Curacao, klimaat op Curacao, prettiger leven op Curacao, vrienden die terugkeren en gezondheid van de

ouders. Curaçao-verminderde carrièrekansen en minder mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding op Curaçao. De formulering van introductie op de items werd waar nodig aangepast op de situatie van de onderzoeksgroep. Cronbach's alfa van de 18 samengestelde items is .76.

De *Sociale Norm* ten aanzien van remigreren naar Curaçao werd gemeten door een vermenigvuldiging van twee *Injunctive Normative Beliefs* items en twee bijbehorende *Motivation to Comply* items op een vijf puntsschaal (bijv. 'mijn familie vindt dat ik ... zou moeten terugkeren naar Curaçao' waarbij -2 = niet, 2 = wel, vermenigvuldigd werd met 'Als het gaat over terugkeren naar Curaçao dan volg ik het advies van mijn ouders' waarbij 1 = helemaal oneens, 5 = helemaal eens). De twee *Descriptive Normative Beliefs* items werden vermenigvuldigd met twee bijbehorende *Identification with the Referent* items (bijv. 'De meeste familieleden die in NL hebben gestudeerd zijn ook teruggegaan naar Curaçao' waarbij -2 = zeker niet waar, 2 = zeker waar, vermenigvuldigd werd met 'Wil je als het gaat om terugkeer naar Curaçao het voorbeeld van je familie volgen?' waarbij -2 = nee zeker niet, 2 = ja zeer zeker). De formulering van introductie op de items werd waar nodig aangepast op de situatie van de onderzoeksgroep. Cronbach's alfa van de vier samengestelde items is .70.

Overige variabelen die zijn opgenomen in de vragenlijst waren middelbare school, keuze na eindexamen, leeftijd van vertrek van Curaçao, opleidingsniveau, opleidingsrichting, opleidingsinstelling, studiefinanciering, switchen van opleiding, uitloop van opleiding, remigratie na opleiding, beroep, bezoek frequentie aan Curaçao, welk land thuis wordt genoemd, totaal aantal jaar gewoond op Curaçao, meest gesproken taal, gezinssituatie, politieke oriëntatie,

Tot slot zijn er ook drie open vragen gesteld ter aanvulling op de factoren die waren opgenomen in het model en ten aanzien van adviezen aan de Minister van SOAW om remigratie te bevorderen en andere opmerkingen n.a.v. de enquête.

Statistische analyse

In het huidige onderzoek zijn alle analyses uitgevoerd met behulp van de statistieksoftware SPSS 22.0. Over het algemeen is gebruik gemaakt van een betrouwbaarheidsdrempel van $p < 0.05$ en $p < 0.01$ (aangegeven in de tabel). Allereerst zijn betrouwbaarheidsanalyses voor de determinantschalen uitgevoerd, waarbij Cronbach's alfa ≥ 0.6 als drempel is gehanteerd.

Om inzicht te krijgen in de samenhang tussen de variabelen uit het TPB model, zijn correlatieanalyses uitgevoerd per onderzoeksgroep. Aangezien de variabelen ordinaal geschaald zijn, is de Spearman correlatiecoëfficiënt gebruikt.

De operationalisering van de verschillende constructen is opgenomen in tabel 3.

Tabel 3 Operationalisering van de constructen

Construct	Item	Antwoordschaal
1	Behavioral belief strength	Onwaarschijnlijk-waarschijnlijk schaal 1 tm 5
	Als ik terugkeer naar Curaçao dan.....	
2a	Outcome evaluation	Heel onbelangrijk- heel belangrijk Schaal -2 tm 2
	Welke factoren zijn belangrijk voor jou?	
	Injunctive Normative Beliefs	Niet - wel terugkeren Schaal -2 tm 2
	Ouders/vrienden vinden dat ik wel/niet zou moeten	

	terugkeren	
	Motivation to Comply	Helemaal oneens - helemaal eens
	Ik volg advies van ouders/ vrienden	schaal 1 tm 5
2b	Descriptive Normative Beliefs	Onwaar – waar
	Familieleden/vrienden zijn na hun studie ook teruggekeerd	Schaal -2 tm 2
	Identification with the Referent	Helemaal niet - Zeer zeker
	Wil je voorbeeld familie/vrienden volgen tav terugkeer	Schaal 1 tm 5
3	Control belief strength	Onwaarschijnlijk- waarschijnlijk
	Hoe was/is/zal zijn jouw situatie bij afronding studie?	schaal 1 tm5
	Power of control factor	Helemaal oneens-Helemaal eens
	Ben je het eens met de volgende stellingen	Schaal -2 tm 2
4	Direct measures	Open vraag
	Andere factoren die een rol spelen	
	Migratieperspectie- Hoe groot is de kans dat je over 2,5,10 jaar woont op Curaçao, Nederland, elders?	Zeer klein tm zeer groot Schaal 1 tm 5
5	Other measures: Demographics	
	Leeftijd, Woonplaats, geslacht, geboorteland (ouders), spreektaal in het huishouden, hoe lang in Cur/NL gewoond, gezinssituatie, positionering in het politieke spectrum	

Data analyses

De volgende onderzoeksvragen zullen beantwoord worden met dit onderzoek:

1. Wat zijn de cijfers (wie vertrekken, hoeveel, wie komt terug, wie niet, wanneer)?
2. Welke factoren spelen een rol bij remigratie
3. Hoe kun je remigratie stimuleren, hoe kom je tot *Brain Gain* voor Pais Kòrsou?

De data worden per onderzoeksvraag geanalyseerd:

Onderzoeksvraag 1 Wat zijn de cijfers (wie vertrekken, hoeveel, wie komt terug, wie niet, wanneer)?

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn data opgevraagd bij scholen op Curaçao en de Stichting Studiefinanciering Curaçao. SSC houdt alleen gegevens bij over studenten die met een studiebeurs van SSC gaan studeren. Dat kan op Curaçao zijn, in Nederland en sinds kort ook in de regio. SSC biedt studenten een beurs en de mogelijkheid om te participeren in de gezamenlijke vliegreis (Bursalenvlucht) naar Nederland, huisvesting in het eerste jaar en een mentorprogramma in Nederland. Niet alle examenleerlingen op Curaçao kiezen ervoor om dit bij SSC af te nemen. SSC schat het percentage op ca. 80% maar exacte cijfers zijn niet bekend omdat er over de studenten die op eigen houtje vertrekken en in Nederland hun studiekosten financieren met een studiebeurs en evt. aanvullende lening via DUO (voorheen IBG). DUO houdt het geboorteland van studenten bij en weet ook op welke school iemand eindexamen heeft gedaan maar DUO geeft vooralsnog aan geen gegevens te verstrekken die betrekking hebben op geboorteland. Mogelijk komt hierin verandering met een convenant tussen Curaçao en Nederland op gebied van onderwijsgegevens dat momenteel wordt voorbereid.

Het Centraal Bureau voor de statistiek in Nederland publiceert wel gegevens gebaseerd op migratiemotief (waaronder studie) maar helaas niet voor Curaçao. Wel zijn er gegevens beschikbaar over het onderwijs en de landen van herkomst van studenten op Universiteiten en HBO's in Nederland. Hierbij is het echter niet mogelijk om Curaçao afzonderlijk te selecteren, Curaçao valt nog steeds onder een gezamenlijke variabele Nederlandse Antillen en Aruba ook al bestaan de Nederlandse Antillen als geheel alweer ruim 3 jaar niet meer.

Onderzoeksvraag 2 Welke factoren spelen een rol bij remigratie?

Ten eerste zijn alle variabelen beschreven en per groep vergeleken. Vervolgens zijn de scores voor de constructen berekend obv de theorie van gepland gedrag. Met behulp van een itemanalyse zijn de schalen getoetst. Vervolgens zijn de correlaties tussen de att pbc en soc norms en intentie op korte midden en lange termijn berekend per groep om te bepalen welke factoren een belangrijke rol spelen bij de remigratie intentie.

Onderzoeksvraag 3 Hoe kun je remigratie stimuleren, hoe kom je tot Brain Gain voor Pais Kòrsou?

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden wordt met name gekeken naar de factoren die voor de verschillende doelgroepen van belang zijn en wat respondenten hebben aangegeven op de vragen die hierover in de survey zijn opgenomen. Ook is in de literatuur gekeken welke initiatieven en ideeën in andere landen en migrantengemeenschappen worden ingezet om mensen in het buitenland toch een bijdrage te laten leveren aan de ontwikkeling van hun land van herkomst.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. De drie onderzoeksvragen zullen in dit hoofdstuk worden beantwoord. Naar aanleiding van het beantwoorden van onderzoeksvraag 2 komen eerst de resultaten van de focusgroepen en interviews aan bod en daarna de uitkomsten van de survey en de analyse van deze data volgens de Theory of Planned Behaviour.

Onderzoeksvraag 1 Wat zijn de cijfers (wie vertrekken, hoeveel, wie komt terug, wie niet, wanneer)?

Er zijn weinig actuele cijfers beschikbaar waarvan met zekerheid te zeggen is dat het over deze doelgroep gaat. We weten dat vorig jaar 471 leerlingen een HAVO of VWO diploma hebben gehaald. De University of Curaçao geeft aan dat er dit jaar 171 studenten zijn begonnen met hun studie die op Curaçao een van de vier reguliere HAVO of VWO opleidingen hebben afgerond en er zijn 37 leerlingen met een stimuleringsbeurs van de overheid in de regio gaan studeren (bron Ministerie van OWCS). Er zijn 221 leerlingen als bursaal naar Nederland vertrokken via SSC. Helaas is het niet gelukt om meer data te verkrijgen over bijvoorbeeld het totaal aantal jongeren dat in Nederland is gaan studeren met een Curaçaos HAVO of VWO diploma. Er is daardoor nu geen zicht op de groep die op eigen houtje vertrekt. Dit lijkt (bron focusgroepen) voor een deel wel de groep te zijn die al banden met Nederland heeft, er bijvoorbeeld is geboren en/of er familie heeft wonen. Ook jongeren die verwachten niet direct na hun studie terug willen keren naar Curaçao, hebben aangegeven dat ze geen SSC lening wilden afsluiten omdat er een ‘terugkeerverplichting’ aan vast zit. Hoe groot deze groep is blijft onduidelijk.

Tabel 4 Leerlingen op de (publieke) HAVO en VWO scholen op Curaçao (Bron CBS en OWCS Curaçao)³

Schooljaar	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
HAVO/VWO klas 3,4,5,6	2073	2394	2371	2308
HAVO 5				507
VWO 6				158
Totaal HAVO en VWO				665
Geslaagd HAVO en VWO				471

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) in Nederland geeft aan geen gegevens te verstrekken die betrekking hebben op geboorteland van studenten. Het CBS in Nederland splitst veelal niet uit naar Curaçao als apart land, veel statistieken gaan nog steeds uit van de (voormalige) Nederlandse Antillen en Aruba. SSC houdt alleen data bij van de studenten die met SSC beurs gaan studeren zowel op Curaçao als de groep die naar Nederland of naar een ander land vertrekt. De Immigratiedienst/Kranshi houden alleen data bij over mensen die zich uitschrijven bij de bevolkingsadministratie met hun bestemming en andere demografische gegevens maar registreren

³ In dit overzicht zijn de private scholen (zoals de international school, vespucci college, abel tasman) niet meegenomen

niet wat het doel van vertrek is en scholen houden niet bij wat hun leerlingen na het examen gaan doen. Na de diploma-uitreiking verdwijnen de leerlingen uit beeld.

De grote vakantie is een logisch moment om te verhuizen wanneer er ook kinderen meegaan. In de zomerperiode is er een piek te zien in 'vertrekkers' van Curaçao en ook bij gegevens van het CBS in Nederland is dit waarneembaar maar om hoeveel (toekomstige) studenten het gaat is niet bekend. Er is een convenant in voorbereiding tussen het Curaçaose Minister van Onderwijs, Wetenschappen, Cultuur en Sport en de Nederlandse Ministerie van Onderwijs dat naar verwachting in april 2014 kan worden ondertekend. Wellicht kunnen afspraken over samenwerking ook zorgen voor gegevensuitwisseling in het belang van beleidsontwikkeling.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek in Nederland maakt het mogelijk om zelf tabellen te selecteren via Statline. In onderstaande tabel 5 is weergegeven hoeveel 'Antilliaanse' studenten van de eerste generatie en tweede generatie afgelopen jaren zijn afgestudeerd in Nederland voor zowel HBO als op de Universiteit. In de tabel zijn de studenten uit Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Statia en Sint Maarten bij elkaar opgeteld. De 1^e generatie is op de eilanden geboren en daarna naar Nederland gegaan, de 2^e generatie is in Nederland geboren en heeft 1 of 2 ouders uit een van de zes eilanden. Er is onderscheid gemaakt tussen verschillende niveaus. Sinds ca. 10 jaar is het stelsel waarin een Bachelor en daarna een Master kan worden gehaald ingevoerd. Dit vervangt het oude Doctoraal programma op de Universiteiten. Tussen 2000 en 2012 hebben 4800 studenten van de 1^e generatie (geboren op de Caribische eilanden) een HBO diploma (bachelor) gehaald. 1659 studenten hebben in de periode een hun doctoraal of master op universitair niveau behaald. Niet al deze 4359 afgestudeerden hebben ook eindexamen gedaan op Curaçao, het kan zijn dat men op jonge leeftijd al naar Nederland is verhuisd. Toch gaat het hier om een enorm potentieel: mensen met een hoge opleiding waarvan de studenten afkomstig van Curaçao vermoedelijk de grootste groep vormen.

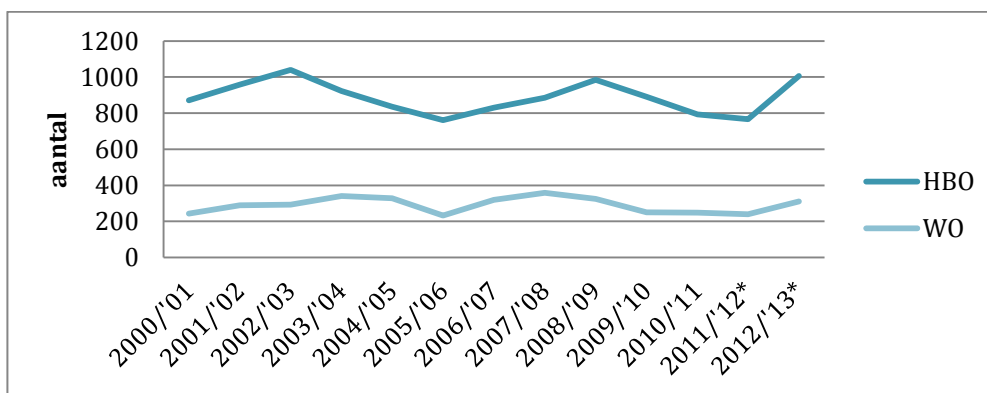
Tabel 5 Totaal WO 1e en 2e generatie afgestudeerden herkomst Nederlandse Antillen en Aruba (Bron CBS Nederland: Statline)

HBO	2000/ '01	2001/ '02	2002/ '03	2003/ '04	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08	2008/ '09	2009/ '10	2010/ '11*	2011/ '12*	totaal 2000- '12
Associate 1e generatie								2	4	4	2	4	16
Associate 2e generatie								-	1	3	3	1	8
bachelor 1e generatie	274	316	345	427	444	498	475	452	434	388	334	413	4800
bachelor 2e generatie	167	185	221	216	252	230	267	258	332	316	310	330	3084
hbo	6	9	11	9	10	11	6	12	17	9	17	10	127
vervolg 1e gen.													
hbo	2	2	6	5	5	3	12	3	11	7	6	12	74
vervolg 2e gen.													
Universiteit	2000/ '01	2001/ '02	2002/ '03	2003/ '04	2004/ '05	2005/ '06	2006/ '07	2007/ '08	2008/ '09	2009/ '10	2010/ '11*	2011/ '12*	totaal 00-'12
bachelor 1e generatie			5	21	42	86	137	108	136	131	123	163	952

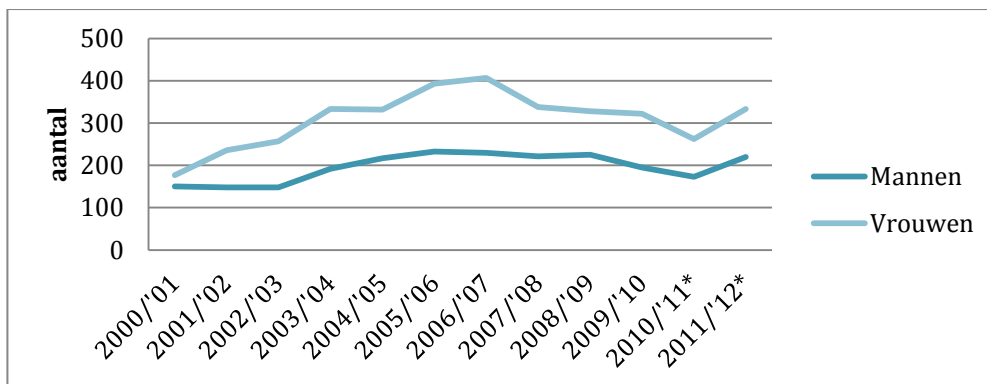
bachelor 2e generatie			22	30	83	112	110	140	146	153	187	243	1226
doctoraal 1e gen.	78	105	103	112	95	94	72	48	17	22	4	9	759
doctoraal 2e gen.	83	73	90	87	94	92	61	37	21	18	6	8	670
wo master 1e generatie			2	10	39	44	96	117	128	141	135	188	900
wo master 2e generatie			8	15	30	60	107	100	130	127	125	183	885
vervolg opl 1e gen.	12	20	13	17	20	22	25	17	16	34	18	25	239
vervolg opl 2e gen.	12	13	10	12	16	19	20	24	17	21	26	33	223

In Figuur 3 is te zien hoeveel eerste jaar studenten in het HBO en WO studeren en die zijn geboren op een van de zes eilanden. Naar verhouding volgt 75% procent een HBO en 25% een Universitaire studie. Als we kijken naar de afgestudeerden in het Nederlandse Hoger onderwijs geboren op de (voormalige) Nederlandse Antillen of Aruba (Figuur 4) zien we dat er steeds meer vrouwen zijn afgestudeerd in de afgelopen 10 jaar. In 2011/2012 waren dit ca 340 vrouwen ten opzichte van 220 mannen.

Figuur 3 Eerstejaars studenten in Nederland geboren in de (voormalige) Nederlandse Antillen en Aruba (Bron: CBS Nederland)

Figuur 4 Afgestudeerden in Nederland in het Hoger Onderwijs geboren op de (voormalige) Nederlandse Antillen en Aruba naar geslacht en jaar (Bron: CBS Nederland)

Onderzoeksvraag 2 Welke factoren spelen een rol bij remigratie?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden is er kwalitatief vooronderzoek gedaan met behulp van focusgroepen en (online) interviews waarna de uitkomsten zijn gebruikt bij het ontwerpen van de vragenlijst voor de kwantitatieve survey. De surveydata zijn volgens het model van de eerder toegelichte Theory of Planned Behaviour (TPB) geanalyseerd. Tevens is voor de vier onderzoeksgroepen een correlatiemodel opgesteld waarin wordt weergegeven welke factoren per groep een grote (en significante) invloed uitoefenen op de intentie te remigreren naar Curaçao.

Resultaten focusgroepen

Voor de examenleerlingen en de remigranten is een focusgroep op Curaçao georganiseerd. Voor de groepen in Nederland is een aparte vragenlijst met een aantal open vragen opgesteld. De belangrijkste resultaten uit de focusgroepen worden hieronder per onderzoeksgroep besproken.

Focusgroep Examenleerlingen (groep 1)

Tijdens de focusgroep met 5 examenleerlingen (twee jongens en drie meiden, waarvan twee HAVO en drie VWO) afkomstig van het Kolegio Alejandro Paula (voorheen PSC) en Albert Schweitzer werd in gegaan op zowel het naar Nederland vertrekken voor een opleiding als het naar Curaçao terugkomen na de studie. Voor beide gedragingen werd in gegaan op de drie factoren uit de Theory of Planned Behaviour om na te gaan welke aspecten een rol spelen. Hieronder worden de resultaten samengevat.

Attitude: Naar Nederland gaan voor je studie: wat zijn de voor- en nadelen?

Tijdens de focusgroepen werden diverse voor en nadelen benoemd van het naar Nederland vertrekken voor een opleiding. De voordelen die door de examenleerlingen werden genoemd gaan over dat het goedkoper is om in Nederland te gaan studeren in vergelijking met bijvoorbeeld Amerika. De examenleerlingen gaven aan dat vrijwel iedereen er familie en/of vrienden heeft wonen wat aansluiting vergemakkelijkt. Men gaf aan dat het vertrek naar Nederland een zeer logische vervolgstap is na de middelbare school: *“Je bent er door school en omgeving op voorbereid om daar naartoe te gaan”*. Alle respondenten benoemden de hoge kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland, de opleidingen worden gezien als goed en respondenten gaven aan het belangrijk te vinden te kiezen voor een goede universiteit of hoge school. De Verenigde Staten werden ook benoemd als optie, maar de optie van een Community College werd gezien als van lager niveau. De lokale mogelijkheden voor opleidingen werden door de deelnemers toch minder voor de hand liggende opties. De deelnemers aan de focusgroep beschouwden het vertrek naar Nederland als de gebaande weg: je vertrekt samen met anderen tegelijk naar Nederland om daar te beginnen aan een nieuwe fase: men zag dit als een positieve stap om jezelf te ontwikkelen. *“Op Curaçao blijf je short minded, vertrekken helpt je ontwikkelen”*. Een andere respondent benadrukte het belang van vertrekken als volgt: *“Wij zijn overprotected, vertrekken is belangrijk, je moet uit je nest gaan”*. Hoewel men aangeeft dat Nederland een zeer logische keus is voor een vervolgopleiding, is men zich weldegelijk bewust van de cultuurverschillen die men kan ervaren. *“De cultuur in Nederland lijkt op wat we gewend zijn maar ook wel weer heel anders. Sommige dingen daar zijn hier niet normaal. Denk bijvoorbeeld aan legale wiet en prostituees”*. Een van de belangrijkste nadelen die werd benoemd in de focusgroep is het ver weg zijn van je familie. Door de

vaak sterke familiebanden en het bijkomende sociale vangnet is het achterlaten van het gezin een behoorlijke stap. Met name de afstand met de moeder wordt benadrukt als iets waar men toch tegenop ziet. *“Je moet sterk zijn in je eentje.”*

Social Norm: Wat vindt je omgeving ervan dat je misschien in Nederland gaat studeren?

De respondenten werd gevraagd naar de belangrijkste personen in de omgeving die hen stimuleerden (of juist weerhielden) naar Nederland te vertrekken voor een opleiding. De respondenten gaven aan dat hun ouders veelal gewend zijn aan het idee dat hun kinderen weg gaan. *“Het is de sociale norm om naar Nederland te gaan voor je studie.”* Echter, ze ervaren ook dat ouders dit niet licht opnemen. *“Mijn moeder gaat nu al huilen”*. De respondenten geven aan dat hun ouders over het algemeen willen dat hun kinderen gaan en dit ook stimuleren, met uitzondering van een van de respondenten: hij benoemde dat een van zijn ouders niet wil dat hij vertrekt. Daarnaast noemen de respondenten vrienden en bekenden in Nederland als belangrijke personen die hen stimuleren om ook over te komen. Daarnaast zijn er belangrijke personen die weliswaar niet actief stimuleren of weerhouden, maar die zorgen voor een moeilijk afscheid: *“Ik ga mijn oma missen, ze heeft nog maar een paar jaartjes.”*

Perceived Behavioral Control: Wat bevordert dat je in Nederland zou gaan studeren, wat belemmert het juist?

De aankomend studenten noemen diverse belemmerende en bevorderende factoren voor het gaan studeren in Nederland. Voorop staan voor de respondenten de vele bevorderende factoren: *“Het is een gebaand pad, velen gingen ons voor, alles is vrij goed geregeld.”* Stichting Studiefinanciering Curaçao (SSC) en/of Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) bieden voorzieningen bij de overtocht, waaronder bemiddeling bij het vinden van een kamer. Velen hebben in Nederland familie en vrienden. Opleidingen in Nederland staan volgens de respondenten goed aangeschreven internationaal, ze noemen daarbij specifieke voorbeelden zoals TU Delft. Amerika is populair onder de examenleerlingen maar voor velen te duur. Echter, de respondenten geven aan dat voor sommigen ook Nederland te duur is. Op Curaçao blijven voor een opleiding benoemen het merendeel van de respondenten als een optie voor mensen die de stap naar Nederland een jaar willen uitstellen. Een respondent zou juist liever op Curaçao studeren maar hij geeft aan dat de studiekeuze hier niet beschikbaar is. In dit verband wordt cultuur gezien als een bevorderende factor. *“Als je dan toch naar het buitenland gaat is de stap naar Nederland makkelijker dan naar de VS, cultuur is bekender”*. De Nederlandse taal wordt gezien als een beperkende factor, de respondenten benoemen dit als mogelijk struikelblok bij een studie in Nederland.

Attitude: Terug komen naar Curaçao na je studie: wat zijn de voor- en nadelen?

De examenleerlingen uit de focusgroep noemen verschillende voor en nadelen van terugkeren naar Curaçao na de opleiding. Als voordelen worden genoemd dat je met een bepaalde opleiding veel kans hebt een baan te vinden op Curaçao, als nadeel dat met bepaalde opleidingen dit veel moeilijker zal gaan. Een ander voordeel wat werd benoemd is dat men terugkeert naar *“je comfort zone”*, de nabijheid van de familie en de kleinschaligheid *“het is lekker klein hier”* zijn enkele van de genoemde voorbeelden. Het eiland wordt gezien als een goede omgeving voor het op laten groeien van je kinderen. Daarnaast geven de respondenten aan het belangrijk te vinden iets terug te doen voor je land. De nadelen van terugkeer die werden benoemd focussen met namen op de werkgelegenheid: het mogelijk moeilijk een baan kunnen vinden, lage(re) salarissen en lage werkgelegenheid. *“Er zijn weinig banen op Curaçao.”* De respondenten maakten de vergelijking met Nederland en benoemden

dat Nederland grootschaliger is en dat dit voordelen met zich meebrengt, bijvoorbeeld dat opgroeiende kinderen hierdoor meer en andere ervaringen kunnen opdoen. Ook benoemden de examenleerlingen de sociaaleconomische situatie van Curaçao als nadeel en een groot punt van zorg: *“Curaçao is minder stabiel, het kan uit de hand lopen.”*

Social Norm: Wie in je omgeving stimuleert remigratie naar Curaçao?

Als het gaat om belangrijke personen in de sociale omgeving van de respondenten als het gaat om remigreren naar Curaçao voor de opleidingen noemen de respondenten ook nu de familie en vrienden. De ouders lijken zich daarbij op de achtergrond op te stellen. *“Sommige ouders verwachten dat je terugkomt na je opleiding, anderen begrijpen het als je wegblijft. Ze spreken het niet stellig uit.”*

Perceived Behavioral Control: Wat bevordert je terugkeer naar Curaçao, wat houdt het tegen?

De respondenten is gevraagd naar of ze zichzelf in staat achten terug te keren naar Curaçao na hun voorgenomen opleiding in Nederland en wat de mogelijke bevorderende en belemmerende factoren zouden kunnen zijn. Hoewel het voor de respondenten nog ver van hun bed is, *“Dat is over vijf jaar, wat dan?”* benoemen de respondenten een aantal duidelijke belemmerende factoren die te maken hebben met werk (het mogelijk moeilijk kunnen vinden van een baan), maar ook praktische zaken zoals het slechte openbaar vervoer op Curaçao *“Ik moet soms 30 minuten op de bus wachten voor school”*. Toch voorzien ze ook zaken die het hen makkelijker zouden maken om terug te keren: negatieve ervaringen in Nederland, het missen van familie, een mogelijk prettiger leven kunnen opbouwen op Curaçao. Respondenten geven aan daarvoor bereid te zijn *“offers”* te brengen: *“Wat je verdient is niet zo belangrijk.”*

Online Interviews Studenten (groep 2)

In het kader van het kwalitatieve vooronderzoek werden met drie Curaçaose studenten in Nederland online interviews gehouden. Voor twee van hen is de situatie op de arbeidsmarkt op Curaçao een belangrijke factor in de overweging wel of niet terug te keren. Ze hebben een sterke band met Curaçao, voelen zich er thuis en willen graag hun steentje bijdragen aan de ontwikkeling van het eiland. Een respondent geeft aan pas terug te willen na zijn pensioen om te genieten van de rust en relaxedheid op het eiland.

Thema's die worden genoemd als belemmerende factoren voor terugkeer naar Curaçao zijn: de politieke en economische situatie, criminaliteit, corruptie, mentaliteit tegen buitenlanders en gebrek aan werk. Ook een studieschuld wordt gezien als reden om (langer) in Nederland te blijven. Arbeidsmarktperspectief en de organisatiecultuur worden ook omschreven als reden om in Nederland te blijven.

De overheid zou zich moeten richten op het verleiden van potentiële terugkeerders met betere perspectieven. *“Mensen moeten zich welkom voelen want ze kunnen veel voor de gemeenschap betekenen.”* Ook is het belangrijk dat er beter in kaart wordt gebracht hoe de situatie op de arbeidsmarkt is, welke banen er zijn etc. Belangrijk om samen te werken met de branches en via een website en banenbeurzen mensen te werven.

Focusgroep remigranten (groep 3)

Tijdens de focusgroep met 7 remigranten (2 vrouwen en 5 mannen in de twintig en dertig jaar), allen vanuit Nederland geremigreerd naar Curaçao, waarbij de momenten binnen de levensfasen waarop

de remigratie plaatsvond en de motieven voor remigratie verschilden. Er werd in gegaan op zowel het naar Nederland vertrekken voor een opleiding als het naar Curaçao terugkomen na de studie. Voor beide gedragingen werd in gegaan op de drie factoren uit de Theory of Planned Behaviour om na te gaan welke aspecten een rol speelden. Hieronder worden de resultaten samengevat.

Attitude: Naar Nederland gaan voor je studie: wat waren de voor- en nadelen?

De respondenten noemden diverse voordelen en nadelen van het naar Nederland gaan voor een opleiding. Voordelen die werden benoemd kunnen worden beschreven als: meer studie mogelijkheden, de anonimiteit van Nederland, een stuk vrijheid: doen wat je wilt en “chillen” en de mogelijkheden om zich te ontwikkelen “zonder limits”. Enkele respondenten benoemden dat Curaçao niet open staat voor verandering, nieuwe ideeën zijn niet altijd welkom. Respondenten benoemden ook een aantal nadelen van een vertrek naar Nederland. Enkele voorbeelden die werden benoemd zijn heimwee naar Curaçao, het niet op het gemak zijn in Nederland en, waar anderen dit als voordeel van Nederland benoemden, juist het gevoel van vrijheid wat Curaçao hen biedt. Enkele respondenten benoemden de verantwoordelijkheid die komt met de grote stap naar een voor velen nieuwe en groot land: *“Als je een stap fout zet dan gaat er veel mis (bijvoorbeeld keuze van de studiestad). Je moet nadenken waar je wilt wonen, niet iedereen wil naar Rotterdam maar in een kleine provinciestad was ik de enige Antilliaan.”* Enkele respondenten voelden zich op hun plek en Nederland, maar een meerderheid geeft aan dat het thuisgevoel nooit echt is gekomen, het klimaat speelt hierbij ook een rol. *“Ik heb me er nooit thuis gevoeld, het zal ook noooooit mijn huis worden. Het winterweer in Nederland is een nadeel, daardoor had ik geen zin om naar school te gaan. En er zijn veel regels waaraan je je moet houden...”*

Social Norm: Hoe reageerde je omgeving toen je in NL ging studeren?

Overeenkomstig met de resultaten uit de focusgroep onder examenleerlingen bleken ook van de remigranten de familie en vrienden belangrijke personen te zijn die het vertrek naar Nederland stimuleerden dan wel afraden. De respondenten gaven aan dat de meeste ouders een opleiding in Nederland stimuleerden, het is voor de meesten een logische stap. Een van de respondenten gaf aan dat hij liever op Curaçao was gebleven voor een opleiding, maar dat de ouders een vertrek naar Nederland juist een zeer belangrijke stap vonden. Een van de respondenten gaf aan dat een ouder het vertrek liever niet zag. Bijna alle respondenten gaven aan familie en vrienden te hebben in Nederland en vele klasgenoten die ook naar Nederland gingen. *“Het vertrekken naar Nederland was logisch”.*

Perceived Behavioral Control: Wat bevorderde dat je in Nederland zou gaan studeren, wat belemmerde het juist?

De respondenten benoemden diverse factoren die vertrek naar Nederland bevorderden. Behalve dat vanuit de sociale omgeving veel gestimuleerd werd om naar Nederland te gaan blijken ook de uitgebreide mogelijkheden van Nederland een aantrekkende functie te hebben. *“Voor iemand van een eiland is het een must om weg te gaan voor je ontwikkeling.”* Evenals de examenleerlingen van nu, benoemen ook de remigranten de logische gebaande paden voor een opleiding in Nederland ten tijde van hun keuze, gemiddeld zo’n 15 jaar geleden. *“Nederland was de enige optie toen. Het was een logische stap om voor studie naar Nederland te gaan, UNA was niet serieus en VS geen optie vanwege de hoge kosten.”* Ook de beheersing van de Nederlandse taal maakt het makkelijker om juist in Nederland een opleiding te verkiezen, zo verklaarden de respondenten. *“Voordeel was ook dat je de taal al beheerst.”*

Attitude: Terugkeren naar Curaçao na je opleiding wat waren de voor- en nadelen?

De respondenten hadden zeer uiteenlopende motieven voor remigratie naar Curaçao. Een van de respondenten benoemd dat het na tien jaar in Nederland tijd was voor een verandering. Men geeft aan iets te willen doen voor het eiland. *"Je wilt je steentje bijdragen, er zijn veel mogelijkheden om te helpen."* Hoewel een aantal respondenten aangeeft negatief te staan ten opzichte van Nederland is dat zeker niet voor iedereen het geval. Sommigen sluiten terugkeer naar Nederland dan ook niet uit. Nederland was voor een groot deel van de groep een goede keus, maar men geeft aan dat het nu tijd werd om terug te keren. *"Gevoel om hier te willen wonen werd elke vakantie sterker."* De economische problemen in Nederland speelden daarbij voor een aantal respondenten ook zeker een rol, voor anderen was dat de "drukke in Nederland". Ze benoemen diverse voordelen van terugkeer naar Curaçao. Enkele voorbeelden die veel werden genoemd houden verband met de familie en vrienden op Curaçao weer dichtbij hebben, het klimaat, sociale leven en een algehele hogere *quality of life*. *"Er zijn veel kleine dingen die ik echt heb gemist in Nederland"*. Waar vaak gedacht wordt dat Curaçao weinig mogelijkheden biedt voor werk, benoemen een aantal respondenten juist dat er voor creatieve en ondernemende mensen veel kansen qua werk zijn op Curaçao, mits men daar flexibel en creatief mee omgaat. Het terugkeren van naar Curaçao heeft in de ogen van de remigranten in de focusgroep ook een aantal nadelen, waaronder het moeizaam kunnen aflossen van de studieschuld, het gebrek aan ontwikkeling van het eiland *"Het is een lost case.."*, en de grote sociale controle op het eiland in vergelijking met waar men aan gewend was geraakt in Nederland. Eenmaal terug op Curaçao ervaart een deel van de respondenten een cultuurverschil in de werkomgeving. *"Niet iedereen was toen ik terug kwam naar Curaçao gediend van mijn intenties bij te dragen aan de ontwikkeling van Curaçao, dat valt me tegen. Als je zaken wilt veranderen op Curaçao gaat dat veel energie kosten en botsen omdat ze dat hier niet willen, al je inzet verdwijnt na een tijd door frustratie."*

Social Norm: Hoe reageerde je omgeving bij remigratie naar Curaçao?

Aan de respondenten werd gevraagd welke belangrijke personen sociale druk uitoefenen om te remigreren. Net als andere groepen werden ook door deze groep de familie en vrienden benoemd. In het geval van vrienden komt de 'druk' voort uit het daadwerkelijke voorbeeld gedrag. *"Vrienden die ook terugkeren, dat maakt het aantrekkelijker om ook te gaan."* Wat betreft de familie gaat het met name om wat ouders vinden van de optie om te remigreren. *"Er zijn ouders die graag willen dat je terugkeert, anderen hebben aangegeven dat ze het beter voor je zouden vinden om in Nederland te blijven omdat daar meer kansen zijn."*

Perceived Behavioral Control: Wat bevorderde remigratie naar Curaçao, wat belemmerde?

De respondenten benoemden diverse factoren die hen bevorderden en belemmerden in hun keuze om uiteindelijk te remigreren naar Curaçao. De beperkende factoren die genoemd zijn door de respondenten zijn divers. Huisvesting wordt gezien als een probleem, maar men ziet daarvoor ook oplossingen: *"Je kan nieuwkomers korting geven, dat doet Aruba. Hoe meer je verdient, hoe meer je moet betalen."* Veel remigranten trekken bij terugkeer (tijdelijk) in bij ouders, maar dit wordt door de respondenten gezien als beperkende factor. *"Er zijn veel drempels, je wilt niet terug naar je ouders"*. De aansluiting van de gevolgde opleiding met de baanopties op Curaçao is volgens een aantal respondenten beperkt. *"Soms heb je een 'exotische' studie gedaan, dan willen ze je niet aannemen."* Ook de studieschuld werd door een groot deel van de respondenten benoemd, al dan niet in combinatie met de mogelijke achteruitgang van de individuele financiële situatie bij terugkeer. *"Studieschuld is moeilijk*

af te betalen met een laag salaris.” Ook wijzen de respondenten op diverse slechte ervaringen met sollicitaties op Curaçao. “Je krijgt geen reactie en er is geen inzicht in vacatures.”

Naast de genoemde financiële en sociale aspecten bleek uit de resultaten ook culturele aspecten mee te spelen bij remigratie. *“Je moet op Curaçao weer integreren, net als toen je naar Nederland ging. Het eerste half jaar in Nederland was wel een cultuurschok. Ik realiseerde me het verschil in huidskleur pas toen ik naar Nederland ging. Ik ben hier geboren en getogen maar mensen hier zien me, nu ik terug ben uit Nederland, als makamba. Ik ben nu een makamba pretu.”*

Een ander aspect wat werd benoemd was het moeilijk kunnen vinden van een partner op Curaçao. Ze geven aan dat sommigen terug naar Nederland gaan om daar een partner te zoeken.

Online Interviews Non Returners (groep 4)

In het kader van het kwalitatieve vooronderzoek werden met zes non-returners online interviews gehouden. Een deel van deze groep mensen overweegt terugkeer, twee mensen geven aan hun toekomst in Nederland te zien. Sommigen willen terugkeren op korte termijn, anderen pas over 5 jaar. Ook geeft iemand het wonen en werken in Europa en Curaçao graag te willen afwisselen. De respondenten in deze groep zijn rond de 36 jaar oud. Ze hebben zich gesetteld in Nederland en hebben daar hun werk en leven opgebouwd.

Thema's die terugkeer naar Curaçao belemmeren hebben te maken met het idee dat er minder carrièrekansen zijn op Curaçao. Een respondent heeft familie en vrienden in Nederland. Voor ondernemers is het moeilijk met een kleine markt en lastig om goed personeel te vinden, arbeidsethos wordt gezien als laag, mensen zijn snel tevreden en daardoor is er weinig innovatie in bijvoorbeeld online ontwikkelingen. Ook de gezondheidszorg wordt als belemmerende factor voor terugkeer genoemd. Curaçao is als eiland beperkt in werkmogelijkheden, cultureel aanbod en ontspanningsmogelijkheden. Ook zijn er volgens de respondenten weinig mogelijkheden voor bijscholing, opleidingen etc.

Klimaat en familie op Curaçao, de verbondenheid met het eiland maken een terugkeer aantrekkelijk. Ook hier wordt genoemd dat mensen willen bijdragen aan het eiland maar ook dat de rust kan zorgen voor een betere balans tussen werk en privé en dat het voor kinderen heel fijn is om op Curaçao op te groeien. Bij een respondent is er familie (in Nederland) die terugkeer zou afkeuren, bij een ander ziet de familie (op Curaçao) graag dat deze respondent terugkomt.

Resultaten survey

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de resultaten van het onderzoek. Het hoofdstuk is opgedeeld in paragrafen die gerelateerd zijn aan de opbouw van het onderzoek. Omwille van de leesbaarheid van dit rapport zijn in de onderstaande tabellen alleen de gemiddelde waarden opgenomen. De volledige beschrijvende statistieken (n, minimum, maximum, gemiddelde scores en standaarddeviatie) zijn opgenomen in bijlage 5.

Profielkenmerken onderzoeksgroepen

In onderstaande tabel 6 is een overzicht opgenomen van de demografische factoren uit de survey. In alle vier de groepen hebben meer vrouwen aan het onderzoek meegewerkt dan mannen. De leeftijdscategorieën verschillen logischerwijs per onderzoeksgroep. Examenleerlingen zitten in de

leeftijdsgroep tussen 16 en 20 jaar, ruim 90% van de studenten die heeft deelgenomen is tussen de 21 en 34 jaar. De leeftijdsverdeling tussen Remigranten en Non returners loopt qua verdeling gelijk op.

Tabel 6 Profielkenmerken van de vier onderzoeksgroepen

	Examenleerlingen n N=295	Studenten N=73	Remigranten N=86	Non Returners N=181
<i>Geslacht</i>				
Man	33,5%	38,8%	36,4%	37,5%
Vrouw	66,5%	61,2%	63,6%	62,5%
<i>Leeftijd</i>				
16 – 20	97,9%	8,2%	0,0%	0,0%
21- 34	1,7%	91,8%	65,2%	67,2%
35 – 50	0,0%	0,0%	27,3%	24,2%
51 – 65	0,0%	0,0%	6,1%	6,3%
66 of meer	0,4%	0,0%	1,5%	2,3%
<i>Geboorteland</i>				
Curaçao	77,6%	81,6%	68,2%	68,8%
Nederland	12,7%	8,2%	22,7%	22,7%
Ander eiland voormalige NA	0,4%	2,0%	4,5%	2,3%
Suriname	2,4%	0,0%	1,5%	0,8%
Venezuela	0,8%	2,0%	1,5%	0,8%
Dominicaanse Republiek	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Colombia	2,9%	2,0%	0,0%	1,6%
Anders	2,0%	4,1%	1,5%	3,1%
<i>Meest gesproken taal thuis</i>				
Papiaments	54,5%	57,1%	42,4%	39,1%
Nederlands	22,7%	26,5%	53,0%	52,3%
Spaans	2,9%	8,2%	0,0%	1,6%
Engels	5,0%	4,1%	3,0%	2,3%
Overig	14,9%	4,1%	1,5%	4,7%
<i>Opleidingsniveau</i>				
Geen / lagere school	<i>n.v.t.</i>	0,0%	0,0%	0,0%
LBO/ VSBO/ MAVO		0,0%	0,0%	1,6%
SBO/ MBO		10,2%	6,1%	3,1%
HAVO/ VWO		53,1%	3,0%	11,7%
HBO/ Universiteit		34,7%	87,9%	78,1%
Anders		2,0%	3,0%	5,5%

Aan het begin van de enquête hebben respondenten aangeven welke situatie op hen van toepassing was. Onderscheid werd gemaakt op:

1. Ik woon op Curaçao en doe dit schooljaar eindexamen
2. Ik heb eindexamen gedaan op Curaçao en ik studeer in Nederland

3. Ik heb eindexamen gedaan op Curaçao, ben in Nederland gaan studeren en woon/werk inmiddels weer op Curaçao
4. Ik heb eindexamen gedaan op Curaçao, ben in Nederland gaan studeren en woon/werk momenteel in Nederland/elders (niet op Curaçao)
5. Ik behoor niet tot een van de bovenstaande categorieën.

Op deze manier werd hen een routing toegekend. In totaal gaven 151 respondenten aan te vallen onder categorie 5. Dit zijn mensen die niet op Curaçao eindexamen hebben gedaan maar bijvoorbeeld eerder naar NL zijn vertrokken, op Curaçao zijn blijven studeren of elders zijn gaan studeren (bv in Amerika of in de regio). Deze groep behoort niet tot onze onderzoeksgroep en is daarom uit verdere analyses weggelaten. Wel is hen gevraagd naar adviezen voor het bevorderen van remigratie. Bij de beantwoording van onderzoeksvraag 3 in het Resultatenhoofdstuk wordt hier verder op ingegaan.

Tabel 7 Gezinssituatie, 'thuisland' en woonland familie naar onderzoeksgroep

	Examenleerlingen N=295	Studenten N=73	Remigranten N=86	Non Returners N=181
<i>Gezinssituatie</i>				
Single, geen kinderen	<i>n.v.t</i>	51,0%	1,5%	3,9%
Partner, geen kinderen		44,9%	31,8%	25,8%
Single en kinderen		2,0%	27,3%	35,9%
Partner en kinderen		2,0%	4,5%	9,4%
Anders		0,0%	34,8%	25,0%
<i>Welk land noem je thuis?</i>				
Curaçao	77,5%	57,1%	83,3%	44,5%
Nederland	3,3%	2,0%	0,0%	6,3%
Curaçao en Nederland	12,7%	38,8%	16,7%	43,0%
Anders	6,6%	2,0%	0,0%	6,3%
<i>Waar woont je naaste familie?</i>				
Voorop Curaçao	39,1%	53,1%	47,0%	44,5%
Voorop in Nederland	10,7%	8,2%	7,6%	7,8%
In Nederland en op Curaçao	26,3%	32,7%	30,3%	32,0%
Verspreid over meer landen	15,6%	6,1%	12,1%	13,3%
Anders	8,2%	0,0%	3,0%	2,3%

Hieronder volgt een overzicht van een aantal analyses die betrekking hebben op een of meerdere onderzoeksgroepen van vragen die door de routing alleen aan bepaalde groepen zijn gesteld over situaties die specifiek van toepassing zijn op deze groep. Er zijn tabellen opgenomen die gaan over het studiekeuze proces van examenleerlingen, het opleidingsniveau van remigranten en non returners en over hoe vaak non returners terugkeren (voor vakantie en/of werk) naar Curaçao.

Examenleerlingen op Curaçao

De examenleerlingen is gevraagd wat hun plannen zijn voor het komende jaar. Bijna 65% geeft aan volgend jaar in een ander land te willen gaan studeren. 20% wil een opleiding op Curaçao gaan volgen. Van de leerlingen die volgend jaar wil gaan studeren (tabel 9) zegt 65% dat te willen doen in

Nederland, 16.5% wil op Curaçao gaan studeren, 13% wil een studie in Amerika gaan doen. 15 leerlingen willen met een studie in een ander land gaan starten.

Tabel 8 Wat wil je na je examen gaan doen?

Examenleerlingen		%
Verder studeren in een ander land	182	64.8
Eerst op Curaçao een opleiding volgen	57	20.3
Na de HAVO eerst VWO doen	20	7.1
Ik blijf op Curaçao maar ga niet studeren	3	1.0
Anders	19	6.8
Totaal	281	100

Tabel 9 Waar wil je gaan studeren?

Examenleerlingen		%
Op Curaçao	46	16.5
In Nederland	182	65.2
Amerika	36	12.9
Costa Rica	3	1.1
Elders	12	4.3
Totaal		100

Er vertrekken jaarlijks honderden studenten naar het buitenland. De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) in Nederland verstrekt studiefinanciering en leningen en registreert alle studenten die in Nederland studeren. Bij DUO is een overzicht bekend van wie bij welke studierichting en aan welke onderwijsinstelling staat ingeschreven echter deze gegevens worden momenteel niet verstrekt wanneer gevraagde informatie betrekking heeft op geboorteland/land van herkomst.

Op Curaçao ontbreekt het overzicht omdat een deel van de jongeren op eigen houtje vertrekt voor een studie en een ander deel met SSC als beursaal naar Nederland (of de regio) vertrekt. Wanneer terugkeer van mensen na hun studie, al dan niet na een paar jaar te hebben gewerkt, een belangrijk onderwerp is, dan is het zeker nodig meer inzicht te hebben in het potentieel van studenten, de studierichting etc. zodat er een koppeling tot stand kan komen tussen vraag op de Curaçaose arbeidsmarkt en aanbod van mensen die graag terug willen naar Curaçao.

In de survey is aan de examenleerlingen gevraagd welke studie ze van plan zijn volgend jaar te gaan volgen. Onderstaand overzicht doet een kleine greep uit de antwoorden die zijn gegeven en laat een deel zien van het potentieel dat voor komend studiejaar naar Nederland hoopt te vertrekken. Uiteraard waren er veel leerlingen die nog geen studiekeuze hadden gemaakt. Ook stroomt een deel van de examenleerlingen door naar een opleiding op Curaçao of elders.

Tabel 10 Voorgenomen studiekeuze examenleerlingen HAVO en VWO op Curaçao (eind 2013)

Luchtvaarttechniek 5x	Verloskunde 1x
Bio (medische) technologie 4x	Psychologie 5x
Ergo/Fysiotherapie 3x	Game ontwikkeling 2x
Culturele Antropologie 1x	Defensie (officiersopleiding) 4x
(Forensische) criminologie 5x	Meteorologie 1x
Notarieel recht 2x	Lerarenopleiding 7x

Aan de remigranten en aan de non-returns is gevraagd in hoeverre ze de opleiding hebben afgemaakt die ze zijn begonnen op het moment dat ze naar Nederland vertrokken. Uit tabel 11 is op te maken dat de verschillen tussen deze twee groepen zeer klein zijn. Het is niet zo dat mensen die geen opleiding hebben afgemaakt vaker in Nederland blijven dan mensen die wel een opleiding hebben afgerond. Ook opvallend is het aantal mensen dat meerdere opleidingen heeft afgemaakt, bij beide groepen geeft 23% van de respondenten aan meer dan 1 opleiding te hebben afgerond. Rond de 7% van mensen die voor hun studie naar Nederland zijn gegaan heeft geen enkele opleiding afgerond. Deze groep heeft naar verwachting te maken met een relatief hoge studieschuld.

Tabel 11 Welke opleiding hebben Remigranten en Non returns afgemaakt?

	Remigranten	%	Non Returns	%
De opleiding die ik ben begonnen afgemaakt	75	49.9	75	47.2
Ik ben geswitcht en heb een andere opleiding afgemaakt	36	22.5	36	22.6
Ik heb geen opleiding afgemaakt	12	7.5	11	6.9
Ik heb meerdere opleidingen afgemaakt	37	23.1	37	23.3
Totaal	160	100	159	100

Aan de non-returns (de groep die een studie heeft afgerond maar momenteel niet op Curaçao woont) is gevraagd hoe vaak men Curaçao bezoekt voor vakantie en/of werk. De grootste groep (36%) komt een keer in de twee jaar en 32% komt gemiddeld 1x per jaar terug naar Curaçao. 5,4% van de respondenten heeft aangegeven nooit naar Curaçao te gaan.

Tabel 12 Hoe vaak ga je terug naar Curaçao (werk, vakantie)

Non Returns		%
Nooit	7	5.4
Soms, minder dan 1x per 4 jaar	26	20.0
Regelmatig, ongeveer 1x per 2 jaar	47	36.2
Gemiddeld 1x per jaar	42	32.2
Vaker dan 1x per jaar	8	6.2
Totaal	130	100

Migratieperspectieven

Het centrale thema in dit onderzoek is dat van (re)migratieperspectieven. Eerder gaven we aan dat de respondenten hiertoe is gevraagd op welke termijn zij zichzelf in welk land zien wonen, en wel door middel van de vragen "hoe groot acht u de kans dat u over twee/vijf/tien jaar in Nederland/op

Curaçao/een ander land dan Nederland en Curaçao woont en werkt?”. Hierop konden ze antwoorden door middel van een vijfpuntsschaal, variërend van 1 (‘die kans is heel klein’) tot 5 (‘die kans is heel groot’). In tabel 13 is een overzicht opgenomen van de gemiddelde waarden van de antwoorden op deze vragen, uitgesplitst per onderzoeksgroep.

In de resultaten van dit onderzoek treffen we een, in grote lijnen, vergelijkbaar beeld aan wat ook in het onderzoek van Kennis voor Curaçao naar voren kwam (Entzinger & Tourburg, 2011). Uit de antwoorden blijkt dat naarmate de termijn waarvoor de Non-returns is gevraagd aan te geven waar zij denken te wonen en werken langer is, de kans groter wordt dat zij dan op Curaçao zullen zijn en kleiner is dat men dan (nog) in Nederland is. Voor de meeste Non-returns in ons onderzoek is remigratie dus ook wel degelijk een perspectief, maar vooral op de lange termijn. De remigranten die weer op Curaçao wonen hebben een geheel ander migratieperspectief. Hun intentie om op Curaçao te blijven is zeer duidelijk. Deze is ook op de lange termijn (hoewel in lichte mate afnemend) vrij stabiel. De plannen om zich (weer) in Nederland te vestigen zijn er in zeer geringe mate, ook op de lange termijn.

Ook voor de examenleerlingen en studenten geldt een ander migratieperspectief. Examenleerlingen en Studenten denken op de korte termijn, zeer voor de hand liggend, te wonen in Nederland. Opmerkelijk is echter dat examenleerlingen op de lange termijn zich eerder in Nederland of in een ander land dan op Curaçao gevestigd zien. Studenten denken daar echter heel anders over: zij zien zichzelf op de lange termijn werken en wonen op Curaçao, of wellicht in een ander land, maar in geringe mate in Nederland.

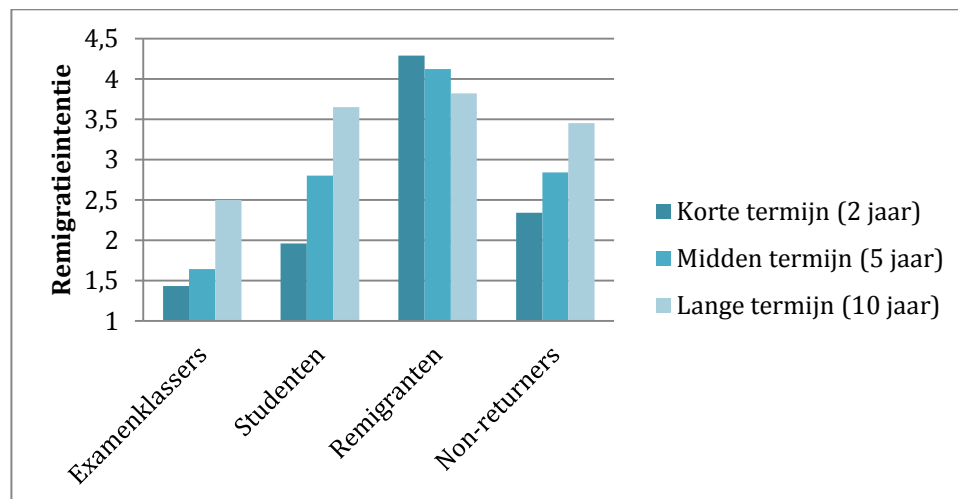
In onderstaande tabel 13 zijn de migratieperspectieven per onderzoeksgroep opgenomen voor een termijn van 2,5 en 10 jaar voor Nederland, Curaçao en elders. In Figuur 5 is het perspectief op een vijfpunts schaal voor het wonen op Curaçao opgenomen. Hierbij staat een 5 voor een hele grote kans staat en een 1 voor een hele kleine kans.

Tabel 13 Migratieperspectieven naar groep

Migratieperspectieven naar groep. . Gemiddelde waarde, waarbij 1= ‘die kans is heel klein’ tot 5 = ‘die kans is heel groot’	Examen klassers op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Hoe groot acht u de kans dat u over 2 jaar in Nederland woont en werkt?	3,86	3,69	1,47	3,43
Hoe groot acht u de kans dat u over 5 jaar in Nederland woont en werkt?	3,97	2,82	1,69	2,97
Hoe groot acht u de kans dat u over 10 jaar in Nederland woont en werkt?	3,35	1,88	1,93	2,39
Hoe groot acht u de kans dat u over 2 jaar op Curaçao woont en werkt?	1,43	1,96	4,29	2,34
Hoe groot acht u de kans dat u over 5 jaar op Curaçao woont en werkt?	1,64	2,80	4,12	2,84
Hoe groot acht u de kans dat u over 10 jaar in Curaçao woont en werkt?	2,50	3,65	3,82	3,45
Hoe groot acht u de kans dat u over 2 jaar in een land anders dan Curaçao of Nederland woont en	2,13	2,31	2,04	2,15

Hoe groot acht u de kans dat u over 5 jaar in een land anders dan Curaçao of Nederland woont en	2,39	2,84	2,32	2,36
Hoe groot acht u de kans dat u over 10 jaar in een land anders dan Curaçao of Nederland woont en	2,92	2,86	2,49	2,59

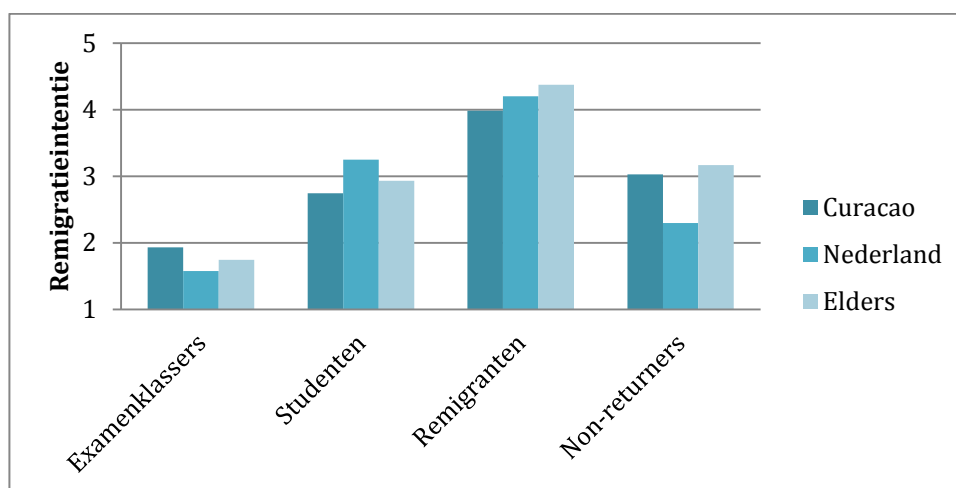
Figuur 5 Hoe groot acht u de kans dat u over 2/5/10 jaar op Curaçao woont en werkt?

Remigratie-intenties

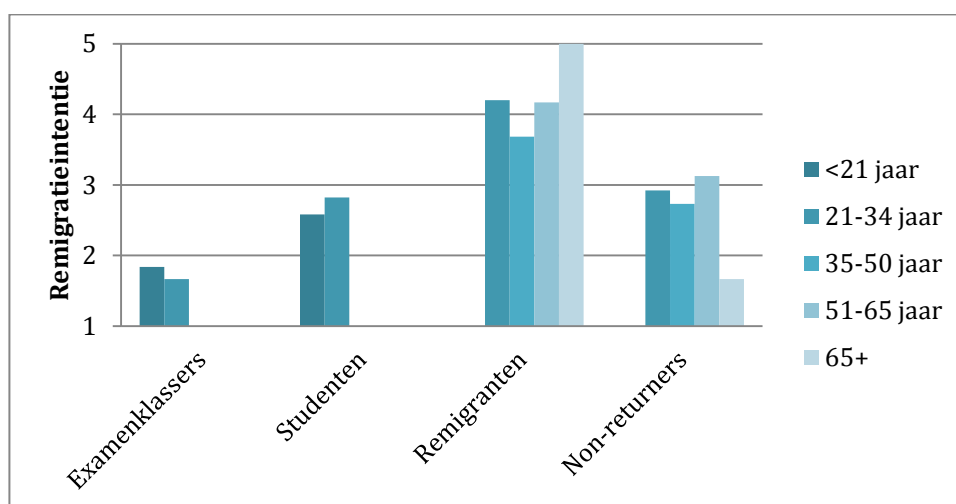
Er is gekeken naar de invloed van verschillende demografische variabelen op remigratie-intenties. Uit deze analyses blijkt dat geslacht niet van invloed is op de remigratie-intentie. De scores voor mannelijke en vrouwelijke respondenten liggen bijzonder dicht bij elkaar. Voor wat betreft de gezinssituatie gaat er geen duidelijke invloed uit van het hebben van een partner en/of kinderen op de remigratie-intentie. In figuur 6 is gekeken naar de invloed van het geboorteland van de respondent op de intentie tot remigratie na een studie/verblijf in Nederland. Bij de Examenleerlingen is er bij degenen die op Curaçao zijn geboren een grotere intentie tot terugkeer waarneembaar dan bij degenen die in Nederland zijn geboren. Bij de studenten en remigranten scoort de groep die in Nederland is geboren hoger op de intentie tot remigratie naar Curaçao.

Figuur 6 Remigratie-intentie naar geboorteland

In tabel 7 is gekeken naar leeftijdscategorieën en de invloed van leeftijd op remigratie-intenties. De intentie om nog terug te keren is relatief laag onder 65 plussers (non returners). Als je al ouder bent is de stap terug naar Curaçao zwaarder. Gezondheidszorg kan een reden zijn niet meer terug te keren. In de leeftijd tussen 21 en 65 jaar ligt de intentie om terug te keren naar Curaçao rond de 3 op het schaalgemiddelde. De intentie bij examenleerlingen ligt onder de 2, zij gaan eerst nog vertrekken, terugkeren staat nog ver van hen af. De intentie bij studenten ligt alweer iets hoger. Onder oudere studenten (21 jaar<) is de intentie om terug te keren iets hoger dan onder jongere studenten.

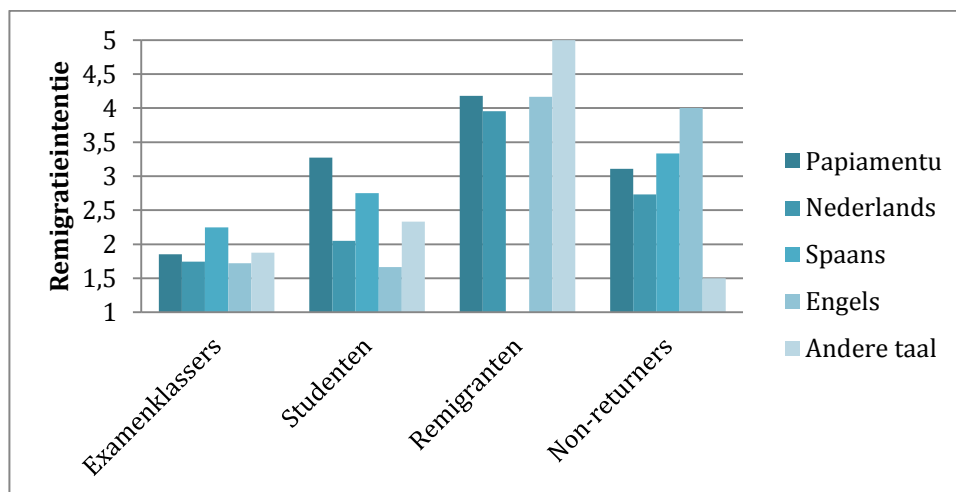
Figuur 7 Remigratie-intentie naar leeftijd

In figuur 8 zien we de relatie tussen de intentie van remigratie naar Curaçao tot de taal dat men thuis het meest spreekt, uitgesplitst naar de vier onderzoeksgroepen die van belang zijn voor dit onderzoek.

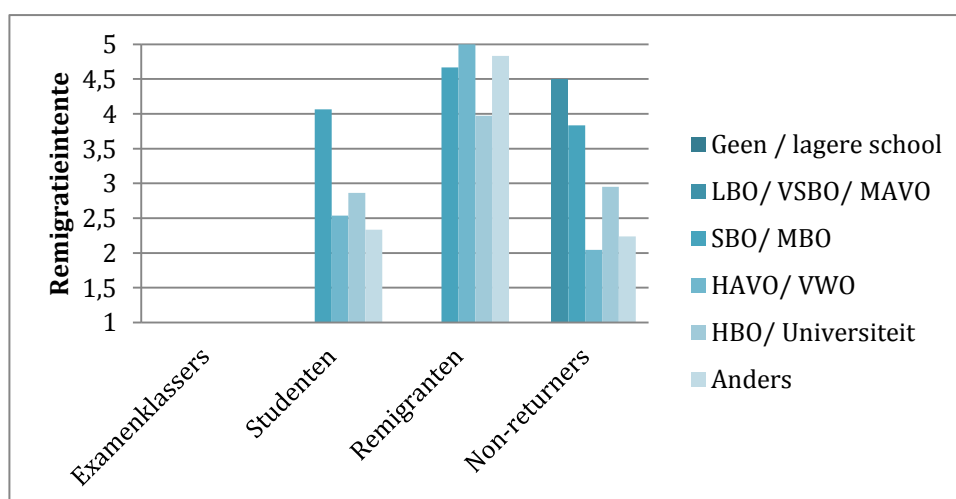
Bij alle groepen valt op dat personen die thuis Papiaments spreken hoger scoren op de intentieschaal dan de respondenten die thuis Nederlands spreken. Met andere woorden, de Papiamentstalige migranten hebben een hogere intentie om naar Curaçao terug te komen.

Figuur 8 Remigratie-intentie naar meest gesproken taal thuis

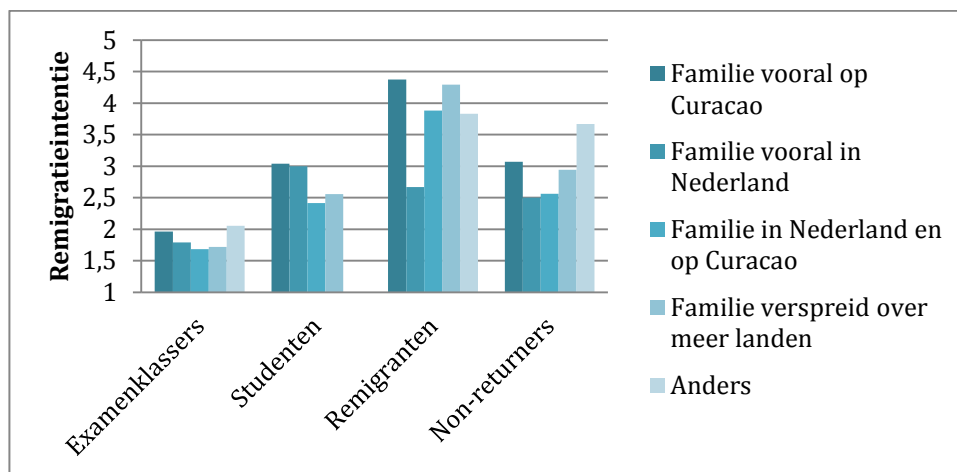
In figuur 9 zien we de scores op de intentie schaal gesplitst naar onderzoeksgroepen en naar opleidingsniveau. Voor de Curaçaose studenten in Nederland, de groep dat al geremigreerd is en voor de Curaçaoënaars woonachtig in Nederland zien wij dat de SBO/ MBO'ers hogere intenties rapporteren om terug te komen naar Curaçao dan Hbo'ers en mensen met een Universitaire opleiding. Binnen de groep non returners zien we dat LBO/VSBO/MAVO'ers het hoogst scoren in de intentie te remigreren naar Curaçao. Dit cijfer ligt ruim anderhalve punt hoger dan Hbo'ers en mensen met een Universitaire opleiding. Binnen de groep van de Curaçaose studenten in Nederland, zien we dat juist de SBO/ MBO'ers het hoogst scoren op remigratie-intentie. Zij worden gevolgd door de hoger opgeleiden (HBO en WO) die wel ruim een punt lager scoren.

Figuur 9 Remigratie-intentie naar hoogst afgeronde opleiding

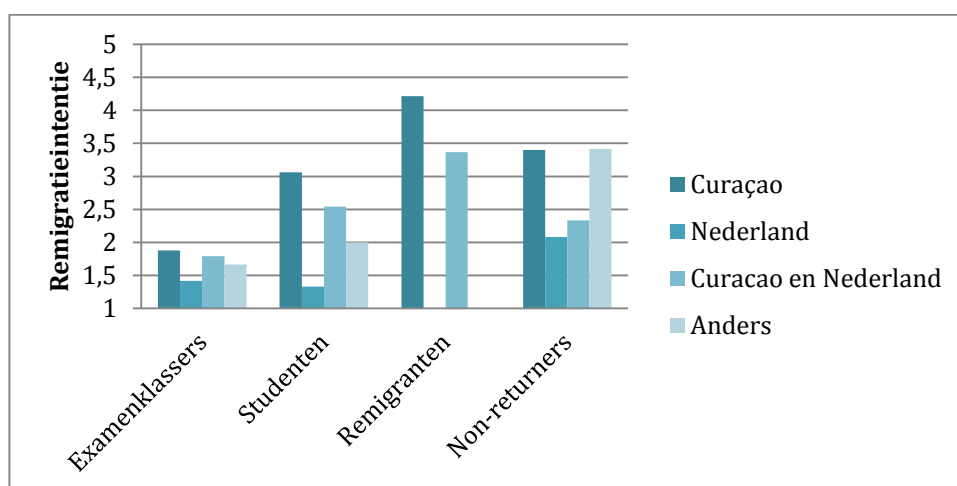
In figuur 10 is gekeken naar het verband tussen de woonplaats van familieleden en remigratie-intentie. De aanwezigheid van familie op Curaçao is met name bij de remigranten van invloed (geweest) op de intentie tot remigratie.

Figuur 10 Remigratie intentie naar woonplaats van de familie

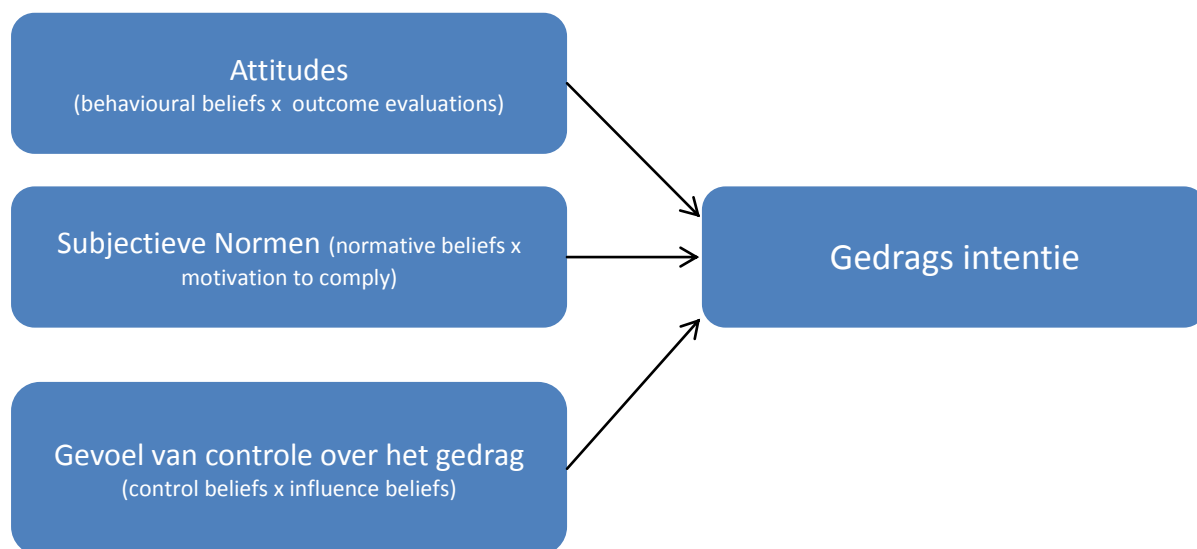
In figuur 11 gaat het om de relatie tussen ‘welke land men thuis noemt’ en de intentie om te remigreren naar Curaçao. Hier blijkt dat, met uitzondering van degene die nog in Nederland of elders wonen, de mensen die Curaçao als ‘thuis’ zien een hogere remigratie-intentie hebben dan de groep die Nederland als thuisland benoemt. Uit deze tabel blijkt ook dat er een opvallend percentage van de onderzoeksgroepen zowel Nederland als Curaçao als hun thuis beschouwd. Voor alle groepen geldt dat Curaçao het land is dat zij vaker thuis noemen. Maar voor de groep van de non-returns is dit minder duidelijk, mogelijk door het assimilatie proces dat zij ondergingen in al hun jaren in Nederland. Dit is ook te zien aan de groep van de studenten. 38,8% van hen, beschouwt zowel Curaçao als Nederland hun thuis. Zelfs 12,7% van de examenleerlingen voelt ook deze *dual-identity*, wellicht doordat een van beide ouders uit Nederland komt of leerlingen zelf in Nederland hebben gewoond.

Figuur 11 Remigratie-intentie naar “Thuis”land

Op basis van de Theory of planned behaviour zijn voor alle uit het vooronderzoek voortgekomen aspecten samengestelde scores berekend per groep (zie figuur 13). Hieronder volgen de resultaten voor ieder van de drie factoren.

Figuur 13 Model van Attitudes, sociale norm en waargenomen gedragscontrole

Attitudes

Het eerste blok voorspellers dat een gedragsintentie beïnvloedt, wordt gevormd door Attitudes, de houding van iemand ten opzichte van Remigratie. De factoren (items) zijn op basis van literatuuronderzoek en de input uit de focusgroepen in het model opgenomen. In tabel 14 staat de gemiddelde score per item uitgesplitst naar onderzoeksgroep. We zien hier dat met name Remigranten hoger scoren op de meeste items dan de andere groepen. Remigranten is gevraagd terug te denken aan het moment waarop ze voor de keuze voor remigratie stonden. Dit blok in de vragenlijst is voor remigranten retrospectief opgesteld waardoor vergelijking mogelijk is. Remigranten zijn immers de groep die het gedrag waar dit onderzoek om draait al hebben vertoond.

Tabel 14 Behavioral belief strength

Als ik terugkeer naar Curaçao dan..... Gemiddelde waarde, waarbij 1 = onwaarschijnlijk, 5 = waarschijnlijk	Examen klassers op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Heb ik een relaxte/meer ontspannen leefstijl dan in Nederland	3,39	3,88	4,01	3,98
Heb ik minder carrièrekansen	3,46	3,67	3,17	3,52
Lever ik een bijdrage aan mijn land	3,56	4,13	4,19	4,01
Zullen mijn ervaring en ambities gewaardeerd worden	3,26	3,15	3,65	3,14
Heb ik beter contact met mijn familie	3,84	4,21	4,45	4,34
Zijn er minder mogelijkheden voor vrije	3,04	2,58	2,74	2,57

tijdsbesteding (denk aan cultuur, sport etc.)				
Voel ik me beter door het mooie weer/warme klimaat	3,62	4,17	4,14	4,25
Voel ik mij thuis bij de cultuur	3,60	4,13	4,20	3,88

In tabel 15 worden de scores op de Outcome evaluation weergegeven, wat vinden respondenten belangrijk? Wat ook hier opvalt is dat remigranten op bepaalde factoren hoger scoren dan de andere groepen, bijvoorbeeld het dichtbij hebben van familie, een relaxte leefstijl, het klimaat en de cultuur. Carrièreperspectief en de breedte van het aanbod aan vrijetijdsbesteding waarderen Remigranten als minder belangrijk. Bij carrièreperspectief scoort deze groep het laatste op de Outcome evaluation. Studenten in Nederland geven gemiddeld een half punt hoger voor hoe belangrijk zij carrièreperspectief vinden.

Tabel 15 Outcome evaluation

Gemiddelde waarde, waarbij -2 = heel onbelangrijk, 2 = heel belangrijk	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Een relaxte/ontspannen leefstijl is voor mij belangrijk	0,39	0,88	1,01	0,98
Carrièreperspectief is belangrijk voor mij	0,46	0,67	0,17	0,52
Een steentje bijdragen aan Curaçao is belangrijk voor mij	0,56	1,13	1,19	1,01
Waardering van mijn expertise	0,26	0,15	0,65	0,14
Familie dichtbij is belangrijk voor mij	0,84	1,21	1,45	1,34
Een breed aanbod aan vrijetijdsbesteding is (cultuur, sport etc.) is voor mij belangrijk	0,04	-0,42	-0,26	-0,43
Het mooie weer/warme klimaat op Curaçao is belangrijk voor mij	0,62	1,17	1,14	1,25
De cultuur van Curaçao is belangrijk voor mij	0,60	1,13	1,20	0,88

In tabel 16 is weergegeven wat de gemiddelde scores zijn voor de vermenigvuldiging van behavioral belief strength⁴ en outcome evaluation. Een score richting de 10 geeft een hele positieve attitude weer, een negatieve score een negatieve attitude. Bovenin de tabel staan factoren die overwegend positief scoren, onderin factoren die een negatieve attitude veroorzaken. Door elke groep wordt het dichtbij hebben van familie op Curaçao als meest positief gezien bij het remigreren naar Curaçao. Het aanbod aan vrijetijdsbesteding op Curaçao wordt door alle groepen negatief gewaardeerd. Ook de mate van carrièreperspectief op Curaçao wordt door drie groepen (studenten uitgezonderd) negatief gewaardeerd.

Examenleerlingen van wie een groot deel weinig of geen 'buitenland ervaring' zal hebben, scoren lager op factoren die met klimaat, leefstijl en cultuur te maken hebben. Wanneer je eenmaal in

⁴ Bij deze vermenigvuldiging zijn gehercodeerde scores gebruikt voor de behavioral belief strength voor de volgende twee items: "Heb ik minder carrièrekansen" en "Zijn er minder mogelijkheden voor vrije tijdsbesteding (denk aan cultuur, sport etc.)".

Nederland zit of er bent geweest plaatst dat de leefomstandigheden op Curaçao in een ander perspectief, dit is terug te zien in de ranking die in onderstaande tabel is verwerkt. Bij de remigranten is de nabijheid van familie een belangrijke factor geweest bij hun terugkeer. De waarde van 7.45 is zeer hoog ten opzichte van de andere waarden. De cijfers 1 tm 3 achter de waarden in de tabel geven per onderzoeksgroep aan welke items het hoogst (positief) scoren in de attitudes.

Tabel 16 Behavioural belief strength x Outcome evaluation

Gemiddelde waarde, waarbij -10 = heel negatieve attitude, 10 = heel positieve attitude	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Familie dichtbij	4,62 ¹	6,23 ¹	7,45 ¹	6,89 ¹
Het mooie weer/warme klimaat op Curaçao	3,12	5,65 ²	5,51	6,54 ²
Een steentje bijdragen aan Curaçao	3,16 ³	5,42	5,74 ³	5,28 ³
De cultuur van Curaçao	3,18 ²	5,50 ³	5,83 ²	4,82
Leefstijl op Curaçao	2,17	4,77	5,22	4,95
Waardering van mijn expertise	1,72	1,35	3,22	1,66
Carrièreperspectief op Curaçao	-0,06	0,35	-1,10	-0,25
Een breed aanbod aan vrijetijdsbesteding (cultuur, sport etc.) op Curaçao	-0,91	-2,73	-2,29	-3,12

Op basis van de bovenstaande gegevens wordt een top drie van positieve kanten aan het remigreren naar Curaçao per groep inzichtelijk gemaakt. :

Examenleerlingen op Curaçao

1. Familie dichtbij
2. De cultuur van Curaçao
3. Een steentje bijdragen aan Curaçao

Studenten in Nederland

1. Familie dichtbij
2. Het mooie weer/warme klimaat op Curaçao
3. De cultuur van Curaçao

Remigranten op Curaçao

1. Familie dichtbij
2. De cultuur van Curaçao
3. Een steentje bijdragen aan Curaçao

Non-returns (in Nederland of Elders)

1. Familie dichtbij
2. Het mooie weer/warme klimaat op Curaçao
3. Een steentje bijdragen aan Curaçao

Social Norms

Bij de invloed van sociale normen op een gedragsintentie gaat het in dit onderzoek om de invloed die door belangrijke personen, in dit geval familie en vrienden, in de directe omgeving van de respondent wordt uitgeoefend. Het eerste deel van de resultaten gaat in op de *injunctive norms* (de items die ingaan op wat belangrijke personen *denken* dat iemand zou moeten doen, het tweede deel gaat in op *descriptive norms* (wat belangrijke personen in de omgeving van de respondent *daadwerkelijk* doen). In tabel 17 is te zien dat er met name bij de studenten sprake is van druk door familieleden en vrienden om terug te keren naar Curaçao. De druk vanuit vrienden is hoger onder studenten dan de druk vanuit familieleden om terug te keren. De invloed die vanuit familie wordt ervaren om terug te keren is bij de drie andere groepen hoger dan de druk die vanuit vrienden wordt ervaren.

Injunctive Normative Beliefs

Tabel 17 *Injunctive normative belief strength*

Gemiddelde waarde, waarbij -2 = niet, 2 = wel	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Mijn familie vindt dat ik ... zou moeten terugkeren naar Curaçao	0,28	0,88	0,62	0,57
Mijn vrienden vinden dat ik ... zou moeten terugkeren naar Curaçao	-0,03	1,10	0,09	0,31

In tabel 18 is te zien dat vooral examenleerlingen en studenten meer neigen naar het volgen van het advies van ouders dan het advies van vrienden. Dit geldt in mindere mate ook voor de remigranten en de non returns. De gemiddelde antwoorden liggen allemaal onder de 3 waarmee het volgen van het advies van ouders en vrienden niet heel zwaar meeweegt.

Tabel 18 *Motivation to comply*

Gemiddelde waarde, waarbij 1 = helemaal oneens, 5 = helemaal eens	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Als het gaat over terugkeren naar Curaçao dan volg ik het advies van mijn ouders	2,91	2,90	2,49	2,65
Als het gaat om terugkeren naar Curaçao dan volg ik het advies van mijn vrienden	2,49	2,63	2,41	2,45

Tabel 19 *Injunctive Normative Beliefs x Motivation to Comply*

Gemiddelde waarde, waarbij -10 = heel veel sociale druk om niet terug te keren, 10 = heel veel social druk om terug te keren.	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Familie	1,01 ¹	2,40 ²	1,62 ¹	2,05 ¹
Vrienden	0,02 ²	3,04 ¹	0,46 ²	1,02 ²

NB de 1 en 2 geven de ranking aan per onderzoeksgroep

In tabel 19 zijn de gemiddelde scores voor Social Norms opgenomen per groep. Een positieve score (+) betekent dat, over het algemeen, de respondent sociale druk ervaart om terug te keren naar Curaçao. Een negatieve score (-) betekent dat, over het algemeen, de respondent sociale druk voelt om niet terug te keren naar Curaçao. Wanneer we kijken naar de sociale druk en de rol van ouders en vrienden hierin dan valt op dat bij de studenten in Nederland met name sprake is van sociale druk door vrienden om terug te keren naar Curaçao. Ook op de andere groep in Nederland (non returners) wordt druk uitgeoefend om terug te keren maar minder sterk dan wat studenten ervaren.

Descriptive Normative Beliefs

In tabel 20 is het daadwerkelijke gedrag zichtbaar van anderen (familie en vrienden) uit de omgeving van de respondent. Als anderen uit de sociale omgeving remigreren dan kunnen respondenten druk ervaren hetzelfde te doen. Wanneer veel vrienden besluiten terug te gaan dat is dat 'wat iedereen doet' en daarmee komt remigratie bijna vanzelf dichterbij. Drie van de vier groepen hebben vooral vrienden die terugkeren na hun studietijd en daarmee een voorbeeldrol vervullen. Uit tabel 21 kan worden opgemaakt dat er gemiddeld door alle groepen wel meer waarde wordt gehecht aan het gedrag dat familieleden vertonen dan aan het gedrag van vrienden.

Tabel 20 Descriptive normative belief strength

Gemiddelde waarde, waarbij -2 = onwaar, 2 = waar	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returners (in NL of ELDERS)
De meeste familieleden die in NL hebben gestudeerd zijn ook teruggegaan naar Curaçao.	-0,31	0,19	0,13	0,05
Veel van mijn vrienden keren terug naar Curaçao na hun studie in Nederland	-0,32	0,56	0,42	0,70

Tabel 21 Identification with the Referent

Gemiddelde waarde, waarbij 1 = helemaal oneens, 5 = helemaal eens	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returners (in NL of ELDERS)
Wil je als het gaat om terug keren naar Curaçao het voorbeeld van familie volgen?	2,76	2,91	2,63	2,80
Wil je als het gaat om terugkeren naar Curaçao het voorbeeld van vrienden volgen?	2,47	2,57	2,55	2,63

In tabel 22 is de analyse van de twee bovengenoemde items opgenomen. Examenleerlingen ervaren een lichte druk om niet terug te keren, een logisch gevolg van de levensfase waarin ze volgend jaar zullen zitten, niemand uit de omgeving wil dat ze op korte termijn zonder een studie af te maken terugkeren naar Curaçao. Bij de andere drie groepen is er vanuit vrienden iets meer sociale druk dan vanuit familie. Deze is het sterkste bij de non returners, bijvoorbeeld wanneer veel vrienden terugkeren naar Curaçao.

Tabel 22 Descriptive Normative Beliefs x Identification with the Referent

Gemiddelde waarde, waarbij -10 = heel veel sociale druk om niet terug te keren, 10 = heel veel social druk om terug te keren.	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Familie	-0,70 ²	1,08 ²	0,83 ²	0,76 ²
Vrienden	-0,64 ¹	1,67 ¹	1,03 ¹	2,19 ¹

NB de 1 en 2 geven de ranking aan per onderzoeksgroep

Perceived Behavioural Control

In tabel worden zijn de gemiddelde scores per groep terug te vinden op de Control belief strength: de inschatting van de respondenten van de waarschijnlijkheid dat bepaalde situaties zich zullen voordoen/zich voordoen/ zich hebben voorgedaan ten tijde van de overweging om te remigreren. De respondenten gaven aan de kans relatief hoog te achten dat zij, wanneer zij zouden overwegen na opleiding in Nederland terug te keren, een studieschuld zouden hebben. Vooral door de studenten wordt dit zeer waarschijnlijk geacht. Daarnaast gaven de respondenten aan dat ze het relatief waarschijnlijk achten dat zij een ongunstige economische en politieke situatie zien op Curaçao. Met name non-returns achten het waarschijnlijk dat zij er (indien ze zouden overwegen te remigreren) er financieel op achteruit zouden gaan: voor deze groep geldt minder vaak de situatie van een studieschuld (wellicht is deze al (gedeeltelijk) afbetaald), maar zij verwachten mogelijk dat zij er bij het achterlaten van een baan in Nederland of elders financieel op moeten inleveren.

Tabel 23 Control belief strength

Stel je zou overwegen om na je opleiding in Nederland terug te keren naar Curaçao. Wat is op jouw situatie van toepassing? Ik verwacht dat ik.....Gemiddelde waarde, waarbij 1 = zeer onwaarschijnlijk, 5 = zeer waarschijnlijk	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
een studieschuld heb	3,93	4,63	4,16	3,65
moeilijk een baan kan vinden op Curaçao	3,33	3,19	2,80	3,40
moeilijk een baan kan vinden in Nederland	2,38	3,00	2,58	2,59
een hechte groep vrienden heb in Nederland	3,79	3,46	3,84	3,55
mijn familie op Curaçao mis	3,93	3,85	3,46	3,93
een koophuis in NL heb	2,75	1,94	1,36	2,55
moeilijk een geschikt huis kan vinden op Curaçao	2,66	2,38	2,55	2,83
verlang naar het warme klimaat op Curaçao	3,46	3,75	3,77	3,98
minder mogelijkheden zie voor vrijetijdsbesteding op Curaçao in vergelijking met Nederland (denk aan Cultuur en Sport)	3,14	2,87	2,74	2,85
een fijner leven kan hebben op Curaçao	3,14	3,69	4,14	3,75
ongunstige economische en politieke ontwikkeling zie op Curaçao	3,67	4,06	3,51	4,06
er financieel op achter uit ga op Curaçao	3,34	3,73	3,55	4,02

te maken krijg met cultuurverschillen	3,21	3,06	2,83	3,25
vrienden heb die terugkeren naar Curaçao	3,49	3,77	2,91	3,57
ouders heb die vanwege gezondheidsproblemen hulp nodig hebben	2,74	2,58	1,86	3,02
kans op een baan voor mijn (eventuele) partner klein is op Curaçao	3,01	2,92	2,14	3,11
kwaliteit van het onderwijs voor laag is mijn (eventuele) kinderen	3,15	2,85	2,64	3,14
opzie tegen de sociale controle op Curaçao	3,04	2,88	2,64	3,00

Hierbij gaat het in hoeverre de factoren de remigratie naar Curaçao belemmeren en bevorderen. Als men verwacht te maken te hebben met bepaalde situaties, zoals bijvoorbeeld een hoge studieschuld of het moeilijk kunnen vinden van een baan op Curaçao, wil dit nog niet zeggen dat men zich laat tegenhouden te remigreren: iemand zonder het vooruitzicht op een baan kan toch de stap nemen om naar Curaçao terug te keren. In tabel 24 zijn de gemiddelde power of control waardes weergegeven voor iedere situatie. Voor non-returns geldt als dat met name het klimaat op Curaçao, een prettiger leefstijl en hulpbehoevende ouders zouden bevorderen om terug te keren. Het moeilijk kunnen vinden van een baan zou hen tegenhouden. Voor examenklassers geldt ook dat moeilijk kunnen vinden van een baan hen zou tegenhouden en hulpbehoevende ouders hen zouden motiveren om terug te keren. Ook voor studenten geldt dat vooral de omstandigheid van hulpbehoevende ouders dit de terugkeer naar Curaçao zou bevorderen. Voor de remigranten golden andere overwegingen: zij gaven aan dat vooral een mogelijke prettige leefstijl, de familie dichterbij en het klimaat op Curaçao terugkeer naar Curaçao zou bevorderen.

Tabel 24 Power of control factor

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen: Gemiddelde waarde, waarbij -2 = zeer onwaarschijnlijk, 2 = zeer waarschijnlijk	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Een studieschuld zou mij tegenhouden om naar Curaçao terug te keren	-0,01	0,25	-0,68	-0,28
Het moeilijk kunnen vinden van een baan op Curaçao zou mij tegenhouden om terug te keren naar Curaçao	0,91	0,65	-0,70	0,86
Het moeilijk kunnen vinden van een baan in Nederland, door de financiële crisis, bevordert mijn terugkeer naar Curaçao	0,06	0,37	-0,43	-0,26
Het achterlaten van vrienden en familie in NL belemmert mijn terugkeer naar Curaçao	-0,22	-0,71	-0,57	-0,52
Het vooruitzicht van dichterbij mijn familie op Curaçao te gaan wonen bevordert mijn terugkeer.	0,24	0,75	0,80	0,64
Het bezit van een woonhuis in NL zou mij tegenhouden terug te keren naar Curaçao	0,21	-0,35	-1,42	-0,31
Schaarste aan geschikte en betaalbare woningen op Curaçao belemmert mij om terug te keren naar Curaçao	0,19	-0,19	-0,83	-0,09

Het klimaat op Curaçao bevordert dat ik terug naar Curaçao ga	0,23	0,73	0,83	0,88
Mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding op Curaçao zijn voor mij beperkt en belemmeren terugkeer	-0,04	-0,81	-0,65	-0,35
De prettiger leefstijl die ik op Curaçao zou kunnen hebben is voor mij rede om terug te gaan naar Curaçao	0,31	0,79	1,09	0,80
Recente economische en politieke ontwikkelingen op Curaçao houden mij tegen om terug te keren naar Curaçao	0,52	0,42	-0,35	0,52
Mijn financiële verwachtingen van wonen en werken op Curaçao belemmeren terugkeer naar Curaçao	0,50	0,35	-0,30	0,39
Cultuurverschillen tussen mensen die terugkomen naar Curaçao en mensen die zijn gebleven zouden mij tegenhouden terug te keren naar Curaçao	-0,53	-0,29	-0,58	-0,23
Als er veel mensen van mijn vriendenkring teruggaan naar Curaçao dan bevordert dat mijn terugkeer.	-0,17	-0,02	-0,25	-0,29
Wanneer mijn ouders hulp nodig hebben ivm gezondheidsproblemen bevordert dat mijn terugkeer.	0,93	1,02	-1,12	0,81
Wanneer mijn (eventuele) partner moeilijk een baan kan vinden op Curaçao belemmert dat mijn terugkeer	0,53	0,42	-1,03	0,52
Lage kwaliteit van het onderwijs voor mijn (eventuele) kinderen belemmert mijn terugkeer	0,47	-0,12	-0,86	0,09
Sociale controle op Curaçao belemmert mijn terugkeer	0,10	-0,10	-0,83	-0,25

Of de situationele factoren daadwerkelijk belemmerend of bevorderend werken hangt af van de verwachting dat men met de specifieke omstandigheden te maken krijgt en de mate waarin deze omstandigheden beslissend zijn voor de individu. Iemand kan bijvoorbeeld weliswaar aangeven dat hulpbehoevende ouders zijn remigratie zouden bevorderen, maar als de ouders niet hulpbehoevend zijn dan zal dit niet bepalend zijn voor de remigratie-intentie van dat individu.

In tabel 25 zijn de gemiddelden van de samengestelde items per groep weergegeven⁵. Hoe hoger de absolute waarde, hoe meer bepalend de factor is bij keuze voor remigratie naar Curaçao. In de

⁵ Bij deze vermenigvuldiging zijn gehercodeerde scores gebruikt voor de Power of Control Factors voor de volgende zes items: “Het moeilijk kunnen vinden van een baan in Nederland, door de financiële crisis, bevordert mijn terugkeer naar Curaçao”, “Het vooruitzicht van dichterbij mijn familie op Curaçao te gaan wonen bevordert mijn terugkeer.”, “Het klimaat op Curaçao bevordert dat ik terug naar Curaçao ga”, “De prettiger leefstijl die ik op Curaçao zou kunnen hebben is voor mij rede om terug te gaan naar Curaçao”, “Als er veel mensen van mijn vriendenkring teruggaan naar Curaçao dan bevordert dat mijn terugkeer.” en “Wanneer mijn ouders hulp nodig hebben ivm gezondheidsproblemen bevordert dat mijn terugkeer.”

onderstaande tabel zijn de factoren in volgorde van belangrijkheid geplaatst, o.b.v. de totale gemiddelden. Tussen de groepen zijn er verschillen zichtbaar in hoe bepalend de factoren zijn (geweest).

Hoe positiever de score hoe hoger de barrière / hoe meer belemmerend, hoe negatiever hoe meer bevorderend de situatie is.

Tabel 25 Control Beliefs x Power of Control Factors

Gemiddelde waarde waarbij 10 = heel belemmerend, - 10 heel bevorderend	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
De prettiger leefstijl die ik op Curaçao zou kunnen hebben	-1,39	-3,27 ²	-4,94 ¹	-3,75 ²
Het klimaat op Curaçao	-1,29	-3,50 ¹	-3,96 ²	-4,29 ¹
Het vooruitzicht van dichterbij mijn familie op Curaçao te gaan wonen	-1,26	-3,50 ¹	-3,48 ³	-3,39
Het moeilijk kunnen vinden van een baan op Curaçao	3,30 ¹	2,63	-1,14	3,67 ³
Schaarste aan geschikte en betaalbare woningen op Curaçao	2,84 ²	2,19	1,72	2,74
Ouders die hulp nodig hebben ivm gezondheidsproblemen	-2,48 ³	-2,88 ³	1,20	-2,59
Recente economische en politieke ontwikkelingen op Curaçao	2,22	2,31	-0,54	2,64
Mijn financiële verwachtingen van wonen en werken op Curaçao	1,84	2,06	-0,74	1,95
Het achterlaten van vrienden en familie in NL	-0,64	-2,04	-1,84	-1,37
Wanneer mijn (eventuele) partner moeilijk een baan kan vinden op Curaçao	1,70	1,37	-1,57	1,99
Lage kwaliteit van het onderwijs voor mijn (eventuele) kinderen	1,83	0,46	-1,48	1,55
Cultuurverschillen tussen mensen die terugkomen naar Curaçao en mensen die zijn gebleven	-1,51	-0,52	-1,41	-0,12
Terugkeer van mensen uit mijn vriendenkring naar Curaçao	0,55	-0,02	0,12	0,78
Het moeilijk kunnen vinden van een baan in Nederland, door de financiële crisis	-0,22	-1,88	-0,28	-0,21
Mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding op Curaçao	0,13	-1,75	-1,19	-0,15
Studieschuld	0,20	1,19	-2,41	-0,52
Sociale controle op Curaçao	0,58	0,54	-1,49	0,28
Het bezit van een koophuis in NL	0,55	-0,35	-1,65	0,03

NB de 1 tm 3 geven de ranking aan per onderzoeksgroep

Op basis van de hierboven beschreven resultaten kan er per groep een top 3 van meest bepalende factoren, zowel belemmerend als bevorderend, worden gegeven:

Examenleerlingen op Curaçao

1. Het moeilijk kunnen vinden van een baan op Curaçao
2. Schaarste aan geschikte en betaalbare woningen op Curaçao
3. Ouders die hulp nodig hebben ivm gezondheidsproblemen

Studenten in Nederland

1. Het vooruitzicht van dichterbij mijn familie op Curaçao te gaan wonen / Het klimaat op Curaçao
2. De prettiger leefstijl die ik op Curaçao zou kunnen hebben
3. Ouders die hulp nodig hebben ivm gezondheidsproblemen

Remigranten op Curaçao

1. De prettiger leefstijl die ik op Curaçao zou kunnen hebben
2. Het klimaat op Curaçao
3. Het vooruitzicht van dichterbij mijn familie op Curaçao te gaan wonen

Non-returns (in Nederland of Elders)

1. Het klimaat op Curaçao
2. De prettiger leefstijl die ik op Curaçao zou kunnen hebben
3. Het moeilijk kunnen vinden van een baan op Curaçao

Opmerkelijk is dat voor remigranten een studieschuld geen specifieke barrière vormde bij remigratie. Ook geldt dat over het algemeen het hebben van een koophuis minder bepalend is voor het terugkeren naar Curaçao: men laat zich hier niet door tegenhouden.

Totale scores voor Attitude, Sociale Norm en Perceived Behavioral Control

Voor de vier onderzoeksgroepen zijn op basis van de hiervoor omschreven aspecten totaalscores berekend voor ieder van de drie factoren: attitude, sociale norm en perceived behavioral controle door alle scores van de samengestelde variabelen (bv *Behavioral belief strength x Outcome evaluation*) bij elkaar op te tellen. De gemiddelde scores zijn terug te vinden in tabel 26.

Zoals in lijn met de verwachting scoren remigranten het hoogste als het gaat om positieve attitude ten opzichte van remigreren, studenten en non-returns volgen daarin. Examenleerlingen zijn opvallend genoeg iets minder positief: dit valt te verklaren met het oog op hun uitgangspunt: een nieuwe stap, het volgen van een opleiding, ligt aan hun voeten, terugkeren ligt voor hen nog ver in de toekomst.

Wat betreft sociale druk geldt dat deze voor studenten het hoogste uitpakt. Opmerkelijk is dat de resultaten voor studenten wat betreft de sociale druk een zeer lichte negatieve druk weergeeft: sociale druk om juist niet te remigreren.

Opvallend is dat de perceived behavioural control scores relatief laag zijn (180 is de hoogste score), men voelt een beperkte mate van controle op omstandigheden die remigratie beïnvloeden en deze is

in retrospectief logischerwijs het meest gunstig voor remigranten: zij ervoeren het meest dat zij in staat waren te remigreren en ervoeren de minste barrières.

Tabel 26 Totale scores op de drie factoren

Totale scores op de drie factoren. Gemiddelde waarde	Examenleerlingen op CUR	Studenten in NL	Remigranten op CUR	Non-returns (in NL of ELDERS)
Attitude (-70 = heel negatieve attitude tov remigreren, 70 = heel positieve attitude tov remigreren)	17,58	29,27	31,86	29,89
Sociale Norm (-40 = heel grote sociale druk om niet te remigreren, 40 = heel grote sociale druk om wel te remigreren)	-0,39	8,37	4,05	5,85
Perceived Behavioral Control (-180 = voelt zich wel in staat (veel controle) te remigreren, 180 = voelt zich niet in staat (weinig controle) te remigreren)	7,40	-6,96	-25,06	-0,73

Wat zijn de meest bepalende factoren?

Om te kijken hoe de samenhang tussen de intentie om te remigreren en de drie factoren uit het TPB model (attitudes, subjectieve normen en gevoel van controle over het gedrag) uitvalt, is voor iedere groep een correlatieanalyse uitgevoerd. De correlaties zijn terug te vinden in tabel 27. Figuur 14 geeft tevens per groep grafisch weer welke voorspellers de sterkste samenhang hebben met de intentie om naar Curaçao te remigreren.

Uit figuur 14 blijkt dat voor de examenleerlingen de *social norm* (vindt hun omgeving, bijv. familie en vrienden, remigreren een goed idee?) de meest bepalende factor is, snel gevolgd door de *perceived behavioral control* (hebben ze het gevoel invloed te hebben op de situatie, zien ze (praktische) barrières?). Voor studenten geldt dat hun intentie het sterkst samenhangt met hun *perceived behavioral control*, maar daarnaast speelt ook hun *attitude* mee (hun houding t.o.v. remigreren). In het geval van remigranten en non- returners blijkt dat alle drie de voorspellers uit de Theory of planned behaviour significant verband houden met de intentie om op Curaçao te wonen.

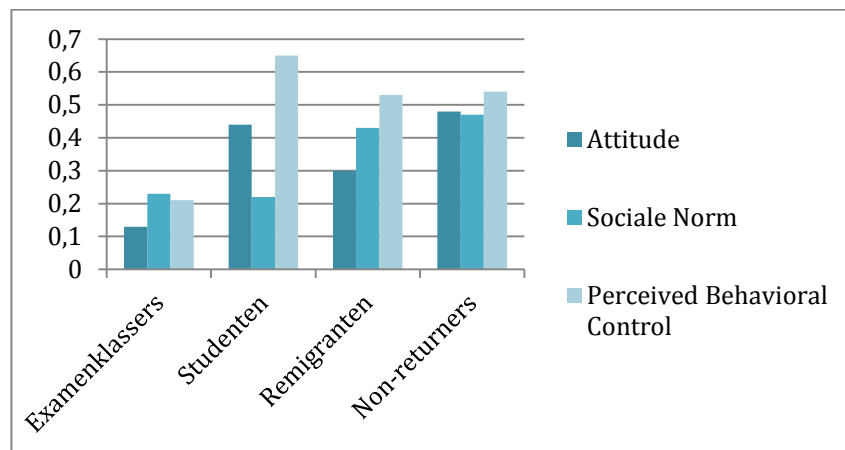
Tabel 27 Correlatie tussen variabelen uit het TPB-model ten aanzien van migratie naar Curaçao

	Examenleerlingen	Studenten	Remigranten	Non-returns
Attitude	,13	,44**	,30*	,48**
Social Norm	,23**	,22	,43**	,47**
Perceived Behavioral Control	-,21*	-,65**	-,53**	-,54**

*Correlatie is significant op 0.05 betrouwbaarheidsniveau (2-zijdig)

**correlatie is significant op 0.01 betrouwbaarheidsniveau (2-zijdig)

Figuur 14 Sterkte van de correlaties tussen de factoren attitude, sociale norm en perceived behavioral control per groep.

Multipele regressie analyse

Om te bepalen wat de relatieve bijdrage was van de verschillende variabelen als het gaat om het voorspellen van remigratie naar Curaçao, is in deze studie voor een multiple regressieanalyse (stepwise) gekozen met 'remigratieperspectieven naar Curaçao' als afhankelijke variabele voor de korte termijn (2 jaar), de middellange termijn (5 jaar) en voor de lange termijn (10 jaar). Deze studie omvat daarmee drie afhankelijke variabelen die alle drie afzonderlijk werden geanalyseerd. Aan de vereisten voor deze test werd voldaan (zie bijlage 3).

In de onderstaande tabellen worden de regressiecoëfficiënten weergegeven van de onderzoeksgroepen met betrekking tot hun intentie om terug te keren naar Curaçao, met als verklarende factoren *Attitude* (een positieve houding t.o.v. remigreren naar Curaçao), *Sociale Norm* (vindt hun omgeving, bijv. familie en vrienden, remigreren een goed idee?) en *Perceived Behavioural Control* (hebben ze het gevoel invloed te hebben op de situatie, zien ze (praktische) barrières bij remigreren naar Curaçao?).

Voor alle regressies geldt dat de analyses gesplitst zijn in 4 modellen om de invloed van elke afzonderlijke factor te toetsen:

- Model 1 omvat het kale model waarin alleen de onderzoeksgroepen zijn meegenomen: de examenleerlingen, de studenten in Nederland en de non-returns. De groep remigranten is in alle analyses als referentie categorie opgenomen.
- Bij Model 2 is de variabele *Attitude* toegevoegd aan de analyses, bij Model 3 is op dezelfde wijze de variabele *Social Norm* toegevoegd, en tenslotte is in Model 4 de variabele *Perceived Behavioral Control* toegevoegd als verklarende factor.

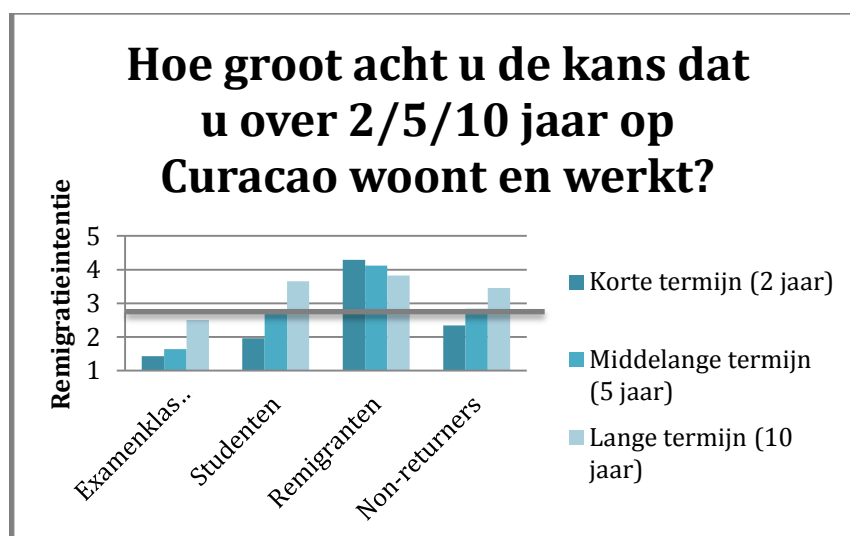
In de volgende paragrafen worden de resultaten van deze regressies nader besproken. Eerst zullen de voorspellende factoren van de remigratieperspectieven op de korte termijn (2 jaar) besproken worden, gevolgd door die van op de middel lange termijn (5 jaar) en tenslotte de invloed van de factoren op de remigratieperspectieven van onze onderzoeksgroepen op de lange termijn (10 jaar).

De vragen die deze analyses zullen beantwoorden zijn de volgende:

1. In hoeverre bestaan er verschillen in de intenties om terug te komen naar Curaçao op de korte, middellange en lange termijn tussen de onderzoeksgroepen?
2. In hoeverre kunnen de verschillen tussen onze onderzoeksgroepen verklaard worden door hun *Attitudes* ten opzichte van het remigreren naar Curaçao?
3. In hoeverre kunnen de verschillen tussen onze onderzoeksgroepen verklaard worden door de *Sociale Norm* ten opzichte van het remigreren naar Curaçao?
4. En in hoeverre kunnen de verschillen tussen onze onderzoeksgroepen verklaard worden door *Perceived control behaviour* ten opzichte van het remigreren naar Curaçao?

Verschillen in intenties om terug te keren

Figuur 15 Gemiddelde remigratie-intentie

In figuur 15 zien we de gemiddelde intentie om terug te keren naar Curaçao op de korte termijn, middellange termijn, en lange termijn uitgesplitst naar de vier onderzoeksgroepen. De intentieschaal loopt van 1 tot en met 5, waar 1 staat voor een hele kleine kans dat men over 2/5/10 jaar op Curaçao woont en werkt en 5 voor een hele grote kans. Het gemiddelde van alle groepen op alle termijnen is weergegeven met een horizontale lijn op 2,9. Hier blijkt dat de examenleerlingen onder het gemiddelde scoren en degene zijn met de laagste intenties om terug te keren naar Curaçao zowel op de korte termijn, middellange termijn als op de lange termijn. Met uitzondering van de remigranten, blijkt dat men meer intenties heeft om op Curaçao te wonen en werken over 10 jaar, dan over 5 jaar en ook meer dan over 2 jaar. Voor de remigranten is het patroon juist andersom. Zij rapporteren op korte termijn een hogere mate van intentie om op Curaçao te wonen en werken dan op de middellange en lange termijn, dit neemt steeds iets af.

Zowel binnen als tussen groepen blijken verschillen te bestaan in de remigratieperspectieven. De grootste verschillen bestaan tussen de eindexamenleerlingen en degene die al terug gekomen zijn. Tussen de non-returns en de studenten in Nederland is er alleen een significant verschil in remigratie intentie op de korte en de lange termijn.

Dat men eerder geneigd is om terug te keren over 10 jaar dan over 2 of 5 jaar is voor de examenklassers en studenten een uitkomst die te verwachten bij hun levensfase: deze jongeren vertrekken naar Nederland om voor minimaal 3 of 4 jaar te studeren.

Hiervanuitgaande rijst de vraag in hoeverre de remigratie intenties van deze groepen verklaard kunnen worden door:

- hun positieve of negatieve houding (*Attitude*) t.o.v. terugkeren naar Curaçao, waarbij remigreren bijvoorbeeld kan worden gezien als iets goeds om te doen, bijvoorbeeld om een steentje bij te dragen,
- of belangrijke personen uit de sociale omgeving, zoals familie en vrienden, stimuleren of juist afraden (zowel door wat ze ervan vinden of door voorbeeldgedrag) om naar Curaçao terug te keren (*Social Norm*),
- de mate waarin men zich instaat acht te kunnen remigreren (of dat men zich gehinderd ziet door bepaalde omstandigheden of juist gestimuleerd door bepaalde omstandigheden, zoals een hoge studieschuld, een koophuis in Nederland of specifieke carrière ambities) (*Perceived Behavioral Control*).

Remigratieperspectieven op de korte termijn (2 jaar).

De resultaten voor de remigratieperspectieven op de korte termijn (2 jaar) worden weergegeven in tabel 28. De variabelen uit het *Theory of Planned Behaviour Model* verklaren gezamenlijk 58.1% van de variantie in remigratieperspectieven.

Tabel 28 Regressiecoëfficiënten voor remigratieperspectieven op korte termijn (2 jaar) naar onderzoeksgroep en voorspellers van remigratie

	Model 1				Model 2					Model 3					Model 4				
	B	Std. Error	Beta	Sig.	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta
(Constant)	4.217	.158			3.523	.208				3.581	.203				3.564	.190			
Referentie categorie: (Remigranten)																			
Examenklassers	-2.826	.196	-.852	**	-2.512	.200	-.757	**	-11.09	-2.450	.196	-.738	**	-13.29	-2.161	.188	-.651	**	-23.54
Studenten in NL	-2.258	.237	-.507	**	-2.199	.229	-.494	**	-2.62	-2.342	.226	-.526	**	3.71	-2.033	.216	-.456	**	-9.98
Non-returns	-1.886	.193	-.582	**	-1.825	.187	-.563	**	-3.21	-1.894	.183	-.584	**	0.43	-1.488	.181	-.459	**	-21.09
Attitude					.021	.004	.220	**		.016	.004	.161	**		.005	.004	.056	n.s.	
Social Norm										.031	.007	.193	**		.018	.007	.111	*	
PBC															-.015	.002	-.317	**	
Adjusted R square		38.80%				42.90%					45.10%					58.10%			
N (listwise) =																			
339																			

n.s.= niet significant; * = $\alpha < 0.05$; ** = $\alpha < 0.01$.

In bovenstaande tabel worden de regressiecoëfficiënten weergegeven van de onderzoeksgroepen met betrekking tot hun intentie om terug te keren naar Curaçao op de korte termijn, met als verklarende factoren *Attitude*, *Sociale Norm* en *Perceived Behavioural Control*. De analyses zijn gesplitst in 4 modellen om de invloed van elke afzonderlijke variabele te toetsen.

Uit model 1 blijkt dat alle drie de groepen (de examenleerlingen, de studenten en de non-returns) significant lager scoren dan de referentie categorie (de remigranten) op de schaal van remigratie intentie ($p < 0.01$). Zowel examenleerlingen ($b = -2.826$) als studenten uit Curaçao woonachtig in Nederland ($b = -2.258$) en ook non-returns ($b = -1.886$) hebben een lagere intentie om over twee jaar op Curaçao te wonen en werken dan de remigranten die al teruggekeerd zijn (alle verschillen zijn

significant). De remigranten verschillen het meest met de examenleerlingen en het minst met de non-returns.

Uit Model 2 blijkt dat de relatie tussen *Attitude* en de remigratie intentie positief is ($\beta = 0.220$) en significant ($p < 0.01$). Dit betekent dat een hogere score op de schaal van *Attitude* (dat wil zeggen als men positief staat tegenover remigratie) leidt tot een hogere intentie om naar Curaçao terug te keren. De toevoeging van deze variabele aan het model betekent een stijging in de verklaarde variantie van de intentie om terug te keren naar Curaçao van 4.1% punten ten opzichte van Model 1 (adjusted R square = 38.8% in Model 1 en 42.9% in Model 2). Verder blijkt uit de resultaten dat het oorspronkelijke gevonden effect in Model 1 tussen de examenleerlingen en de remigratie intentie ($b = -2.826$) nu in Model 2 voor -11.09% wordt verklaard ($b = -2.512$) met de aanwezigheid van variabele *Attitude* in het model. De relatie tussen de eindexamenleerlingen (ten op zichte van de gene die al geretourneerd zijn) en hun intenties om terug te keren naar Curaçao is nog steeds negatief en significant ($p < 0.01$).

Voor wat betreft de non-returns, is een daling te zien van -3.21% in het effect tussen non-returns en hun remigratie intenties. De studenten in Nederland zijn geen uitzondering, ook bij hen geldt een daling in Model 2 ($b = -2.199$). Deze daling was -2.62% ten opzichte van Model 1 ($b = -1.199$). De invloed van *Attitude* (een positieve houding t.o.v. remigreren) is sterker voor examenleerlingen dan voor non-returns en voor de studenten: voor deze twee groepen voorspelt een positieve houding minder goed of men naar Curaçao terug wil keren dan bij examenklassers.

Na de toevoeging van *Sociale Norm* (wat vindt de omgeving van het remigreren?) in Model 3, stijgt de verklaarde variantie met 2.2% ten opzichte van Model 2 (adjusted R square = 42.9%). De relatie tussen *Sociale Norm* en remigratie-intentie is positief ($\beta = 0.193$) en significant ($p < 0.01$): hoe beter familie en vrienden het idee om te remigreren vinden, hoe hoger de intentie om te remigreren. Hier moet er rekening gehouden worden met het feit dat in dit model gecontroleerd wordt voor het effect dat de variabele *attitude* heeft op de scores op de remigratie intentie. In dit model blijkt ook weer een daling in de oorspronkelijke effecten tussen de examenleerlingen (-13.29%) en een stijging voor de non-returns (0.43%). Voor studenten geldt een versterking van de eerder gevonden negatieve effecten op de remigratie intentie (3.71%). Dit betekent dat na het controleren op de variabele *Attitude* de verschillen in de mate van intentie om terug te keren naar Curaçao op de korte termijn tussen de remigranten en deze twee groepen juist vergroot worden wanneer de variabele *Social Norm* wordt toegevoegd aan het model. Met andere woorden: voor de mensen die in Nederland wonen (studenten en non-returns) geldt dat sociale druk vanuit directe sociale omgeving zich juist niet vertaalt in een intentie om te remigreren maar om in Nederland te blijven, in vergelijking met de remigranten. Voor de eindexamenleerlingen geldt dat meer sociale sociale druk vanuit hun directe netwerk juist leidt tot een hogere intentie om op de korte termijn terug te komen naar Curaçao.

In Model 4 wordt getoetst of *Perceived Behavioral Control* (de mate waarin men zichzelf in staat acht te kunnen remigreren) het oorspronkelijke effect tussen de onderzoeksgroepen en de remigratie intenties kan verklaren. De introductie van de *Perceived Behavioral Control* variabele als een mogelijke verklaring is verantwoordelijk voor een stijging van 13% punten in de variantie op de remigratie intenties (adjusted R square = 45.1% in Model 3 en 58.1% in Model 4). De relatie tussen de *Perceived Behavioral Control* (of men denkt te kunnen remigreren) en de remigratie intentie is negatief ($\beta = -0.317$): hoe meer barrières men ervaart (bv een studieschuld, moeilijk een baan kunnen vinden etc) hoe lager de remigratie intentie. De voorspellende kracht van de *Perceived Behavioral Control* variabele

is zelfs na het controleren op de variabele *attitude* en de variabele *subnorms*, het hoogst. Verder blijkt dat de relatie gevonden in Model 2 en 3 tussen de variabele *attitude* en de remigratie intentie op de korte termijn, na de introductie van de *Perceived Behavioral Control* variabele, niet is significant geworden.

De eerder gevonden relatie tussen examenleerlingen en remigratie intentie ($b = -2.826$) daalt met -23.54% in Model 4 ($b = -2.161$) na de toevoeging van *Perceived Behavioral Control* aan de analyses. Dit geldt ook voor de non-returns. Zij boeken nu wel een daling van -21.09% ten opzichte van Model 1. Voor wat betreft de studenten, is een daling te zien van -9.98 %. De oorspronkelijke effecten gevonden in Model 1 worden dus gedeeltelijk verklaard door *Perceived Behavioral Control* zelfs na het controleren op *Attitude* en *Subjectieve Norm*.

Samengevat, er zijn duidelijke en significante verschillen in de intenties om op de korte termijn op Curaçao te wonen en werken tussen de remigranten, examenleerlingen, de studenten en de non-returns. Deze verschillen konden het beste voorspeld worden door de *Perceived Behavioral Control* variabele: naarmate men meer barrières ervaart (zoals moeilijk een baan kunnen vinden op Curaçao of gebrek aan betaalbare woningen op Curaçao) en minder stimulans ervaart (zoals het vooruitzicht van een prettiger klimaat en familie dichtbij), dan daalt de intentie om terug te keren. Dit effect was het sterkst onder de examenleerlingen en voor de non-returns. De variabelen gebruikt in deze modellen konden 58.1% van de variantie in de intenties om te remigreren op de korte termijn voorspellen.

Remigratieperspectieven op de middellange termijn (5 jaar).

Tabel 29 Regressiecoëfficiënten voor remigratieperspectieven op middellange termijn (5 jaar) naar onderzoeksgroep en voorspellers van remigratie

	Model 1				Model 2					Model 3					Model 4				
	B	Std. Error	Beta	Sig.	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta
(Constant)	4.050	.163			3.138	.209				3.196	.204				3.180	.192			
Referentie categorie: (Remigranten)																			
Examenklassers																			
Studenten in NL	2.413	.201	.754	**	2.003	.201	.626	**	16.98	1.937	.196	.605	**	19.73	1.651	.190	.516	**	31.56
Non-returns	1.238	.244	.286	**	1.160	.231	.268	**	-6.29	1.306	.227	.301	**	5.53	1.007	.219	.232	**	18.59
Attitude	1.248	.199	.397	**	1.169	.189	.371	**	-6.38	1.239	.184	.393	**	-0.76	-.847	.184	.269	**	32.14
Social Norm					.028	.004	.298	**		.022	.004	.236	**		.012	.004	.131	**	
PBC										.032	.007	.204	**		.019	.007	.122	**	
Adjusted R square															-.015	.002	.316	**	
N (listwise) = 342																			

n.s.= niet significant; * = $\alpha < 0.05$; ** = $\alpha < 0.01$.

In bovenstaande tabel worden de regressiecoëfficiënten voor de onderzoeksgroepen weergegeven met betrekking tot de intentie om terug te keren naar Curaçao op de middellange termijn, met als verklarende factoren *Attitude*, *Sociale Norm* en *Perceived Behavioural Control*. De analyses zijn gesplitst in 4 modellen om de invloed van elke afzonderlijke variabele te toetsen.

Uit model 1 blijkt dat, net zoals bij de vorige analyses over de korte termijn, alle drie de groepen (de examenleerlingen, de studenten en de non-returns) significant lager scoren dan de groep die al

geremigreerd is op de schaal van intentie om over 5 jaar op Curaçao te werken en wonen ($p < 0.01$). Met andere woorden, zowel examenleerlingen ($b = -2.413$) als studenten uit Curaçao woonachtig in Nederland ($b = -1.238$) en ook non-returns ($b = -1.248$) hebben minder intentie op over 5 jaar op Curaçao te wonen en werken dan de remigranten. De grootste significante verschillen zien we weer tussen de gene die al terug gekeerd zijn en de eindexamen leerlingen. De kleinste maar toch significante verschillen in intentie om terug te keren naar Curaçao zien we tussen de studenten en de mensen die al geremigreerd zijn. Het verschil in remigratie intenties voor de middellange termijn tussen de non-returns en de studenten is een aparte analyse getest en blijkt niet significant te zijn.

Uit Model 2 blijkt dat de relatie tussen *Attitude* en de remigratie intentie positief is ($\beta = 0.298$) en significant ($p < 0.01$). Dit betekent dat een hogere score op de schaal van *Attitude* (dat wil zeggen als men positief staat tegenover remigratie) leidt tot een hogere intentie om naar Curaçao terug te keren op de middellange termijn. Dit komt overeen met de eerder gevonden resultaten op de intenties om te remigreren op de korte termijn.

De toevoeging van de *Attitude* variabele aan het model leidt tot een stijging in de verklaarde variantie van de intentie om terug te keren naar Curaçao van 7.5% punten ten opzichte van Model 1 (adjusted R square = 30% in Model 1 en 37.5% in Model 2). Verder het blijkt ook uit de resultaten dat het oorspronkelijk verschil in remigratie intenties tussen de remigranten en de examenleerlingen in Model 1 (remigranten= 4.050; $b = -2.826$) nu in Model 2 voor -16.98% verklaard wordt ($b = -2.003$) met de aanwezigheid van de variabele *Attitude* in het model.

Voor wat betreft de non-returns, is een daling te zien van -6.38% in het effect tussen non-returns en hun remigratie intenties. De studenten in Nederland waren geen uitzondering, ook bij hen geldt een daling in Model 2 ($b = -1.160$). Deze daling was -6.29% ten opzichte van Model 1 ($b = -1.238$). De invloed van hun houding / *attitudes* ten opzichte van het remigreren op de middellange termijn, is sterker voor de examenleerlingen in vergelijking met zowel de non-returns als de studenten. Voor deze twee groepen attitude dus een minder goede voorspeller van remigratie intenties dan voor de eindexamenleerlingen.

Na de toevoeging van de *Sociale Norm* variabele in Model 3, stijgt de verklaarde variantie met 2.58% punten ten opzichte van Model 2 (adjusted R square = 37.5% in Model 2 en 40.08% in Model 3). De relatie tussen *Sociale Norm* en de remigratie-intentie is positief ($\beta = 0.204$) en significant ($p < 0.01$). In dit model wordt gecontroleerd voor het effect dat de variabele *Attitude* heeft op de scores op de intentie schaal. In dit model blijkt ook weer een daling in de oorspronkelijke effecten tussen de examenleerlingen (-19.73%) en ook voor de non-returns (-0.76%). Voor wat betreft de studenten: voor hen geldt een versterking van de eerder gevonden negatieve effect op de remigratie intentie (5,53%). Dit betekent dat na het controleren op de variabele *attitude*, de verschillen in de mate van intentie om terug te keren naar Curaçao op de middellange termijn, tussen de remigranten en de studenten, juist vergroot worden wanneer de variabele *subnorm* wordt toegevoegd aan het model. Met andere woorden: de sociale druk vanuit je directe netwerk leidt in het geval van studenten juist tot lagere intentie om te remigreren naar Curaçao. Voor de eindexamenleerlingen en de non-returns geldt dat meer sociale druk vanuit hun directe omgeving om te remigreren leidt tot juist meer intentie om terug te komen naar Curaçao op de middellange termijn.

In Model 4 wordt getoetst of *Perceived Behavioral Control* het oorspronkelijke effect tussen de onderzoeksgroepen en de remigratie intenties kan verklaren. De introductie van de *Perceived Behavioral Control* variabele als een mogelijke verklaring is verantwoordelijk voor een stijging van 7.32% punten in de variantie op de remigratie intenties (adjusted R square = 40.08% in Model 3 en 47.4% in Model 4). De relatie tussen de *Perceived Behavioral Control* variabele en de remigratie intentie is negatief (bèta = -0.316) en dit betekent dat een hogere score in de *Perceived Behavioral Control* schaal (dat wil zeggen als men een hogere mate van beperkingen ervaart bij remigratie) leidt tot een daling in remigratie intentie op de middellange termijn. De voorspellende kracht van de *Perceived Behavioral Control* variabele is zelfs na het controleren op de variabele *Attitude* en de variabele *Sociale Norm*, nogmaals het hoogst.

De oorspronkelijke relatie tussen examenleerlingen en remigratie intentie ($b = -2.413$) daalt met -31.56% in Model 4 ($b = -1.651$) na de toevoeging van *Perceived Behavioral Control* aan de analyses. Dit geldt ook voor de non-returns. Zij boeken de sterkste daling met -32.14% ten opzichte van Model 1. Bij studenten is ook een daling waar te nemen van -18.59%. De oorspronkelijke effecten gevonden in Model 1 worden dus gedeeltelijk verklaard door *Perceived Behavioral Control* zelfs na het controleren op *Attitude* en Subjectieve Norms.

Samengevat, er zijn duidelijke en significante verschillen in de intenties om op de middellange termijn te wonen en werken op Curaçao tussen de remigranten en examenleerlingen, de studenten en de non-returns. Deze verschillen konden net als op de korte termijn, het beste voorspeld worden door de *Perceived Behavioral Control* variabele: naar mate men meer barrières ervaart en minder het idee heeft dat men in staat is te remigreren, hoe lager de intentie om te remigreren op middellange termijn. Dit effect was het sterkst onder de non-returns en de examenleerlingen. De variabelen gebruikt in deze modellen konden 47.4% van de variantie in de intenties om te remigreren op de middellange termijn verklaren.

Remigratie intenties op de lange termijn (10 jaar)

Tabel 30 Regressiecoëfficiënten voor remigratieperspectieven op lange termijn (10 jaar) naar onderzoeksgroep en voorspellers van remigratie

	Model 1				Model 2					Model 3					Model 4				
	B	Std. Error	Beta	Sig.	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta	B	Std. Error	Beta	Sig.	Delta
(Constant)	3.767	.168			2.578	.207				2.651	.198				2.637	.190			
Referentie categorie: (Remigranten)																			
Examenklassers	-	.208	-	**	-.800	.199	-	**	-39.83	-.707	.190	-	**	-	-.484	.188	-	*	-63.61
Studenten in NL	1.329	.252	.445		.002	.229	.000	n.s.	-	-.190	.220	.237	n.s.	46.83	.044	.217	.011	n.s.	-
Non-returns	-.100	.252	-.025	n.s.	-.225	.187	-	n.s.	101.51	-.317	.179	-.047	n.s.	90.43	-.009	.182	-	n.s.	144.39
Attitude	-.329	.205	-.112			.077			-31.62		.108			-3.65		.003			-97.41
Social Norm					.036	.004	.416	**		.029	.004	.331	**		.021	.004	.243	**	
PBC										.042	.007	.288	**			.007	.218	**	
															-.012	.002	-	**	
Adjusted R square																.266			
N (listwise) = 341		14.40%				29.30%					35.90%					40.50%			

n.s. = niet significant; * = $\alpha < 0.05$; ** = $\alpha < 0.01$.

In de bovenstaande tabel worden de regressiecoëfficiënten weergegeven van de remigratie intenties op de lange termijn. In tegenstelling tot de resultaten op de korte en middellange termijn, het blijkt uit

Model 1 dat net zoals bij de vorige analyses de examenleerlingen significant lager scoren dan de groep die al geretourneerd is op de schaal van intentie om te retourneren ($p < 0.01$), maar dit is niet het geval voor de studenten en de non- returners. Zij scoren weliswaar lager dan de referentiecategorie (remigranten) maar hun score wijkt niet significant af. Met andere woorden: alleen de examenleerlingen ($b = -1.329$) hebben een lagere intentie om op de lange termijn op Curaçao te wonen en werken in vergelijking met de remigranten. Voor wat betreft de studenten uit Curaçao woonachtig in Nederland ($b = -0.100$) en de non-returns ($b = -0.329$), wijkt hun score niet significant af van de score van de remigranten.

Uit Model 2 blijkt dat de relatie tussen *Attitude* en de remigratie intentie positief is ($\text{bèta} = 0.416$) en significant ($p < 0.01$). Dit betekent dat een hogere score op de schaal van *Attitude* (dat wil zeggen als men positief staat tegenover remigratie op de lange termijn) leidt tot een hogere intentie om naar Curaçao terug te keren op de lange termijn. Dit komt overeen met de eerder gevonden resultaten op de intenties om te remigreren op de middellange termijn. Hiermee wordt bevestigd dat voor de remigratie op de middellange en lange termijn een positieve attitude over remigratie leidt tot een grotere intentie om terug te keren naar Curaçao.

De toevoeging van de *Attitude* variabele aan het model voor de lange termijn zorgt voor een stijging van de verklaarde variantie van de intentie om terug te keren naar Curaçao van 14.9% punten ten opzichte van Model 1 (adjusted R square = 14.4% in Model 1 en 29.3% in Model 2). Verder het blijkt ook uit de resultaten dat het oorspronkelijk verschil in remigratie intenties tussen de remigranten en de examenleerlingen in Model 1 (remigranten= 3.767; $b = -1.329$) nu in Model 2 voor -39.83% verklaard wordt ($b = -2.003$) met de aanwezigheid van de variabele *Attitude* in het model. De relatie tussen de examenleerlingen (ten opzichte van de remigranten) en hun intenties om te remigreren naar Curaçao blijft negatief en significant ($p < 0.01$). Voor wat betreft de non-returns en de studenten geldt dat het verschil in remigratie intentie ten opzichte van de remigranten nog steeds niet significant is.

Na de toevoeging van de *Sociale Norm* variabele in Model 3, stijgt de verklaarde variantie met 6.6% punten ten opzichte van Model 2 (adjusted R square = 29.3% in Model 2 en 35.9% in Model 3). De relatie tussen *Sociale Norm* en de remigratie-intentie is positief ($\text{bèta} = 0.288$) en significant ($p < 0.01$): hoe meer familie en vrienden remigratie toejuichen hoe hoger de remigratie intentie. Ook in dit model wordt gecontroleerd voor het effect van de variabele *attitude* op de scores op de intentie schaal. Verder blijkt ook in dit model een daling (-46.83%) in het oorspronkelijke effect tussen de examenleerlingen en de intenties om te remigreren. Dit betekent dat de variabele *Sociale Norm* ook gedeeltelijk het oorspronkelijke verschil in remigratie intenties tussen de examenleerlingen en de remigranten kan verklaren. Voor studenten en de non-returns zijn ook in dit model de verschillen in remigratie intenties op de lange termijn tussen hen en de remigranten nog steeds niet significant. Dit in tegenstelling tot de remigratie intenties op de korte en middellange termijn waar sprake was van een versterking van het oorspronkelijke verschil in intenties met de groep remigranten. Als het gaat om remigratie intenties op de lange termijn, dan is te zien dat de (positieve) invloed van sociale druk vanuit het directe netwerk alleen een significante invloed heeft op de examenleerlingen, zoals ook eerder waargenomen bij deze groep.

Met andere woorden: sociale druk vanuit de omgeving (familie/vrienden) om te remigreren leidt onder examenleerlingen tot meer intenties om te remigreren.

In Model 4 wordt getoetst of *Perceived Behavioral Control* het oorspronkelijke effect tussen de onderzoeksgroepen en de remigratie intenties kan verklaren. De introductie van de *Perceived Behavioral Control* variabele als een mogelijke verklaring is verantwoordelijk voor een stijging van 4.6% punten in de variantie op de remigratie intenties (adjusted R square = 35.9% in Model 3 en 40.5% in Model 4). De relatie tussen de *Perceived Behavioral Control* variabele en de remigratie intentie om te remigreren is negatief ($\beta = -0.266$). Dit betekent dat een hogere score in de *Perceived Behavioral Control* schaal (dat wil zeggen als men een hogere mate van beperkingen ervaart bij remigratie) dit leidt tot een daling in remigratie intenties op de lange termijn. De voorspellende kracht van de *Perceived Behavioral Control* variabele is zelfs na het controleren op de *Attitude* en *Social Norm*, nogmaals het hoogst.

De oorspronkelijke relatie tussen examenleerlingen en remigratie intentie ($b = -1.329$) stijgt met 63.61% in Model 4 ($b = -0.484$) na de toevoeging van *Perceived Behavioral Control* aan de analyses. Voor wat betreft de studenten en de non-returns blijkt ook hier dat hun remigratie intenties op de lange termijn niet significant afwijken. De effecten gevonden in Model 1 worden dus gedeeltelijk verklaard door *Perceived Behavioral Control* zelfs na het controleren op *Attitude* en *Social Norms*.

Verder is het opmerkelijk dat in Model 4 het gezamenlijke effect van de eigen houding ten opzichte van remigreren (*Attitude*), de sociale druk vanuit de directe sociale omgeving (*Social Norm*) en de ervaren barrières bij remigratie (*Perceived Behavioral Control*) 63.61% van de verschillen tussen de examenleerlingen en de remigranten kunnen verklaren.

Samengevat: er zijn duidelijke en significante verschillen in de intenties om op de lange termijn op Curaçao te wonen en werken tussen de remigranten en examenleerlingen. Uit de resultaten blijkt dat er geen significante verschillen bestaan tussen de remigranten, de studenten en de non-returns. De verschillen tussen de remigranten en de examenleerlingen worden ook hier het beste voorspeld door de *Perceived Behavioral Control* variabele, gevolgd door de *Attitude* variabele. Naar mate men meer barrières voorziet bij remigratie, daalt de intentie om terug te keren naar Curaçao op de lange termijn. De variabelen gebruikt in deze modellen konden 63.61% van de variantie in de intenties om te remigreren op de lange termijn voorspellen.

Onderzoeksvraag 3 Hoe kun je remigratie stimuleren, hoe kom je tot *Brain Gain* voor Pais Kòrsou?

Curaçao verliest jaarlijks enkele honderden *Young potentials* die voor studie naar het buitenland vertrekken. Van *brain drain* is sprake wanneer hoog opgeleiden hun land van herkomst verlaten. Op Curaçao vertrekken jongeren voor studie en met een studie en werkervaring ontwikkelen ze juist hun potentieel. De vraag is hoe deze winst (brain gain) ook ten goede kan komen aan Curaçao. Het grootste deel van de studenten vertrekt naar Nederland, enkele tientallen studenten gaan in de VS, Costa Rica, Puerto Rico, Mexico of andere landen in de regio studeren. Ze ontwikkelen tijdens hun studietijd hun human capital, een belangrijke stap waar bij remigratie een beroep op gedaan kan worden.

Brain gain kan op verschillende manieren tot stand komen. De meest directe manier is wanneer mensen na hun studie terugkomen naar Curaçao en hier instromen op de arbeidsmarkt. Ze hebben een opleiding gevolgd die op Curaçao vaak niet beschikbaar is waardoor er 'winst' kan ontstaan voor

Curaçao. Dit geldt voor bepaalde opleidingen op een zeer concrete manier omdat er behoefte is aan bepaalde expertise (denk aan artsen, technici, docenten), voor andere opleidingen geldt dit minder sterk omdat er geen concrete behoefte op de lokale arbeidsmarkt mee wordt vervuld. Een grotere groep komt terug na een aantal jaar (meestal in Nederland) te hebben gewerkt met extra ervaring en bagage.

Curaçao heeft migranten en zeker ook hoger opgeleiden nodig om belangrijke functies te vervullen. Het is toch mooi als de mensen van Curaçao die elders zijn aan studeren ook kansen krijgen om hier weer aan de slag te gaan. Voor de samenleving is dat niet altijd een makkelijk proces omdat migranten altijd worden beïnvloed door het land waar ze zich hebben gevestigd. Dit leidt bij terugkeer onvermijdelijk tot nieuwe cultuurverschillen. Niet alle (potentiële) remigranten zijn dan ook positief over de kansen die er op Curaçao liggen en de situatie op de arbeidsmarkt. Het carrièreperspectief op Curaçao wordt bijvoorbeeld laag beoordeeld. Respondenten, zowel in het vooronderzoek (tijdens de focusgroepen en de (online) interviews) als in de online survey) is gevraagd hoe remigratie gestimuleerd kan worden ten opzichte van de huidige situatie. In onderstaande tabel 29 zijn de resultaten opgenomen van de analyse van de open antwoorden van de survey.

De meeste respondenten geven aan dat werkgelegenheid op Curaçao van groot belang is. Dit is door 29 procent van de respondenten spontaan genoemd bij de open vraag. Andere onderwerpen die veel genoemd zijn hebben te maken met de studieschuld die een financiële drempel vormt om terug te keren omdat het met een Curaçaos salaris veel langer duurt voordat een studieschuld is afbetaald dan met een (euro) inkomen in Nederland. 62 mensen hebben aangegeven dat ze behoefte hebben aan een remigratieprogramma waarbij ondersteuning wordt geboden. Ook banenbeurzen worden naast een (goede) vacaturebank aangedragen om mensen in Nederland te bereiken en de match tussen vraag op Curaçao en aanbod van Curaçaoënaars in Nederland te matchen. Mogelijkheden voor studie op Curaçao en carrièreperspectieven worden ook genoemd als punt voor verbetering. Daarnaast worden verschillende (sociale) voorzieningen, huisvesting, onderwijs en gezondheidszorg genoemd als terreinen waar meer aandacht voor zou moeten komen. Een aantal respondenten geeft aan dat ze het onderwijs (Papiamentstalig terwijl er behoefte is aan Nederlandstalig onderwijs voor kinderen die vanuit een school in Nederland komen) en de gezondheidszorg (vanwege gezondheidsproblemen binnen het gezin) als belemmerende factor zien.

Tabel 29 overzicht gecodeerde vraag van Adviezen aan de Minister van SOAW

Adviezen aan de minister hebben betrekking op: <i>(open vraag, adviezen zijn gecodeerd in categorieën, meerdere adviezen per respondent mogelijk)</i>	Aantal keer genoemd	Genoemd door % van totaal aantal respondenten 786
Zorg voor werkgelegenheid	226	28,75
Verbeter regelingen rondom studieschuld	63	8,02
Stimuleer remigratie met remigratieprogramma	62	7,89
Politieke situatie op Curaçao	59	7,51
Overige adviezen	56	7,12
Verbeteren voorlichting/banenbeurs	46	5,85
Incentives algemeen (o.a. tegemoetkoming verhuiskosten)	40	5,09
Huisvesting voor remigranten	37	4,71

Salarisniveau	33	4,20
Economische situatie op Curaçao	32	4,07
Sollicitatie procedures	24	3,05
Studiemogelijkheden op Curaçao	24	3,05
Carrière mogelijkheden	23	2,93
Mentaliteit (arbeidsethos en houding t.o.v. remigranten)	21	2,67
Sociale Voorzieningen	19	2,42
Criminaliteit en corruptie op Curaçao	17	2,16
Afspraken met NL en/of Regio (bv. Erkennen van diploma's	14	1,78
Ontwikkeling van Curaçao stimuleren	13	1,65
Maak Curaçao aantrekkelijk	13	1,65
Opzetten van een vacature platform	11	1,40
Mogelijkheden voor stage en Traineeships op Curaçao vergroten	10	1,27
Aanbod vrijetijdsbesteding/ activiteiten op Curaçao	6	0,76
Mogelijkheden deeltijdwerken/Flex-werk op Curaçao stimuleren	5	0,64
Gezondheidszorg verbeteren (volwassenen en kind(eren))	5	0,64
Onderwijs Kinderen	5	0,64
Stimuleren om bij te dragen aan land Curaçao	4	0,51
Kansen voor partner vergroten (werk en vergunningen)	3	0,38

Niet alle genoemde knelpunten zijn even makkelijk aan te pakken maar er liggen voldoende kansen om barrières weg te nemen en een positieve weg in te slaan. Naast *brain gain* door remigratie kan er ook sprake zijn van *brain gain* op afstand, doordat het met de huidige digitale ontwikkelingen mogelijk is om op afstand toch mee te werken en daarmee ook een bijdrage te leveren, direct of indirect aan de ontwikkeling van Curaçao. Er zijn Curaçaoënaars in Nederland die opdrachten doen voor bedrijven en instellingen vanuit Nederland. Anderen zouden het liefst deels hier, deels in Nederland verblijven en zich daarmee ook inzetten voor de ontwikkeling van Curaçao. Dit past binnen de ontwikkeling van transnationale gemeenschappen wereldwijd en zou vorm kunnen krijgen in een 'diaspora aanpak' waar in veel andere landen in het Caribisch gebied maar ook in Afrika al aandacht voor is. Er is een groep Curaçaoënaars in Nederland maar ook in de VS, Australië, Spanje etc. die niet permanent terug zal keren naar Curaçao maar toch wel een bijdrage wil leveren, betaald of onbetaald. Dit kan worden beschouwd als een kans op ontwikkeling waarbij gebruik wordt gemaakt van internationale ervaring. Wanneer Curaçao hier meer benefit van wil krijgen dan is het belangrijk te kijken of er mogelijkheden zijn dit te faciliteren via wet en regelgeving ondermeer ten aanzien van belasting en toelating en verblijf maar het begint met het opbouwen van een netwerk van mensen met ideeën hierover. Sociale media kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Er zijn al diversie groepen op ondermeer facebook waarin mensen met een groot hart voor Curaçao participeren.

Hoofdstuk 5 Conclusies

In dit onderzoek is gekeken naar de remigratie van mensen die op Curaçao zijn opgegroeid maar het eiland hebben verlaten om elders te gaan studeren. Een deel keert naarmate de tijd vordert terug naar Curaçao maar velen keren ondanks een wens weer hier te wonen (nog) niet terug. Remigratie gaat niet alleen over verhuizen van het ene land naar het andere. Tijdens het uitvoeren van het onderzoek, in de focusgroepen maar ook in informele gesprekken die hebben plaatsgevonden, werd telkens weer duidelijk dat het onderwerp zeer sterk leeft, net als het gevoel van betrokkenheid bij Curaçao. Sommigen schreeuwen van de daken hoe blij ze zijn om weer op Curaçao terug te zijn, maar er zijn naar aanleiding van de vragenlijst ook lange en krachtige betogen binnengekomen van mensen die hun jarenlange moeizame ervaringen in het zoeken naar een baan op Curaçao beschrijven.

De wens om terug te keren leeft sterk bij vele Curaçaoënaars in Nederland. Deze wens is bij velen groot maar vaak zijn er praktische problemen die daadwerkelijke terugkeer belemmeren. Voor veel mensen is het vinden van werk een cruciale eerste stap en juist dat proces is vaak zeer moeilijk vanuit Nederland. Terugkomen naar Curaçao staat daardoor in schril contrast met het jaarlijkse vertrek van de bursalen en studenten naar Nederland.

De eerste onderzoeksvraag ging in op de studenten die naar elders vertrekken met als doel cijfers te verzamelen over hoeveel studenten Curaçao verlaten, waar naartoe en voor welke opleiding. De actuele stand van zaken is dat we te weinig weten over de Curaçaose studenten in Nederland: we weten niet hoeveel studenten er van Curaçao naar Nederland gaan, we weten niet welke opleiding wordt gevolgd en we weten weinig over de mensen die terug willen. Zonder inzicht in deze cijfers kan er geen beleid worden ontwikkeld. Naast cijfers zou het ook goed zijn als er contact wordt gehouden met deze doelgroep, iets dat makkelijk kan via sociale media. Dit helpt studenten een netwerk op te bouwen op Curaçao waardoor ze betere kansen krijgen.

In dit onderzoek is bij de beantwoording van de 2^e onderzoeksvraag gekeken naar remigratieperspectieven van mensen die na hun eindexamen op Curaçao naar het buitenland, in het bijzonder Nederland, zijn vertrokken voor hun studie. Het onderzoek is opgebouwd volgens de *Theory of Planned Behaviour*, een theorie die in de sociale psychologie wordt gebruikt voor het verklaren van 'gepland gedrag'. Deze theorie is in dit onderzoek geschikt gebleken voor het verklaren van remigratieperspectieven. Het model kent drie verklarende factoren (sociale norm, attitude, *perceived behaviour control*- controle over het gedrag), allen dragen bij aan het voorspellen van het remigratieperspectief. De onderzoeksgroepen die worden onderscheiden zijn de examenleerlingen, Curaçaose studenten in Nederland (op Curaçao eindexamen gedaan), remigranten die na hun studie in Nederland (of elders) weer zijn teruggekeerd naar Curaçao en de 'non-returns' die voor een studie naar het buitenland zijn gegaan maar (nog) niet zijn teruggekeerd naar Curaçao.

Er zijn duidelijke verschillen waar te nemen tussen de vier onderzoeksgroepen en de mate waarin factoren bijdragen aan het remigratieperspectief. Sommige respondenten willen (of wilden) zo snel mogelijk na hun studie terug naar hun eiland maar de meesten kiezen ervoor om eerst een aantal jaar in Nederland te blijven om uiteenlopende redenen. Wanneer we kijken naar de intenties tot terugkeer over 2 jaar, 5 jaar of 10 jaar dan valt op dat remigratie voor examenleerlingen ver van ze af staat. Hun

focus ligt op de jaren die ze als student tegemoet gaan. Ook studenten denken op de korte termijn in Nederland te blijven wonen maar op de lange termijn staat terugkeer naar Curaçao op het lijstje van velen. Voor de groep remigranten is de kans dat men op termijn nog steeds op Curaçao woont het grootste maar ook de non returners en studenten scoren op de lange termijn (over 10 jaar) relatief hoog op remigratieperspectief.

Daarnaast is gekeken naar de bevorderende en belemmerende factoren. Vertrek naar Nederland wordt op Curaçao door veel ouders (veelal ervaringsdeskundigen) gezien als een belangrijke stap in de ontwikkeling van jongeren. Klasgenoten en studievrienden vervullen een voorbeeldrol als leeftijdsgenoten en vrienden. Wanneer we kijken naar de factoren die per onderzoeksgroep het meest bepalend zijn, dan valt op dat er zes factoren uitspringen: het moeilijk kunnen vinden van een baan (belemmert terugkeer), het vooruitzicht dichterbij familie te wonen (bevordert), het klimaat op Curaçao (bevordert) en de prettige leefstijl op Curaçao (bevordert), schaarste aan geschikte en betaalbare woningen op Curaçao (belemmert terugkeer) en ouders die hulpbehoevend worden (bevordert terugkeer).

Eén van de doelen van dit onderzoek was te kijken naar mogelijke verschillen in remigratie intenties tussen de vier onderzoeksgroepen en verschillen te verklaren volgens het model van de Theory of Planned Behaviour (Theorie van gepland gedrag van Fishbein & Ajzen) waarbij onderscheid is gemaakt tussen de invloed die uitgaat van eigen attitudes ten aanzien van remigratie, de invloed van geldende normen in de sociale omgeving en de verwachting van beperkingen bij mogelijke remigratie.

Uit de resultaten blijkt dat er bij remigratie intenties op de korte en middellange termijn duidelijke en significante verschillen bestaan in de intenties om op Curaçao te wonen en werken tussen de remigranten en examenleerlingen, de studenten en de non-returners. Deze verschillen worden het beste voorspeld door de derde variabele die betrekking heeft op wat mensen als belemmering zien bij eventuele remigratie. Bij mensen die meer situaties als belemmerend beoordelen, daalt de intentie om terug te keren. Dit effect was het sterkst onder de examenleerlingen en voor de non-returners. De invloed van de eigen attitudes ten aanzien van remigratie naar Curaçao is geen verklaring voor remigratie intentie op de korte termijn. Met andere woorden, het maakt voor de intentie niet uit of men een positieve of negatieve attitude heeft ten aanzien van het remigreren naar Curaçao op de korte termijn. In tegenstelling tot de bevindingen op de korte termijn is het effect van controle over het gedrag en het idee dat mensen zichzelf in staat achten te kunnen remigreren (ondanks eventuele barrières) op de middellange termijn het sterkst onder de non-returners en voor de examenleerlingen. Het effect van de attitudes ten aanzien van remigratie naar Curaçao speelden op de middellange termijn wel een significante rol.

Tenslotte blijkt uit de bevindingen over de intenties om op de lange termijn op Curaçao te werken en wonen dat er duidelijke en significante verschillen bestaan tussen de remigranten en examenleerlingen. Er zijn geen significante verschillen tussen de remigranten, de studenten en de non-returners. De verschillen tussen de remigranten en de examenleerlingen worden het beste verklaard door het verschil in de mate waarin men barrières verwacht bij terugkeer naar Curaçao gevolgd door hun attitudes. Dit bevestigt de eerder gevonden relaties tussen de ervaren belemmerende factoren en de remigratie intenties van de onderzoeksgroepen.

Uit het regressiemodelen blijkt dat het model relatief hoge verklaarde varianties oplevert (respectievelijk 58.1% (korte termijn), 47.4% (middellange termijn), 40.5% (lange termijn), zonder dat demografische factoren in het model zijn meegenomen). Daarmee kan worden geconcludeerd dat de drie factoren die het model vormen goede voorspellers zijn voor remigratie. Het model van de Theory of planned behaviour biedt daarmee een goede voorspelling voor de intentie tot remigratie.

Veel respondenten geven aan dat hun hart hier op Curaçao ligt en dat ze graag een steentje willen bijdragen aan de ontwikkeling van hun eiland. Een sterke *pull factor* die mensen aantrekt naar Curaçao te komen heeft betrekking op familie die hier is achtergebleven. Daarnaast oefenen ook het klimaat en het fijne leven op Curaçao aantrekkingskracht uit.

Voor Curaçao betekent de jaarlijkse brain drain een enorm potentieel aan mensen die terug kunnen komen. Voor velen is de eerste stap na hun studie of na een aantal jaar in Nederland te hebben gewerkt het vinden van een baan omdat er nu eenmaal geld op de plank moet komen om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Het vinden van een baan op Curaçao is echter voor heel veel mensen die hebben meegewerkt aan het onderzoek een groot probleem. De problemen die worden ondervonden beginnen bij het vinden van vacatures op Curaçao maar gaan ook over wat er gebeurt nadat iemand daadwerkelijk heeft gesolliciteerd. Er is door diverse respondenten aangegeven aan dat ze nooit reactie hebben ontvangen op hun sollicitatie op Curaçao. Geen ontvangstbevestiging, geen afwijzing, geen uitnodiging voor een gesprek. Het lijkt alsof de drempel om iemand uit te nodigen die elders woont te hoog is voor bedrijven en organisaties op Curaçao terwijl met bijvoorbeeld Skype het ook mogelijk is om een gesprek te voeren.

Remigranten die afgelopen jaren na hun studie in Nederland terug zijn gekeerd naar Curaçao zijn verdeeld over of zij de goede keus hebben gemaakt. Een verschil in tevredenheid op persoonlijk vlak ten opzichte van ervaringen op het werk is vooral uit interviews en de focusgroepen naar voren gekomen. Niet iedereen voelt zich voldoende gewaardeerd in de werkomgeving, sommigen hebben negatieve ervaringen en worden op Curaçao gezien als ‘makamba pretu’. Opvallend is dat Carrièreperspectief door de remigranten in de survey als minder belangrijk getypeerd wordt dan onder de andere drie groepen. Remigranten waarderen vooral het klimaat en de prettige leefomstandigheden.

Barrières

Het vinden van een baan is al eerder beschreven als knelpunt in het tot uitvoer brengen van voornemen om te remigreren. Werkgelegenheid heeft verschillende aspecten, het gaat over een baan, carrièreperspectief, werkcultuur maar voor sommigen ook over mogelijkheden tot deeltijdwerk waar ze in Nederland aan gehecht zijn geraakt. Mensen maken de afweging of ze het idee hebben dat ze kunnen remigreren, teveel barrières zorgen ervoor dat deze stap niet wordt gezet. Een andere barrière die vaak naar voren is gekomen heeft te maken met huisvesting op Curaçao. Voor starters is het moeilijk om geschikte huisvesting te vinden ook al zijn de huizen op Curaçao goedkoper dan in Nederland. Zelfs als mensen een vast contract hebben krijgen ze niet altijd een hypotheek. Niet iedereen ziet het zitten om weer bij zijn of haar ouders in te trekken na jaren zelfstandigheid in Nederland. Ook hier is het contrast groot met het vertrek.

Brain Gain

Curaçao zwaait jaarlijks honderden *Young potentials* uit die naar het buitenland vertrekken om een studie te volgen. Niet iedereen heeft de wens terug te keren naar Curaçao maar het grootste deel ziet zichzelf binnen een aantal jaar graag op Curaçao wonen en werken. Na een studie en het opdoen van werkervaring zijn deze mensen sterk gegroeid en kunnen zij, wanneer ze terugkeren en een baan vinden, bijdragen aan de ontwikkeling van Curaçao. Curaçao kan profiteren van de ontwikkeling die deze groep mensen heeft doorgemaakt. Er is door veel respondenten aangegeven dat ze 'iets terug willen doen' voor Curaçao, dat ze hun steentje bij willen dragen. De motivatie die hier vanuit gaat is een kans voor positieve ontwikkelingen. Dit vraagt echter wel om een plan van aanpak met een duidelijk doel want er zijn beperkingen die mensen die graag terug willen komen belemmeren deze stap te zetten. De focus moet daarbij liggen bij de arbeidsmarkt. Het vindbaar maken van vacatures, het coördineren van een programma om professionals terug te laten keren, regelingen die mensen kunnen stimuleren terug te keren, het matchen van de vraag van werkgevers en met de (deels hoog opgeleide) mensen die werk zoeken en het gebrek aan feed back op sollicitaties zijn punten die aandacht nodig hebben. Het Ministerie van SOAW kan hierin een coördinerende rol spelen vanuit haar verantwoordelijkheid voor Arbeidsmarktbeleid en de vacaturebank die in 2013 een nieuwe opzet heeft gekregen.

Er is ook een groep Curaçaoënaars die in Nederland, de Verenigde Staten of ver daarbuiten woont en werkt maar die ook positieve ontwikkelingen op hun eiland een warm hart toedragen. In veel andere landen is met succes een diaspora aanpak opgezet die zich specifiek op deze groep richt, het gaat dan niet om remittances (geld dat door migranten wordt teruggestuurd) maar om human capital. Vanuit het buitenland kunnen mensen door alle recente digitale ontwikkelingen en snelle internetverbindingen steeds makkelijker een bijdrage leveren. Dit kan ook door tijdelijke inzet op Curaçao voor een bepaald project. Veel mensen zijn bereid om een investering te doen voor hun land. Het zou, om dit potentieel aan te boren, goed zijn een plan uit te werken hoe Curaçaoënaars in het buitenland kunnen worden betrokken bij de ontwikkelingen op Curaçao.

In hoofdstuk 6 wordt tot slot ingegaan op discussiepunten ten aanzien van dit onderzoek. Ook worden er aanbevelingen gedaan over hoe succesvolle remigratie en brain gain verder kan worden bevorderd.

Hoofdstuk 6 Discussie en Aanbevelingen

In dit slothoofdstuk worden aandacht besteed aan discussiepunten bij het onderzoek en worden aanbevelingen gedaan voor de toekomst en de opdrachtgever voor dit onderzoek, het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn.

Kanttekeningen

Bij de dataverzameling van dit Remigratieonderzoek is gekozen voor dataverzameling via een digitale enquête. Dit was belangrijk omdat de onderzoekspopulatie zich deels in Nederland en deels op Curaçao bevindt. Met de juiste software is dit naar wens verlopen. De doelgroep voor dit onderzoek bestond voor een groot deel uit jonge mensen die gewend zijn veel digitaal te doen. Het was mogelijk de enquête in te vullen op een computer, tablet of smartphone. Op de scholen is voor een deel ook gewerkt met papieren enquêtes en daarbij is duidelijk geworden dat enquêtes vaker minder volledig worden ingevuld. In de digitale versie is gebruik gemaakt van een routing en is bij de meeste vragen een antwoord invullen als verplichte stap opgenomen waardoor respondenten door de vragenlijst worden geleid zonder dat men vragen kan overslaan. Het onderzoek is niet opgezet met als doel tot een representatieve steekproef te komen voor de vier onderzoeksgroepen. Het gaat om de factoren die van invloed zijn op de intentie tot remigratie en hun onderlinge samenhang.

Het onderzoek is voortvarend gestart met het opstellen van het theoretisch model en de focusgroepen. Er zijn voldoende respondenten die hebben meegewerkt aan de survey om betrouwbare uitspraken te kunnen doen ook al was het niet mogelijk een representatieve steekproef te trekken omdat er geen bestanden bestaan die daarin zouden kunnen voorzien. Echter, met betere afstemming hadden nog meer Curaçaose studenten in Nederland kunnen worden bereikt. SSC had haar medewerking toegezegd om de studenten in hun contactenbestand een link naar de enquête te sturen maar dit is helaas toch niet gebeurd.

Er zijn verschillende Ministeries (in elk geval SOAW en OWCS) die belang hebben bij betrokkenheid bij het onderwerp remigratie. SOAW als verantwoordelijke voor de arbeidsmarkt en sociale ontwikkeling, OWCS als verantwoordelijk ministerie voor Onderwijs waaronder ook SSC valt. Samenwerking in de toekomst is van belang om tot beleid te komen ten aanzien van remigratie. Ook samenwerking met DUO (Nederland) is van belang omdat DUO gegevens kan verstrekken. Er wordt momenteel gesproken over een convenant tussen Curaçao en Nederland met de focus op onderwijs en aandacht voor gegevens die belangrijk zijn als beleidsinformatie. Hopelijk zorgt dit voor een betere informatiepositie.

Een actueel knelpunt dat hier bij aansluiten is het gebrek aan overzicht op migratie en remigratiecijfers (in verband met opleiding) binnen de overheid: wie vertrekken er naar Nederland en naar andere landen in de regio? Het deel dat met een beurs van SSC vertrekt is uiteraard bij SSC bekend maar er is geen zicht op de groep die op eigen houtje vertrekt zowel naar Nederland als naar de VS of bijvoorbeeld Costa Rica om te gaan studeren. Bij uitschrijving bij emigratie wordt geen 'doel' geregistreerd terwijl het vrij makkelijk zou zijn mensen te vragen wat hun doel is. Wellicht zou dit komend collegejaar samen met Kranshi opgepakt kunnen worden, eventueel anoniem waarbij mensen maximaal 10 vragen beantwoorden zoals doel van vertrek, plaats van bestemming, onderwijsinstelling, studierichting etc.

Mogelijk kan er ook meer inzicht komen wanneer het convenant tussen Curaçao en Ministerie van Onderwijs in Nederland dat momenteel wordt voorbereid, wordt ondertekend. Voor Curaçao is het belangrijk inzicht te hebben in deze gegevens maar is daarvoor afhankelijk van DUO in Nederland die tot op heden geen data verstrekken die betrekking hebben op geboorteland of de school waar iemand eindexamen heeft gedaan. De achtergrond hiervan ligt in de discussie dat data over herkomst niet gebruikt mogen worden om onderscheid te maken op grond van herkomst omdat dit stigmatisering en discriminatie in de hand kan werken. Data zijn echter van cruciaal belang wanneer het gaat om ontwikkelen van beleid. Uiteraard volstaan anonieme gegevens waardoor het wellicht in de nabije toekomst mogelijk is relevante gegevens uit te wisselen.

Betrokkenheid

De input op de open vragen (integraal opgenomen in Bijlage 4) geeft weer dat het thema remigratie echt leeft, vooral bij studenten, remigranten en non-returns. Ondanks dat er door een aantal respondenten kritische opmerkingen werden geuit op de lengte van de enquête, hebben veel mensen de moeite genomen om ook bij de afsluitende open vragen nog veel input te geven over hun ervaringen en adviezen aan de Curaçaose overheid.

Hoe verder?

Curaçao is afhankelijk van mensen die in het buitenland een opleiding hebben gevolgd omdat het voor bepaalde sectoren en beroepen nu eenmaal niet mogelijk is om op Curaçao de benodigde opleiding te volgen en werkervaring op te doen. Voor een groot deel kan deze behoefte op de arbeidsmarkt worden ingevuld door 'lokale' mensen, hier getogen en vertrokken voor hun studietijd, velen met de intentie terug te keren.

Een belangrijke vraag die helaas met dit onderzoek nog niet beantwoord kan worden, is wat de rol van werkgevers is in het proces van remigratie. Werkgelegenheid is voor de overgrote meerderheid een zwaarwegende factor in de keuze terug te keren naar Curaçao, toch blijkt het zeer moeilijk om met succes te solliciteren vanuit het buitenland. Vele gefrustreerde reacties van moedeloze mensen over niet beantwoorde sollicitatiebrieven doen de vraag rijzen hoe werkgevers tegenover het al dan niet stimuleren van remigratie staan. De overheid kan een belangrijke rol spelen in het matchen van wat werkgevers op Curaçao willen en wat potentiële remigranten zoeken. Ronde tafel gesprekken met werkgevers over hun ervaringen kunnen dit proces in gang zetten. Vragen die daarin centraal kunnen staan zijn waar men tegenaan loopt bij remigratiekandidaten die solliciteren, ervaringen, de behoeften qua expertise (starters of juist mensen met werkervaring) en mogelijkheden voor samenwerking en afstemming.

Een andere kans om remigratie te bevorderen is ervoor te zorgen dat studenten tijdens hun studie in het buitenland voor een stage naar Curaçao te laten komen waardoor ze een beter beeld krijgen van wat hen te wachten staat op de arbeidsmarkt. Dit is niet vanzelfsprekend voor veel (toekomstige) studenten. Lang niet iedereen is bekend met de mogelijkheid deel te nemen aan bijvoorbeeld Stageprogramma's of Traineeships of het programma Kennis voor Curaçao waarbij studenten met Curaçaose roots gezamenlijk deel nemen aan een traject dat hen kennis laat maken met bedrijven en instellingen maar ook zorgt dat deze groep een netwerk opbouwt en via community building een bijdrage levert aan de samenleving. De Minister van SOAW kan hiervan een actiepoint maken door elk jaar bijvoorbeeld 10 stageplekken te creëren binnen het ministerie maar hierbij ook andere ministeries betrekken. Voor de overheid is het zinvol om mensen met nieuwe ideeën binnen te halen

en kennis te maken met talenten voor toekomstige functies en voor studenten is het een goede manier om werkervaring op te doen maar ook een netwerk op te bouwen.

Wanneer er specifieke behoefte is aan bepaalde expertise op Curaçao kan worden nagedacht of het zinvol is voor bepaalde studies afspraken te maken over kwijtschelding van de studieschuld als iemand bijvoorbeeld 5 jaar bij een werkgever blijft werken. Momenteel is er via SSC ook een terugkeer verplichting maar het percentage dat terugbetaald moet worden als sanctie is dermate laag dat dit niet werkt als stok achter de deur om terug te keren, het werkt hooguit voor sommigen als maatregel om niet met een SSC beurs maar zelfstandig naar Nederland te vertrekken voor studie.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek worden hieronder een aantal aanbevelingen gedaan uitgesplitst naar verschillende thema's.

Beleid

- Remigratie kan leiden tot Brain Gain, winst voor Curaçao door young potentials terug te halen. Ze hebben recente kennis en vaardigheden. Remigratie kan een speerpunt van beleid zijn. Dit draagt bij aan de economische en maatschappelijke ontwikkeling van Curaçao maar raakt ook aan nation building en bevolkingsbeleid.
- De meerderheid wil terug naar Curaçao, maar beleid is nodig, *practice what you preach* anders haken mensen gefrustreerd af.
- Het vertrek staat in schril contrast met terugkomst op Curaçao, denk na over hoe deze groep een warm welkom kan krijgen (voorzieningen, communicatie, incentives, welkomst pakket)
- Blijf in contact met de groep vertrekkende examen leerlingen. Een "alumni" netwerk, eventueel met inzet van social media zoals facebook of linkedin kunnen hierbij ondersteunen. Dit kan ook worden ingezet om een diaspora aanpak voor Curaçao vorm te geven waarbij mensen die niet (permanent) terug (willen) keren toch investeren in hun eiland.
- Het vinden van een baan is voor velen een cruciale factor en dit zorgt nu voor grote frustratie. Een goed georganiseerde vacaturebank kan heel veel ergernis voorkomen. Het is belangrijk dat het gecoördineerd wordt, een duidelijke trekker in plaats van versnippering die er nu is.
- Besteed aandacht aan het 'Makamba pretu effect': hoe kan je stimuleren dat de aansluiting tussen remigrant en werkgever en collega's beter wordt? In tegenstelling tot wat Reindersma (2007) beschrijft, vinden we in dit onderzoek duidelijk terug dat potentiële remigranten en remigranten ervaren dat hun wens om vol goede moed een "steentje bij te dragen" niet altijd wordt gewaardeerd.
- Het uitwerken van een diaspora programma kan ook Curacaoënaars die om welke reden dan ook niet remigreren toch betrekken en laten participeren in ontwikkelingen op het eiland.
- Zorg voor meer kennis over wie vanwege studie in het buitenland vertrekken, elk jaar een korte survey kan helpen bij de ontwikkeling van arbeidsmarktbeleid
- Op basis van de data in dit rapport kan gericht beleid ontwikkeld worden om remigratie te bevorderen per groep, waarbij accenten en speerpunten per doelgroep worden vastgesteld.

Werkgevers

- Praat verder met werkgevers: wat zijn hun ervaringen, wat willen zij?
- Bedrijven aanspreken op verantwoordelijkheid. Neem de sollicitanten uit Nederland serieus en zorg voor heldere en efficiënte sollicitatieprocedures. Het Ministerie van SOAW kan hierbij een rol spelen als bemiddelende/faciliterende partij.
- Zoek een bemiddelende rol tussen werkgevers en potentiële remigranten. Het gaat om arbeidsmarkt beleid en een goede match tussen vraag en aanbod.

Stagemogelijkheden

- Bereid vertrekkers in de examenklassen alvast voor door ze te laten nadenken over hun toekomst op korte en langere termijn, bijvoorbeeld te wijzen op de mogelijkheid om op Curaçao stage te lopen.
- Stimuleer het creëren van stagemogelijkheden voor Curaçaose studenten op Curaçao, de overheid kan hier een goed voorbeeld in geven door een target te stellen, elk departement bijvoorbeeld 10 stageplekken voor studenten van HBO of WO niveau die in Nederland of in een ander land studeren. Dit kan wanneer dit als een programma wordt opgezet bijdragen aan positieve ontwikkelingen op langere termijn.
- Bij het aannemen van stagiaires lijkt een onderscheid gemaakt te worden tussen grofweg 2 groepen: de zogenaamde “lokale” stagiaire vanuit lokale onderwijsinstellingen, de ‘Nederlandse’ stagiaire vanuit Nederlandse onderwijsinstellingen. Bij de keuze voor stagiaires geldt voor sommige werkgevers het voorkeursbeleid van lokale stagiaires boven “Nederlandse” stagiaires. De vraag rijst of “remigrant”-stagiaires worden gezien als Nederlands of lokaal. De ‘remigrant’ stagair vanuit een Nederlandse onderwijsinstellingen maar geboren en/of getogen op Curaçao lijkt soms over het hoofd te worden gezien. Eerdere initiatieven om kansen voor deze groep te stimuleren liepen ondermeer aan tegen te rigide criteria: wie is de yu-korsou-stagiaire? Advies in deze zou zijn om hierbij meer de nadruk te leggen op de kracht van de diversiteit: iedere “yu-di-korsou” is uniek en kan bijdragen, ook als je net niet hier bent geboren of je op zeer jonge leeftijd al naar Nederland vertrok maar graag wil terugkeren naar je geboortegrond.

De onderzoeksopzet is succesvol gebleken in het vaststellen welke scenario's en situaties wel of niet als belemmerend kunnen worden beschouwd als het gaat om remigratie op de korte, middellange en lange termijn. De verschillen tussen de vier onderzoeksgroepen: de examenleerlingen die in de toekomst nog “moeten” migreren, de groep die momenteel voor studie in Nederland zit, de groep die in Nederland woont/werkt na afronding van de studie en die (nog) niet terug gekomen is, en natuurlijk de remigranten zelf. Dit was niet mogelijk geweest zonder de toegewijde en gepassioneerde reacties die respondenten en mensen uit de doelgroep zowel tijdens de focusgroepen als in de survey, apart per email of tijdens een toevallig gesprek op een feestje met het onderzoeksteam hebben gedeeld. Vaak ging dit gepaard met een enorme drive om bij te dragen aan Curaçao en aan het proces om remigratie te stimuleren. Soms ook in de vorm van politieke klachten of beleidsvoorstellen. In bijlage 4 is deze waardevolle input opgenomen.

De uitgebreide en soms hartverscheurende reacties uit de enquête en naar aanleiding van het onderzoek laten een beeld zien waaruit blijkt dat remigreren niet alleen een praktische afweging is van plus en minpunten en het idee dat er teveel of juist maar weinig barrières zijn op de weg terug naar Curaçao. Het raakt mensen emotioneel. Men wil vaak terug, uit alle macht, maar ervaart het vaak als een frustrerend proces vol twijfel. Sommigen ervaren een spagaat tussen de twee landen. Het lijkt alsof men, eenmaal beginnend met migreren uiteindelijk altijd een beetje tussen Nederland en Curaçao in blijft hangen. Curaçao heeft aantrekkingskracht in het klimaat en de manier van leven en ook familie op Curaçao is een sterke pull factor bij remigratie. Het zou goed zijn wanneer dit ook opgaat voor mogelijkheden op de arbeidsmarkt en wanneer remigratie wordt ingezet als kans voor ontwikkeling voor Pais Kòrsou. Zodat bi j het afscheid van de nieuwe lichting beursalen op Hato een welgemeend “Te Aworó” klinkt.

Literatuur

- Bellemare, F. A. (2012). Migrations et fuite des cerveaux dans les économies insulaires caribéennes: éléments de réflexion. *Études caribéennes*.
- Castles, S., & Miller, M.J. (2008). *The age of migration, population movements in the modern world* New York, Palgrave Mac Millan
- Chang, S.L. (1992) —Causes of Brain Drain and Solutions: The Taiwan Experience. *Studies in Comparative International Development*, 27(1):27-43.
- Conway, D., & Potter, R. B. (2007). Caribbean transnational return migrants as agents of change. *Geography Compass*, 1(1), 25-45.
- De Bruijn, J.G.M., & Groot, M.K. (exp. 2014) *Onderzoek Migratie en Integratie Curaçao*.
- De Haas, H. (2010). The internal dynamics of migration processes: a theoretical inquiry. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1587-1617.
- De Jong, G.F. (2000). Expectations, gender and norms in migration decision-making. *Population Studies London* 54, Part 3 (2000): 307-320
- Entzinger, H., & Tourburg, G. (2011). *Terug naar Curaçao? Hoop opgeleide Curaçaoënaars voor de keuze Rotterdam*, Erasmus Universiteit/Stichting Kennis voor Curaçao
- Faist, T. (2008). Migrants as Transnational Development Agents: An inquiry into the newest round of the migration-development nexus. *Population, Space and Place*, 14: 21-42.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Het voorspellen en veranderen van gedrag: De gemotiveerde actie aanpak*. New York: Psychology Press
- Francis, J. J., Eccles, M. P., Johnston, M., Walker, A., Grimshaw, J. M., Foy, R., ... & Bonetti, D. (2004). Constructing questionnaires based on the theory of planned behaviour. A manual for health services researchers, 2010, 2-12.
- Harris, J.R. & Todaro, M. (1970). Migration, employment, and development: A two sector analysis. *American Economic Review*. (60: 126-42).
- Kennis voor Curaçao Jaarverslag 2013
- Klaver, J. Stouten, J. & Van der Welle, I. (2010). *Emigratie uit Nederland, een verkennende studie naar emigratie van hoger opgeleiden*. Regioplan, Amsterdam
- Levitt, P. (1998). Social remittances: migration driven local-level forms of cultural diffusion. *International migration review*, 926-948.
- S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J. E. (1993). Theories of International Migration: A review and appraisal In Messina & Lahav (Ed.), *The immigration reader, exploring politics and policies*. (p. 34). London: Lynne Rienner Publishers

Messina, A.M & Lahav, G. ed. (2005). *The Migration reader, exploring politics and policies*, London: Lynne Rienner Publishers

Myrdal, G. (1957). *Rich Lands and poor*, New York: Harper and Row

Oswald, A.J. (1999). *The housing market and Europe's unemployment: a non-technical paper*. Mimeo: University of Warwick.

Portes, A. (1976), Determinants of the brain drain. In Kubat, D., *The Politics of the Return: International Return Migration in Europe*, Centre for Migration Studies New York, 269-275.

Potter, R. B., & Conway, D. (2007). The Development Potential of Caribbean Young Return Migrants. *Global migration and development*, 213.

Putnam, R. (2000). *Bowling Alone, The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon & Schuster

Reindersma, T., (2007). *Yu di Korsou of Makamba Pretu, thuisgevoel van Curaçaose terugkeerders* Afstudeerscriptie Universiteit Leiden

Reynolds, T., (June 2008). *Ties That Bind: Families, Social Capital and Caribbean Second-Generation Return Migration Families & Social Capital Research Group* Published by London South Bank University

Sociaal Cultureel Planbureau (2010). *Jaarrapport Integratie 2010*, SCP/CBS Den Haag

Timmer, J.F.M. (2008). *De wijzen naar het Oosten: Een onderzoek naar de migratiefactoren voor hoogopgeleiden* Master thesis Universiteit Twente, Nederland

Van Dalen, H., & Henkens, K. (2008). Emigration intentions: Mere words or true plans? Explaining international migration intentions and behaviour. *Explaining International Migration Intentions and Behaviour* (June 30, 2008).

Van Dalen, H. P., & Henkens, K. (2007). Longing for the Good Life: Understanding Emigration from a High-Income Country. *Population and Development Review*, 33(1), 37-66.

Van Leuvensteijn, M., & Koning, P. (2000). The effects of home-ownership on labour mobility in the Netherlands: Oswald's thesis revisited. The Hague: Centraal Plan Bureau, Nederland

Verkuyten, M. (2006). Multicultural recognition and ethnic minority rights: A social identity perspective. *European review of social psychology*, 17(1), 148-184.

Versluis, K. (2010). *Enkeltje Schiphol*

Zoomers, E. B. (2006). *Op zoek naar eldorado: Over internationale migratie, sociale mobiliteit en ontwikkeling*. Radboud Universiteit Nijmegen

Krantenberichten

Antilliaans Dagblad (2013, 27 juli) *Regio meer in trek, SSC: 24% minder studenten naar Nederland*

Amigoe/Caribisch Netwerk (2013, 22 augustus) *Remigratie belangrijk voor arbeidsmarkt (Bonaire)*
<http://caribischnetwerk.ntr.nl/2013/08/22/remigratie-bonairianen-belangrijk-voor-de-arbeidsmarkt/>

Geraadpleegde websites

- SSC.CW
- CBS.CW
- Vertegenwoordigingcuracao.nl
- CBS.nl Statline
 - Afgestudeerden HBO en WO naar herkomstgroepering
 - Leerlingen en studenten; onderwijssoorten, herkomst, woongemeente
- www.ikganaarnederland.com filmpje djis pa bo sa: <http://youtu.be/epkdtarDob0> (you tube filmpje voorbereiden op Nederland)
- [Curacaostudyfair.com](http://www.curacaostudyfair.com)
- <http://www.diaspora-centre.org/>
- <http://www.slideshare.net/Cherissa/programma-antilliaanse-diaspora>

Bijlage 1: Instanties die hun medewerking hebben verleend aan dit onderzoek:

- Burgerlijke stand (Kranshi) van Curaçao
- Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Onderwijs en Welzijn (SOAW)
- Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (OWCS/SAE)
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) Curaçao
- Curaçaohuis Den Haag
- Sabana
- VNAA
- GRIP
- HAVANTI
- Caribische Studenten Vereniging
- Marieke Daemen, coaching voor studenten uit Curaçao/Antillen
- OCaN
- RK schoolbestuur (Radulphus College en Maria Immaculata Lyceum)
- Albert Schweitzer HAVO/VWO
- Kollegio Alejandro Paula (KAP, voorheen PSC)
- Stichting Studiefinanciering Curaçao (SSC)
- Kennis voor Curaçao, Maarten de Jong
- University of Curaçao Dr. Moises da Costa Gomez

Bijlage 2: Overzicht wervingskanalen

Doelgroep 1 Examenleerlingen

- Rooms Katholiek Schoolbestuur
- Maria Immaculata Lyceum
- Radulphus College
- Albert Schweitzer HAVO/VWO
- Kollegio Alejandro Paula (KAP voorheen Peter Stuyvesant College-PSC)
- Werving via de media (kranten en facebook)

Doelgroep 2 Studenten in Nederland

- Werving via de media (kranten, internet)
- Werving via Curaçaose, Caribische, Antilliaanse studentenorganisaties
- Via Kennis voor Curaçao
- Via persoonlijke netwerken (snowball)

Doelgroep 3 Remigranten teruggekeerd naar Curaçao na studietijd

- Werving via de media (kranten, internet)
- Werving via facebook
- Werving via persoonlijke netwerken (snowball)
- Via Kennis voor Curaçao

Doelgroep 4 non-returners (nog) in Nederland of elders woonachtig

- Werving via de media (kranten, internet)
- Werving via facebook
- Werving via persoonlijke netwerken (snowball)
- Werving via Antilliaanse organisaties in Nederland (OCAN, VNAA, Curacaohuis, Sabana, GRIP)
- Via Kennis voor Curaçao

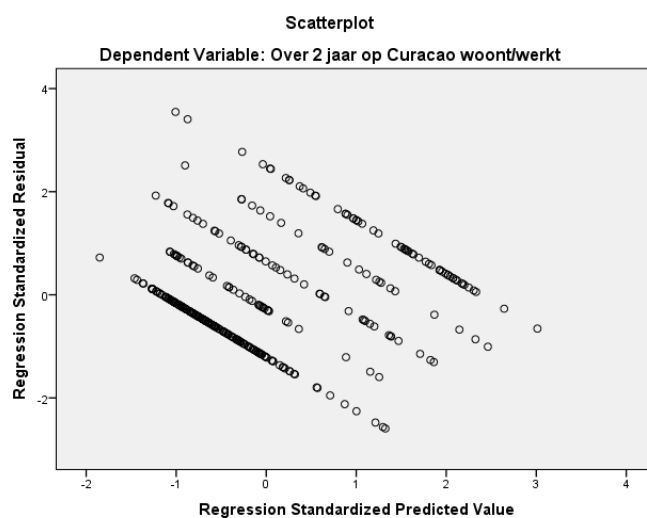
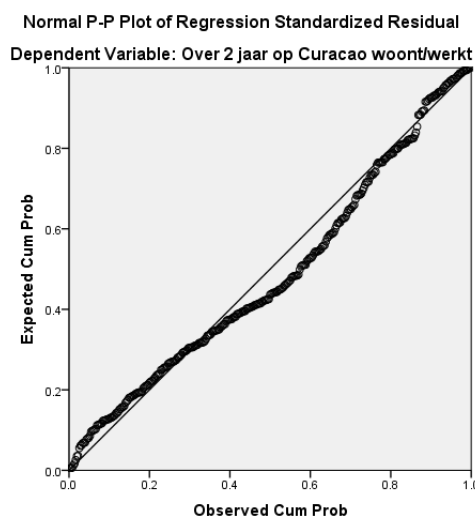
Bijlage 3: Assumpties en analyses

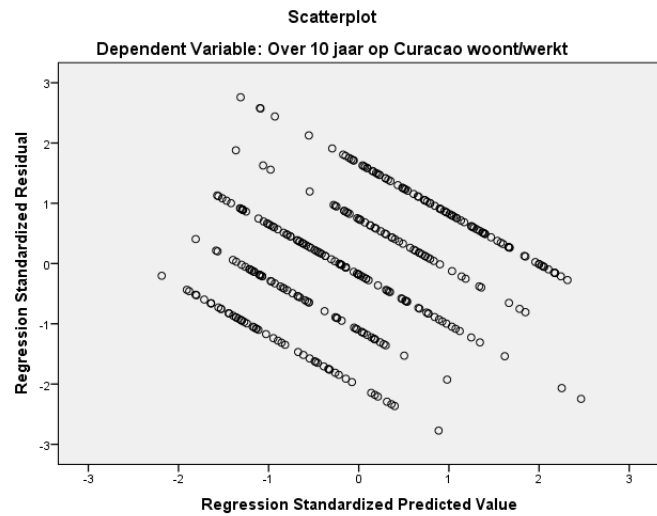
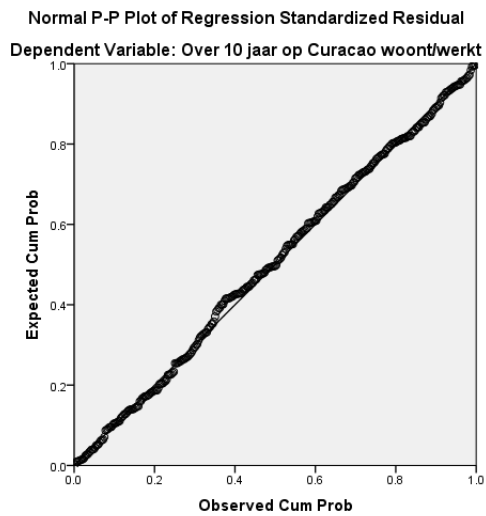
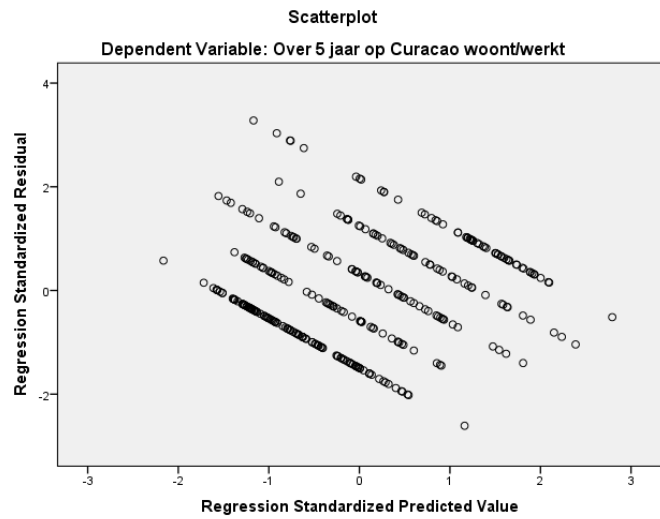
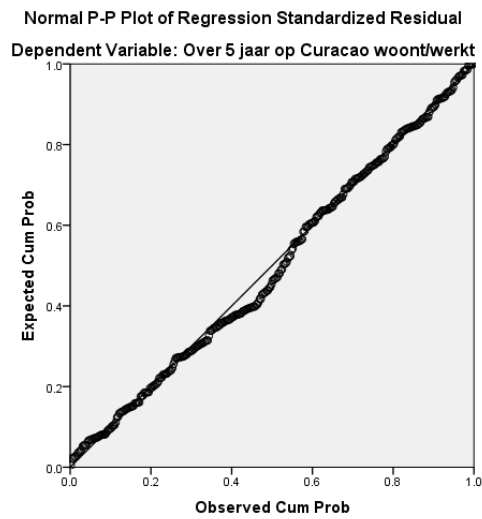
Aan alle eisen om een multipele lineaire regressie te mogen gebruiken is voldaan.

Sample size: de regel is dat de sample size gelijk aan of groter moet zijn dan $(50 + 8 \cdot M)$ waarbij M gelijk is aan het aantal variabelen dat betrokken is in de analyse. Voor de multipele step-wise (hierarchische) lineaire regressie waren er N (listwise) = 338 cases.

Multicollinearity and singularity: de correlaties tussen de betrokken onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele variëren tussen de 0.227 en 0.487. Verder zijn de VIF waarden onder de 10 en de tolerantiewaarden groter dan 0,1. Dit betekent dat er geen sprake is van multicollineariteit. Voor wat betreft singularity, de onafhankelijke variabelen die gebruikt worden zijn dummies en de totale score van betrouwbare schalen. De originele items die deze schalen vormen zijn niet betrokken als onafhankelijke variabelen in deze regressie. Dit is ook te zien in de hoogte van de correlaties, namelijk geen correlaties hoger dan 0,9.

Outliers, normality and Linearity : Uit de onderstaande grafieken blijkt dat alle cases in een redelijk rechte lijn liggen van links onder naar rechts boven. Dit is in overeenstemming met de linearity eisen. Verder blijkt uit de scatterplot dat alle cases geconcentreerd zijn tussen -2 en 2. Bovendien is er een duidelijk rechthoekig patroon te zien zonder merkwaaardige outliers.

Bijlage 4: Overzicht van open antwoorden 3 vragen

In deze bijlage zijn de antwoorden opgenomen van drie open vragen gesteld in de enquête. Het gaat om de vraag of er andere factoren zijn die de keuze voor remigratie hebben beïnvloed, of de respondent advies heeft voor de Minister van SOAW om remigratie te stimuleren en of er overige opmerkingen zijn naar aanleiding van het onderzoek. De antwoorden zijn waar nodig geanonimiseerd, antwoorden zijn bewust niet gecorrigeerd op taal. Omwille van de ruimte zijn antwoorden zoals “geen”, “geen opmerkingen” en “nee” hier weggelaten.

Andere Factoren

Welke andere factoren spelen een rol bij jouw keuze om wel of niet naar Curaçao terug te keren?

Groep 1: Examenleerlingen:

- *financiële factoren, werkgelegenheid*
- *je weet niet hoe je toekomst zal zijn, wat er gaat gebeuren*
- *mijn studie kan ik niet op curacao doen, er is geen werk der voor*
- *Corruptie Nepotisme*
- *werk vinden terugbetalen van studie (schuld)*
- *curacao is een klein eiland, weinig mensen*
- *waar ik het meer naar me zin heb*
- *Het vinden van een werk.*
- *Een goeddd betaalde interessante baan te vinden hier*
- *Hier op Curacao heb ik bijna geen schulden vergeleken met Nederland.*
- *Als u een baan kan krijgen*
- *Merendeels klimaat*
- *Veel familie in NL, meer om te kunnen doen wat ik wil.*
- *Familie, baan, vrienden*
- *Familie, Cultuur, heimwee*
- *Geen geschikte baan*
- *De financiële / economische status van Curacao*
- *Regering, economie, mogelijkheden om te werken*
- *Hoe mijn leven dan in NL is. Carriere op dat moment in NL. Mogelijkheden.*
- *Familie. Hoe het me bevalt in NL*
- *Wel terug keren, omdat ik me dan eerder thuis zal voelen.*
- *Carriere en ontwikkelingsmogelijkheden.*
- *geld*
- *Loon, familie, weer, vrijetijd, sfeer, vrienden*
- *Mogelijkheden voor je carriere, makkelijker reizen.*
- *Weer, de leefstijl, relaxen, beach*
- *Niveau op Curacao belemmert mij.*
- *Ik wil reizen*
- *Niks, behalve de mogelijkheden die Curacao mij kan bieden I.V.M. mijn baan en salaris.*
- *De prettigere leefstijl, klimaat, vrienden, familie*
- *Familie en werk*
- *Klimaat, cultuur, levensstijl en de kans om een goeie baan te krijgen.*

- *De leefstijl en hoe ik leef op het moment dat ik voor die keere sta*
- *Te klein*
- *Baankans*
- *Mijn leefstijl in Nederland, ervaring in Nederland.*
- *Mijn sport*
- *Carriere mogelijkheden*
- *Salaris*
- *Wel naar curacao: klmaat en cultuur*
- *Mijn studiekeuze*
- *Ik weet alles dat te weten is van Curacao ik zou graag meer willen zien.*
- *Want mijn moeder blijft hier wonen.*
- *familie (vrouwen,kinderen) klimaat, schuld*
- *familie, studie*
- *manier van zaken, hier is alles slecht georganiseerd*
- *ik wil graag nieuwe dingen meemaken*
- *ik vind het op curacao niet zo leuk.*
- *klimaat*
- *de hoge prijzen op alles op curacao.*
- *of ik me thuis voel in nederland waar ik blij ben.*
- *hoe leuk ik het in nederland vind.*
- *ik wil de wereld leren kennen ik wil min schuld daar of betalen.*
- *familie, baan.*
- *Carriere mogelijkheden en missen van familie*
- *Politieke ontwikkeling*
- *Economisch situatie op curacao*
- *Geld*
- *mijn ouders wonen niet in curacao*
- *rustgevend*
- *geen, het is mijn eigen keuze*
- *Cultuur en omgeving*
- *Economische en criminele stand van zaken.*
- *Economie.kans op een baan, klimaat, vrienden, familie, heimwee*
- *Economische stand van zaken en criminele stand van zaken*
- *Mijn droom om model te worden*
- *Geld, goede werkgelegenheid.*
- *Vriendjes politiek, geld, kwaliteit onderwijs en waardering voor mijn werk*
- *Economische situatie en politieke zaken die steeds slechter worden.*
- *Mijn salaris oo curacao zal een rol spelen*
- *Als ik mijn familie al heb gesticht in Nederland en ik het daar leuker vind*
- *Of ik mij wel prettig zal gaan voelen op curacao en of er baan kogelijkheden*
- *Geld*
- *Ik zal niet terugkeren*
- *familie*
- *als er werkgelegenheid hier is zal ik terug komen als er niet is zal het een paar jaren duren.*
- *familie*
- *familie en geld*
- *Ik kom niet terug*
- *salaris kosten*
- *ik heb genoeg van tropisch weer gehad voor een tijdje.*
- *werkgelegenheid*
- *beroep kansen*
- *wel: mijn familie niet: minder werkgelegenheid*

Ayo òf te aweró?

- *je moet dan in euro betalen en als je naar curacao terugkomt wordt het schuld teveel n guldens.*
- *ik wil gewoon weg. je wilt niet e hele leven op een eiland blijven wonen.*
- *terug betalen van mijn schuld guldens tegen over euros*
- *geen baan hier op Curacao*
- *werk*
- *mijn status*
- *Waar mijn oudere naar toe gaan*

Groep 2: Studenten in Nederland

- *het is duur om op curacao te wonen*
- *It is not about choices of wanting or not... I wish I could go back as soon as I can, I miss the island lifestyle as much as satan misses fire in hell during winter!! BUT! I made a commitment with myself... I want and need to finish my studies....Maybe work here or somewhere else in Europe so I can start paying my studyfine and eventually go back to Curacao... I would love to start my own business there and who knows depending on what happens in the future, I might even try to get into the government.....THEY NEED NEW AND FRESH INTELLECTUAL people that are interested in making that sweet Island into a pretty and nice place to live in.. unlike now... -Cheers*
- *De mogelijkheid om in andere locaties over de hele wereld te werken en wonen.*
- *Racisme, vriendjes politiek, profesionele medische zorgverlening*
- *Sociale onveiligheid door stijgende criminaliteit*
- *Criminaliteit*
- *studieschuld, werk, politieke ontwikkelingen op curacao.*
- *Een grote schuld in euro's.*
- *De mogelijkheid om ervaring te doen in verschillende organisatie in richting opvoeding en ondersteuning belemmert mij op het moment om terug te gaan, maar ik wil heel graag na 5 jaar een eigen stichting op Curacao oprichting om kansarme gezinnen begeleiden en ondersteunen in de opvoeding dit kan mij motiveren om terug te gaan naar Curacao en iets kan betekenen voor de kansarme gezinnen die op Curacao wonen*
- *een goede en gezonde leefstijl en een baan hebben*
- *Vrienden, familie, mogelijke baan*
- *Wat mijn ouders doen met hun pensioen*
- *veiligheid*
- *partner wil niet op Curacao wonen.*
- *Veiligheid en politieke stabiliteit.*
- *Zin*
- *Veiligheid*
- *Op Curacao is het echt duur.*
- *Snelheidsreactie op sollicitaties*
- *(Toekomstige) Studieresultaten*
- *Politieke situatie Criminaliteit Kans op een baan Huidige situatie in NL, (baan, huis, kinderen, etc)*
- *Er zijn geen enkele factor die mijn keuze naar Curacao zal belemmeren. Het vinden van een juiste baan op Curacao is wel belangrijk maar niet het belangrijkste. Ik heb al besloten dat ik na mijn studie gelijk naar Curacao zal gaan.*
- *Grotendeels van mijn familie woont in Nederland dus dat belemmert mijn keuze om terug te gaan. Bij mij gaat het echt om de mentaliteit, het samenleving, cultuurverschillen en geld. Dat zijn de dingen die voor mij van belang zijn. Waar er grotere kansen liggen, daar ga ik voor!*

Groep 3: Remigranten

- *Had een baan bij het aankomen op Curacao.*
- *Alle factoren die een rol speelden in mijn terugkeer zijn genoemd: - Moeilijk een baan te vinden in Nederland - Gezondheidsproblemen van een ouder - Dichterbij mijn familie zijn. - Terugkeer van mijn partner naar Curacao*
- *uitdagingen op Curacao*

- *Volgende levensfase*
- *Hier ben ik geboren en getogen. Curacao is mijn thuis.*
- *Persoonlijke ontwikkeling*
- *Kind van 2*
- *positieve economische en politieke ontwikkelingen pre 10-10-10 (ongeveer in januari)*
- *Het feit dat ik voor mijn afstuderen al een baan aangeboden had gekregen.*
- *Redenen om wel terug te keren naar Curacao: Ik moet mijn talenten inzetten voor mijn eigen land. In Nederland is er veel luxe en genoeg mensen die kunnen bijdragen. Ik heb immers gestudeerd om een steentje bij te dragen aan mijn eigen land. Hier kan ik meer toegevoegde waarde hebben.*
- *Business opportunities*
- *gepaste woning redelijk salaris prettige werkomgeving*
- *Een goede salaris die me in staat zou stellen om dezelfde kwaliteit van leven als in Nederland te hebben zoals regelmatig met vrienden uit eten kunnen gaan, stappen en reizen.*
- *doorgroeimogelijkheden*
- *Geografische ligging*
- *klimaat, fijn voelen op curacao enz*
- *Politieke instabiliteit*
- *Wens om een bijdrage te geven aan mijn land.*
- *Binnen het koninkrijk blijven als Land curacao*
- *vriend*
- *Markt is te klein voor milion dollar businesses.*
- *Ik hou van ons eiland!! Nos Dushi Isla Korsou!! Ik voel me meer thuis, dichterbij familie en vrienden. En ik vind het heerlijk om meer buiten bezig te zijn. (Ik hou van watersport. Verder zag ik meer carrier kansen voor mij op het eiland aangezien ik een afgeronde opleiding heb die op het eiland meer waard is dan in Nederland.*
- *Kinderen opvoeden op curacao. Zelfde opvoeding als ik, dichterbij oma en opa (dus voor mijn kind)*
- *mentaliteit onder de Nederlanders, je blijft een allochtoon*
- *De liefde.*
- *Ik ben naar nederland gegaan om te studeren, om een diploma te halen. Na 5 jaar dacht ik mijn diploma moet ik hebben en het maak niet uit waar ik die haald. Ben in aug naar una gegaan in de 4 komende jaar mei ben ik afgestudeerd! Als ik in nederland zijn gebleven zou ik tot nu toe niet weten of ik het haald!!*
- *Opgroeien van kinderen fijner op Curacao*
- *geen... de beslissing was al gemaakt in 2005*
- *mijn kinderen. Ik wil ze de jeugd geven die ik ook had op Curacao.*
- *criminaliteit, stabiele economie, stabiele infrastructuur en niveau gezondheidszorg*
- *Mijn man heeft een "andere Europese" nationaliteit. Wij zijn getrouwd en hebben een kind maar toch moet hij jaarlijks een verblijfvergunning aanvragen. Dit zal de komende 10 jaar moeten gebeuren. Dit was/is voor ons een groot hindernis. ook al is hij met een Antilliaan getrouwd, heeft een goede baan en een dochter heeft die ook hier geboren is krijgt hij geen permanent vergunning. Dit zou de reden kunnen zijn dat wij vertrekken van Curacao.*
- *Veiligheid Politieke situatie prijzen vliegtickets*
- *voornamelijk een factor van het ctief buiten kunnen leven*
- *De ontwikkeling van mijn land*
- *Bijdrage willen leveren aan Curacao*
- *Mijn vriend wou hier ook blijven tijdens ons gezamenlijke bezoek aan het eiland (voor mij stage en voor hem vakantie) omdat het weer zeer goed beviel.*

Groep 4: Non returners

- *Alles is al genoemd, vooral wegens financiële redenen en werk*
- *De wil is er nog niet sterk genoeg*
- *Kinderen eerst uit huis*
- *gezondheid, chronische ziekte*

- Warme cultuur (mensen zijn toegankelijker, makkelijker om mensen te ontmoeten). Bestaand netwerk van contacten, makkelijker om zo aan de bak te komen. Het vinden van een goedbetaalde baan is moeilijker dan in Nederland.
- De toegenomen criminaliteit
- Ecomische samenleving, basis behoefte. Supermarkten zijn te duur
- De bekrompen mentaliteit. Sociale controle is er onderdeel van, maar ook het moeten luisteren naar ouderen, het niet anders mogen zijn, het netjes moeten zijn, je familie niet te schande maken, vooral mainstream zijn. Daarnaast is het aantal culturele prikkels minder. Je spreekt minder nieuwe mensen, gaat naar minder concertjes, musea films e.d.
- Het vinden van een beter betaalde baan en de mogelijkheden tot groeien belemmeren mij om terug te keren naar Curacao (desondanks blijft het mijn land, en probeer ik iig 1x terug te keren per jaar)
- Geen mogelijkheid voor part-time werk en part-time kinderopvang bij de creche.
- Toekomstperspectief
- Goede informatie over vacatures.
- Voor mij betreft het grotendeels de studieschuld die ik in euro's opgebouwd heb. Stel dat ik terug ga en geen goed betaalde baan kan vinden dan kom ik al snel in de financiële problemen. Daarnaast hebben alle sollicitaties die ik tot nu toe gedaan heb, niks opgeleverd. Misschien dat men er niet op zit te wachten dat een in Nederland gestudeerde bepaalde functies gaat invullen? Ook het openbare vervoer laat veel te wensen. Stel dat ik met een laag salaris zou moeten beginnen en van het openbare transport afhankelijk zou zijn, dan kan ik er niet op rekenen dat ik altijd op tijd zou kunnen aankomen en de transportprijzen zijn ook erg hoog. Ook de kansen om aan een degelijke en betaalbare woning te komen zijn nihil. Mijn terugkeer wordt door deze aspecten grotendeels belemmerd. Ook al wil ik heel graag terugkomen om aan de vooruitgang van mijn eiland mee te werken is het momenteel geen een realistische wens.
- Vooral relaxte leefstijl
- Onzekerheid, criminaliteit
- Een geheel aan factoren, die samen in totaal een terugkomst uitsluiten.
- Levensstijl en leefomgeving
- Politieke chaos, weinig werkgelegenheid, mindere kwaliteit van het onderwijs, geen optimale begeleiding voor kinderen met beperking.
- Mijn sociaal emotioneel welzijn. Waarin de culturele en geografische beperking een groot aandeel hebben.
- Een baan kunnen vinden waarin ik kan voorzien in mijn levensonderhoud en dat van mijn gezin. We kunnen helaas niet leven van de liefde die ik zal krijgen van mijn gezin. Als dit waar was dan had ik wel allang geweten wat mij te doen stond
- gezondheid
- medische zorg voor mijn zoon.
- Eventuele kortingen op studieschuld zou het terugkeren aantrekkelijker maken!
- Ach ben nu rustig aan het genieten
- Het aflossen van mijn studieschuld gaat sneller, omdat ik in vergelijking een hoger uurloon heb dan afgestudeerden op Curacao. Tevens heb ik in Nederland meer de kans om door te groeien.
- Ik wil heel graag terug, zo snel mogelijk. Mijn partner weet het nog niet zeker. Dat houdt mij momenteel nog in Nederland.
- De mogelijkheden voor mijn Nederlandse partner om te settelen. De stimulatie van de overheid om mij terug te halen. Ik kan met veel steun weg gaan naar Nederland door de SSC of IBG, echter zijn er geen programma's om het aantrekkelijk te maken om terug te gaan. Goedkope huizen? Gunstige schuldaflissing? Baanbemiddeling?
- Hoge criminaliteit
- politiek stabiliteit, mentaliteit van het volk, vriendelijkheid van de mensen, veiligheid en gunstige business mogelijkheden.
- Afronden specialisatie. Het zou fijn zijn om tijdens de specialisatie alvast kortdurend op curacao te werken, als oriëntatie, netwerken en proeven aan het goede leven
- Ik woon/werk sinds 1972 in Zuid Europa. Overweeg als pensionado terug te keren. :-)
- Mentaliteit Economische situatie Politiek klimaat
- economische situatie van het eiland politieke corruptie agressiviteit onder de bevolking (criminaliteit) Onderwijs niveau
- Het eiland is te klein, weinig mogelijkheden in het algemeen op alle gebieden.
- Geld. Als je genoeg geld heb dan kan je de grenzen van curacao vergroten, met bijv miami, sxm, etc.
- familie, financiën
- CARIERE, SOCIALE OMSTANDIGHEDEN EN HUIS VESTIGING
- carrièremogelijkheden, scholing
- Vrienden en politiek

- *Mijn leeftijd, hoe ouder ik ben, hoe meer ik het OK vind om te settlen. Nu ik nog jong ben wil ik reizen en meer van de wereld zien voor ik terugkeer naar Curacao. Of ik kinderen krijg. Ik zou ze graag een jeugd geven zoals ik had op Curacao. Of dat op Curacao te realiseren is, of ergens anders (maar NIET in Nederland), dat is dan de vraag.*
- *Mogelijkheden om mijn kennis over zelfvoorziening en technologie te delen met alle naburige (ei)landen.*
- *Als ik terug keer naar Curacao loop ik een heleboel kansen mis (Carriere, prive enz)*
- *Mogelijkheid om mijn mijn werk uit te oefenen in een goed functionerend ziekenhuis*
- *Domme mensen in de zin van niet de juiste personen op de juiste plek.*
- *Acceptatie van mijn Nederlandse partner en dochter.*
- *De mogelijkheid op een leuke baan en de kans om een woning te kunnen veroorloven. Huur of koop.*
- *Het vinden van een geschikte en passende baan op niveau van mijn studie/carriere op dit moment*
- *Ik wil een fulltime vaste baan vinden, een betaalbare koop of huurkoop woning. Sport (honk- en softbal) en strand zijn mijn favoriete bezigheden, dat is op Curacao geen probleem.*
- *Criminaliteit en deel zijn van nederland*
- *Een goede en betrouwbare baan vinden. En niet dat je jaar contract krijgt en daarna niet meer wordt verlengd. Heb in Nederland vaste dienstverband, dus eis ik ook een vaste dienstverband. Heb slechte ervaring ermee in het verleden. Had een hoge functie (overheid) in Nederland. Had ontslag genomen voor een baan op Curaçao maar kreeg geen vaste aanstelling. Daarna gezocht op Curaçao maar toch teruggekeerd naar Nederland en ook daar ruim een jaar gezocht door economische crisis en discrimineren op afkomst. Nu weer aan het werk in Nederland maar nog steeds niet op mijn voormalige niveau. Wat ik had ervaren is dat je eigen mensen zelf geen vertrouwen in je visie hebben en ook het cultuur van ons kent ons. Want ik hoorde dat mijn functie op Curacao werd gevuld door een goede vriend van de manager.*
- *Ziektekostenverzekering Pensioen opbouw*
- *Criminaliteit op brute wijze*
- *Een passende werk te vinden en carrierespectieven*
- *Op moment zou ik niet weten wat mij tegen kan houden.*
- *Verdere mogelijkheden om studies te kunnen volgen.*
- *huisvesting*
- *Niks kan mij tegenhouden terug te gaan naar huis!!*
- *Keuze WEL naar Curacao terugkeren. - Plan was altijd terugkeren na studie. - Geen binding met Nederland en de Nederlandse cultuur. - Mij niet thuis voelen in Nederland. - Te veel regels, die mij en mijn gezin benadeelt. - Lijkt alsof je gestraft wordt als je je best doet. - Voel mij niet vrij maar gevangen. - Gezinsgrootte. - Zeer dure levenskosten. - Woning. - Levensstijl (veel binnen). Ik ben een buitenmens. - Ik houd van de Curacaosche natuur. Nederlandse natuur past niet bij mij. - Mijn kinderen een vrije en gelukkiger leven willen geven (niet veel binnen zitten). - Ik houd zielsveel van Curacao.*
 - *salaris i.c.m. prijzen is uit balans. - politiek!*
- *Geen vrijstelling op Papiament toets voor kinderen. onderwijs in het Papiaments, overgang is moeilijk. Nederlandse scholen zijn schaars. Prive scholen zijn duur.*
- *Het weer in Nederland is niet ideaal, in Nederland is er voorrang voor Nederlanders zelf als het om werk gaat, terwijl het lijkt alsof in Curacao je juist voorrang krijgt als je in het buitenland heb gestudeerd.*
- *financiële redenen*
- *Arbeidsvoorwaarden die worden aangeboden door werkgevers op Curacao t.o.v. de arbeidsvoorwaarden in Nederland*
- *Ik ben al een aantal jaar bezig een baan te vinden bij Isla maar je hoort nooit terug van hun. Ik heb echt de juiste papieren terwijl men schreeuwt dat er geen technische mensen zijn of die terug willen naar Curacao en er zijn veel medewerkers van Isla Rafinaderij die alang met pensioen willen. Ik heb werk en ben aan het werk gelijk na mijn studie's maar wil graag terug naar mijn Curacao, maar zonder baan daar wordt het niet. Jammer. Trouwens ik heb me inschreven op de vacaturebank van Curacao en er is geen werk te vinden in de techniek.*
- *Criminaliteit*
- *Dat mijn partner zich daar ook thuis kan voelen.*
- *Sport, economie, studieschuld in euros terugbetalen*
- *Het terug te betalen bedrag DUO -Geen/ weinig kans om hypotheek te krijgen door hoge studieschuld bij DUO - gewend om op mezelf te wonen vs het weer intrekken bij mijn ouders - dure huurwoningen op Curacao. Er worden veel resorts en prijzige appartementen gebouwd, die wij dan niet kunnen betalen en zeker niet als je alleen bent, maar men denkt niet aan de x-studenten die graag terug willen, maar die dan geen geschikte/ goedkope woning kunnen vinden. Toevallig overweeg ik NU om terug te*

gaan naar Curacao omdat ik hier geen baan kan vinden. Indien jullie een baan voor me hebben bij SOAW of ergens anders (overheid lijkt me leuk), ben ik binnen een paar maanden terug op Curacao.

- *De hoge criminaliteit*
- *Er is momenteel geen andere factor die een rol speelt om terug te keren. De kwestie is dat ik graag wil terug keren maar KAN NOG GEEN BAAN VINDEN OP CURACAO!! Ik ben al een jaar bezig met solliciteren! Zonder een baan zal ik nooit terug keren naar Curacao*
- *Moet mijn studieschuld in guldens terugbetalen aan IBG. Met studieschuld kan ik niet makkelijk aan een goede hypotheek komen op Curacao. Ik ga aanzienlijk minder verdienen op Curacao vergeleken met in Nederland.*
- *Geen mogelijkheid om RA opleiding te volgen op Curacao.*
- *lease auto in Nederland die moet worden afbetaald. Carrière mogelijkheden. Minder verdienen, waardoor je minder leuke dingen kan gaan doen*
- *wel gaan: bijdrage leveren aan de ontwikkeling van Curacao.*

Adviezen voor de minister

Wat is je advies aan het Ministerie van Sociale Ontwikkeling Arbeid en Welzijn om mensen die naar het buitenland zijn gegaan voor een opleiding te stimuleren om terug te keren naar Curaçao?

Groep 1: Examenleerlingen

- *Nee. NL stopt geld in knowledge wat ze niet meer kunnen gebruiken als de studenten terug naar Curacao gaan.*
- *meer banen leveren met hogere lonen*
- *meer werkgelegenheid*
- *curacao moet 10x groter worden wat land oppervlakte betreft, zorg voor meer voorzieningen en faciliteiten*
- *meer patriotisme en meer eigen liefde van mensen*
- *voor sommige studies (sport en management in geval van deze RP) zijn er geen banen op Curacao.*
- *Stop corruptie en nepotisme*
- *Increase possibilities for student exchanges as a part of the curriculum.*
- *meer werkopportuniteiten maken en ook dat het gezelliger wordt voor jongeren*
- *Hogere lonen hier op het eiland*
- *Het is belangrijk Curacao weer op het goede pad te zetten anders komt niemand terug*
- *Dit eiland groter maken met veel contact in het buitenland*
- *om terug te komen, om ons mooie eiland te helpen*
- *een grotere kans op een goede baan hier op het eiland*
- *meer werk open hebben*
- *de rente percentage lager te maken*
- *werk*
- *pensioen verlagen, daardoor krijg je meer werkgelegenheid en de studenten zouden het aantrekkelijker vinden om terug te komen*
- *meer baan beschikbaar stellen*
- *Meer banen die niet met tourisme te maken openen, die met het omgeven heeft te maken bijv. Marine biologie, in zulke richting*
- *Meer werkgelegenheid.*
- *betere job opportuniteiten tegenover de jong professionals*
- *kwijtschelding van een gedeelte van studieschuld als je voor een aantal jaren werkzaam bent op Curacao. Salarisering naar niveau van opleiding (marktconform)*
- *Het garanderen van een goede baan op Curacao*
- *Economische groei*
- *Plaats maken voor de "young professionals" vooral in de overheid zelf*
- *mas trabou pa ora na bin beknan por hanjanu trabou*
- *Voor Meer vrijetijdsbestedingen te zorgen*
- *Voldoende werkgelegenheid bieden en misschien zelfs de studenten een pluimpje geven wanneer ze een studie doen waar Curacao heel veel nood van heeft.*
- *Wel, geef hen een goeie kans om hun baan hier te doen, anders.....*

- *We hebben mensen nodig om ons land op. Te bouwen.*
- *Ga zo door*
- *Maak Curacao aantrekkelijker*
- *Om te helpen met betalen van studiefinanciering bij terugkeer.*
- *Om te regelen dat er meer kansen voor werk en meer keuzen in werk zijn.*
- *Zorg voor een wijdere keuze van banen.*
- *Meer baan mogelijkheden*
- *Beter mogelijkheden op Curaca: werk - financieel - woonplaats*
- *mogelijkheden voor meer soorten studies stimuleren*
- *Baan mogelijkheden*
- *Dat er banen zijn waarbij ze hun opleiding kunnen gebruiken*
- *Hogere banen aanbieden*
- *Zorg voor meer grote carriere op Curacao*
- *Ophouden met vriendjes politiek en corruptie. (overal in de politiek)*
- *Gewoon de keuze aan de persoon zelf laten.*
- *kwijschelding / vergoeding van studieschuld*
- *Dat de kans om een beroep die we gestudeerd van hebben groot zijn.*
- *Stabiliteit / meer baan mogelijkheden*
- *Economische + politieke stabiliteit en ook kans op gestudeerde baan.*
- *Minder politieke onrust, minder belasting, meer vrijheid*
- *Voordelen geven voor mensen die terug keren.*
- *Ik hoop dat het politiek stabiel wordt.*
- *Studieschuld verminderen, meer werkgelegenheid*
- *Meer werkgelegenheid*
- *De baan mogelijkheden die Curacao ons als studenten kan bieden, zodat we weten wat onze opties zijn, misschien willen meer mensen terug.*
- *Ze moeten afgestudeerden stimuleren om terug te komen d.m.v betere leefomstandigheden*
- *Betere educatie*
- *Ik vind dat hij ze niet moeten stimuleren om terug te keren want het is zijn keuze niet.*
- *Het land moet economisch en politiek stabiel zijn. Er moet genoeg werk gelegenheid zijn*
- *Bouw een brug van Curacao naar Nederland*
- *De infrastructuur verbeteren meer baancreëren, politieke zekerheid*
- *Door meer studies op Curacao beschikbaar te maken, dan zouden ze niet eens weggaan.*
- *Sport moet een hogere niveau krijgen*
- *meer carriere mogelijkheden op Curacao te creëren.*
- *Meer studie mogelijkheden zodat ze in de eerste plaats niet vertrekken*
- *Meer mogelijkheden om te werken*
- *Stel trabou*
- *Aan de hand van resultaten gaan onderzoek werk verrichten*
- *Om ze te beloven dat er meer werk gaan zijn als curacao beter wordt.*
- *De schuld van studieleningen verminderen*
- *Een hogere salaris aanbieden*
- *het begint met patriatisme. Je moet studenten niet overtuigen dat ze Curacao alleen maar op Curacao kunnen helpen. Er zijn meerdere manieren om Curacao via het buitenland te helpen.*
- *je kan je niet beter voelen dan thuis*
- *werk voor meerdere opleidingen te introduceren.*
- *door de mogelijkheden op curacao te stellen*
- *beter dingen te regelen*
- *doe het*
- *geen advies. ik zou niet terugkomen.*
- *de politiek beter te regelen minder problemen*
- *meer banen*

- ik vind dat de mensen kunnen doen wat ze zelf willen.
- zodat ze ons economie laat groeien
- minder criminaliteit op het eiland. minder slechte dingen gebeuren hoe sneller je terug wilt komen.
- om goede werken voor de studenten te hebben
- meer interessante opleiding hier zetten en meer hogescholen.
- voldoende werk, zodat de mensen motivatie krijgen om terug te keren.
- meer kansen aan te bieden
- ik vind het wel goed, maar ze hechten teveel eisen aan het terugkeren. In mijn opzicht moet dit een eigen keuze zijn en niet gebonden aan contract dat je voordelen geeft voor het terugkeren.
- van alles op curacao verbeteren (ik vind vooral het onderwijs)
- het is heel goed omdat curacao heeft mensen nodig om te werken.
- de politieke situatie verbeteren
- betere banen, betere economie
- baan verzekeren
- Betere levensomstandigheden , infrastructuur verbeteren
- A/d hand van resultaten van onderzoek
- Meer carrière mogelijkheden en vacatures
- Politieke ontwikkeling veranderen en financiële omstandigheden van de banen.
- Geef betere mogelijkheden, betere materiaal om mee te werken. betere loon
- Meer arbeidsomstandigheden aanbieden en de monopolie van bedrijven afschaffen
- Minder moeilijk doen om een werkvergunning aan te geven.
- Ze moeten de studenten informeren over welke banen hier op het eiland te krijgen zijn
- Meer baan , mogelijkheden meer banen
- Zorgen dat ze niet weg gaan
- betere werk hier
- ervoor zorgen dat er werk en woonplaatsen voor ze zijn. (werk voor wat ze gestudeerd hebben)
- curacao leuker te maken
- werk voorziening
- ons eiland is slecht georganiseerd en je vertrouwt een bepaald politici niet.
- Goeie werk mogelijkheden met een aantrekkelijker contract dan elders
- Goeie mogelijkheden om te werken en goeie salaris bieden.
- Werk gelegenheden creëren
- Zorgen dat de sociale toestand goed is. weinig criminaliteit etc
- Criminaliteit te verminderen hun werk doen.
- Meer werk op verschillende areas bieden, en een leuke salaris
- Een vaate en goede baan voor de afgestudeerden regelen voordat ze terug op curacao komen wonen
- Door ervoor te zorgen dat de overheid en dergelijke beter met de volk om te gaan. " "Mayoria kos na Korsou ta bai hopi brua
- Beter onderwijs aanbieden meer werkgelegenheid.
- Betere zekerheid naar een baan waarmee je verdient wat je voor gestuurd hebt.
- Premie voor terugkeerders met grote studieschulden met grote studieschulden
- Meer curacoenaars een baan geven overal zijn er alleen Nederlanders, ook beter betalen
- Als de zekerheid op een baan groot is, zullen meer mensen terug keren
- Doe iets aan deze instabiele regering
- Meer werkgelegenheden op nieuwe, andere gebieden bieden
- Het financiële en politieke systeem verbeteren en vooral de eigen bevolking helpen
- Op de een of andere manier beginnen te stimuleren om de mentaliteit van de curacoenaars op verschillende gebieden te veranderen.
- Door elke jaar vacature die open zijn te publiceren, zoeken naar bannen voornemen die geen ervaring hebben
- Meegaan met de tijd. We lopen op curacao met veel dingen achter.
- Stimuleren is goed maar niet forceren. Studenten moeten doen wat het beste voor hen is.
- Betere werk te organiseren en het welzijn te verbeteren
- Om een beter opleiding en educatie systeem grotendeels in het pakket systeem

- *Zorg ervoor dat er genoeg werk plekken aanwezig zijn en zet een lijst van de banen waar mensen nodig zijn.*
- *De mensen die terug naar curacao moeten goede betaalbare werk krijgen*
- *lagere rente*
- *meer werkmogelijkheden, minder schelden.*
- *door hun te garanderen dat we werk zullen krijgen wanneer ze terug komen op Curacao.*
- *curacao aantrekkelijk maken*
- *meer werkgelegenheid*
- *betere organisaties, meer mogelijkheden aanbieden*
- *meer studies geven aan de universiteiten*
- *zorgen voor meer werkgelegenheid en misschien hoger salaris*
- *meer werk en een betere salaris*
- *zorg ervoor dat er werk voor hun zijn*
- *De mensen die zich remigreren een kans geven om te werken*
- *Dat het goed er over nadenken*
- *Slimmer denken*
- *Meer banen richting ecologie richting studie oprichten*
- *Meer werkmogelijkheden*
- *Meer werk voor ons*
- *Meer werkgelegenheid voor studenten*
- *ze moeten niet terugkeren*
- *werkgelegenheid*
- *de mensen overtuigen dat curacao aantrekkelijker is.*
- *om de studenten te blijven stimuleren.*
- *work opportunities hebben*
- *meer banen*
- *plaats voor mensen die nog moeten komen hier zodat zij met plezier terug komen*
- *Om een betere salaris te zetten, en meer werkgelegenheid*
- *Salarissen verhogen*
- *Betere mogelijkheden voor werk en verder ervoor zorgen dat de scholing beter wordt*
- *Curacao aantrekkelijk maken en meer kansen zetten dat iemand een goede werk op niveau kan krijgen*
- *Curacao aantrekkelijker maken meer grote gebouwen en meer handel*
- *Mijn advies is om terug te keren zodat onze bevolking groter wordt en onze onderwijs beter wordt*

Groep 2: Studenten in Nederland

- *schuld kwijtschelden, mensen waarderen die kennis hebben, carrièreperspectief voor jongen mensen stimuleren*
- *Werk samen met andere ministeries om een plan van aanpak te ontwikkelen waarmee (bijk - via een website) studenten kunnen al vanuit nederland solliciteren voor geschikte jobs op Curacao. Ik denk onder andere, studenten keren niet terug omdat ze geen aanbod op Curacao zien voor wat ze gestudeert hebben.*
- *Gedeelte van de studieschuld aflossen*
- *Pay the salary they deserve.... We are not killing ourselves over here to get there and get paid less than we are supposed to get paid for! Make it attractive to come back instead of staying with the money.*
- *Duidelijk maken wat de voordelen zijn van terugkeren naar huis*
- *Werk met een goede startsalaris. Je hebt natuurlijk een studieschuld die je terug zal moeten betalen en als mijn startsalaris niet hoog genoeg is zal ik nog steeds dezelfde studentenleven van hier daar leiden terwijl ik afgestudeerd ben tegen die tijd*
- *skohe un estudio ku bo sa sigur hopi tiki hende ta hasie pero ku ta un estudio sumamente importante ku bo sa sigur ku lo bo tin un hopi bon trabou, i ku e "aanvrag" pa ta hopi grandi*
- *Maak het makkelijk(er) om vanuit Nederland een baan te regelen voor wanneer ik naar Curacao verhuis. Ik zou niet naar Curacao willen verhuizen om dan pas te beginnen met solliciteren.*
- *Lagere hypotheek rente voor terugkerende studenten, uitzendbureau voor young professionals van de regering, gelijke en betere kansen voor studenten met buitenlandse ervaring(geeft prikkel voor een vlottere terug keer)*

- Biedt afgestudeerden een aantrekkelijke terugbetalingsplan aan voor hun studieschuld. Zorg dat afgestudeerden de salaris krijgen die ze waard zijn en dat de maatschappij deze nieuw komelingen respecteert.
- Woning en goedbetaald werk
- Informatie centraliseren, digitaliseren en transparant maken. Het vinden van informatie (vacatures, woningen, voorzieningen e.d.) is erg moeilijk. Vooral als je in NL gewend bent dat alles online te vinden is. Een regering zonder een voorlichtingsdienst kan ook gewoon echt niet. Bring back de RVD.
- Verminder de greep van de overheid op economie. Stop met sociale premies (SVB) voor zorg (12 + 1.9%) en AOW (14%). Dit beperkt werkgelegenheid omdat het inkopen van arbeiders te duur wordt. Voer flexibele contracten in zodat werkgevers mensen flexibel kunnen aannemen en ontslaan (bv een ZZP vorm). Verwijder minimum lonen: het is de grootste veroorzaker van armoede; al hen wiens economische vaardigheden onder de minimum loon grens zijn (qua productiviteit per uur) krijgen op dit moment GEEN WERK. Als je minimum loon verwijderd, creer je heel veel nieuwe simpele banen en geef je mensen met weinig economische vaardigheden een kans om werk te krijgen en een kans om economische vaardigheden aan te leren. Lees alstublieft over de economische effecten van minimum lonen. Gebruik niet het ambtenaren apparaat om werkgelegenheid te creëren; het is gewoon een vorm van subsidie. Stop met financiering van stichtingen uit belastingsgeld (brasami, skuchami etc.); deze stichtingen zijn alleen bedoeld om ambitieuze ambtenaren hun eigen department te geven waar ze eigen baas kunnen zijn. Ze produceren geen resultaat en liegen over het probleem door propaganda etc. om hun stichting te blijven financieren. Verwijder vergunning voor taxi's, importeurs etc; zij gebruiken concessies en vergunningen om het beschikbare aanbod laag te houden en de prijzen kunstmatig hoog te houden. Laat iedereen mee kunnen doen. Als je deze dingen terugdraait creer je een betere economie. Op dit moment wordt Curacao opgezogen door sociale premies en arbeidswetten die een groot deel van de bevolking werkloos laat. De overheids NV's zijn instrumenten voor politiek beleid en fraude. Verminder instanties zoals UTS en verlaag de drempel tot markt entree.
- Ik krijg het idee dat op het moment dat de nieuwe studenten de vliegtuig instappen om richting Nederland te gaan om te studeren, worden zij vergeten. Er vindt een detachment plaats en hoe langer zij wegblijven/studeren hoe groter de detachment waardoor het heel makkelijk is om te zeggen "ik blijf toch wel langer in Nederland
- Begeleiding en soepelere inschrijving bij terugkeer. Nu kan het heel lang duren.
- Meer variatie in opleiding op HBO niveau omdat ik special naar Nederland ben gekomen om het feit dat ze de opleiding die ik toen wou doen niet op UNA hadden en dat is jammer.
- helpen bij het zoeken van een geschikte baan
- Zeker mee doorgaan. Hoog opgeleide heeft men sterk nodig op Curacao.
- Meer aantrekkelijk maken, meer vrijetijds activiteiten. Ondanks het een eiland is men toch niet voelt dat het beperkte mogelijkheden heeft
- Mentaliteit op Curacao moet veranderen
- het afschaffen van skol di fundeshi, opleiding helemaal in het Nederlands moet terugkomen en er moet nadruk hierop worden gedaan
- Meer werk aanbieden. Maar vooral de instelling van mensen in Curacao te veranderen. Mensen die in Curacao wonen kunne soms heel bekrompen zijn, alsof ze niet in staat zijn om te veranderen.
- werk aan het sociaal economische, criminaliteit is een issue
- Maak het aantrekkelijker voor afgestudeerden om terug te keren naar Curacao
- banen en woning garanderen. Evt . steun bij het terug betalen van studieschuld
- Het level op curacao verbeteren. O.a. Gezondheidszorg, veiligheid, educatie. Ook moet het feit dat mensen op Curacao zo slecht kijken naar mensen die naar Nederland zijn gegaan for opleiding.
- Vooral blijven doen
- Make more jobs available
- Meer kansen en mogelijkheden zoals werk , perspectief om te groeien etc
- Bedrijven motiveren om deze mensen aan te nemen. Voor mijn stage krijg ik vaak te maken met mensen die terug willen keren, maar die geen reactie krijgen op hun sollicitatie. Aantrekkelijk regelingen bij het kopen en of verbouwen van een huis. Is meteen ook goed om de leegstaand terug te brengen.
- Criminaliteit, politieke situatie en economische situatie.
- Werkgelegenheid op niveau
- Curacao is politiek en economisch erg onvoorspelbaar en met name de politiek heeft bij veel jongeren een hele slechte naam. Daarnaast zullen de meesten met een studieschuld in euro's zitten die ze na terugkeer met guldens moeten afbetalen, dat is een

hele grote drempel voor velen. De grootste drempel is financiële perspectieven, doe daar iets aan en velen zullen al stukken gemakkelijker terugkeren.

- Dat ze een deel van onze studieschuld betalen!
- Het aanbod van werk
- Zekerheid geven in het vinden van werk, huis en de juiste beloning voor je kennis en vaardigheden.
- Baangarantie bieden

Groep 3: Remigranten

- meer baanopties, beter organiseren, meer pos imago cura. betere huisvestiging, werken aan ontwikkeling op diverse vlakken, professionalisering
- Kansen creëren voor mensen met studies die variëren van de economische/toeristische sector zodat ze ook daadwerkelijk kunnen komen naar Curacao.
- Het belangrijkste is stimulering van de werkgelegenheid. Vaak zien we mensen die een afgeronde studie hebben die het maar moeten doen met en baan dat ver beneden hun niveau is. De overheid wilt graag dat jonge gestudeerde mensen terugkeren maar doen bijna niks om werkgelegenheid aan te bieden. Een ander punt is afvloeiing van mensen die de pensioenleeftijd hebben bereikt. Vaak zie je dat mensen na hun 60ste (nu 65ste) gevraagd worden om door te werken, of blijven vrijwillig door werken, omdat er zogenaamd geen capabele mensen zijn die het werk kunnen overnemen.
- Salarissen verhogen en betere voorzieningen bieden
- Start een programma op dat bedrijven stimuleert om onervaren young professionals aan te nemen, ook als zij nog in NL woonachtig zijn, stimuleer traineeships. Mensen willen terugkomen, maar omdat NL vaak meer zekerheid biedt qua werk en inkomen, blijven ze in NL hangen. Die zekerheid moet Curacao ook gaan bieden.
 - Goede aflossingsmogelijkheden studieschulden (Euro's afbetalen met een salaris in guldens is bijna onhaalbaar) - Creatie van starterswoningen/ aanbod uitbreiden - Diversificering werkgelegenheid
- Compensatie terugbetalen studiebeurs in euro's, ook voor mensen die minder dan 15% zijn achteruitgegaan in inkomsten vergeleken met laatst genoten loon in nl.
- incentives om hier makkelijker te kunnen vestigen, denk aan Gedeelte kwijscheldign van schulden. goede afspraken maken met banken voor hypotheken en benodigde leningen om hier te kunnen vestigen, samen met Justitie werken aan een integraal veiligheidsbeleid. samen met onderwijs werken aan een beter onderwijs en dat ouders hun kinderen kunnen plaatsen op de scholen die zij willen. afschaffen van papiaments als instructie taal
- hulp bij studieschuld en meer banen
- Help je land. Doe je het zuiver om het geld (studieschuld moet wel afbetaald kunnen worden) blijf alsjeblieft weg.
- Meer banen creëren!
- zorg voor meer werkgelegenheid, onderwijs voor evt kinderen, betaalbare huizen, regeling terugbetaling studiefinanciering iom eurokoers en hoege rente
- Ruimte op de arbeidsmarkt voor terugkerende know-how uit eigen land, creëren. Starters-woning projecten.
- Je zou mensen die naar het buitenland gaan om te studeren financieel kunnen prikkelen door hun studiefinanciering kwijt te schelden na terugkeer (en meerjarig verblijf op Curacao). Dan moet je wel zorgen dat zij niet van andere instanties alsnog alternatieve studiefinanciering kunnen krijgen (bv. van de ING).
- Meer uit de last halen om dit te bereiken!!
- Zorgen voor betaalbare woonruimte en werkgelegenheden.
- Realistischere aansluiting van studie voorlichting en banen op Curacao 2) Versoepelende regeling en of hulp opgedane studieschuld 3) Incentives voor het bedrijfsleven voor het terughalen van antillianen.
- De mogelijkheid om te kunnen solliciteren in Nederland voor een baan op Curacao. De mogelijkheid dat er starterswoningen zijn voor terugkerende studenten met of zonder partner en kinderen.
- -Studieschuld (gedeeltelijk) menemen in je hypotheek (dat plan ligt er al, vraag maar aan John Jacobs en Daniel Hodge) -Geen werkvergunning uitgeven voor vreemdelingen, maar een database maken van werkzoekende Yu di Korsou woonachtend in NL, die terug willen keren. -Betere afspraken maken met DUO/IBG voor samenwerking en oplossingen van de problemen met de studieschulden. Dit motiveert mensen terug te komen naar Cur.
 - o Uitzicht bieden aan het krijgen van een baan op Curacao 2. Betaalbare starterswoningen 3. Al voor afstuderen zorgen dat er een binding (weer) komt tussen de studenten en Curacao

- *Arbeidsmarktbehoefte onderzoek doen en resultaten en prognoses voor de toekomst communiceren naar jongeren. Beleid voor meer synergie tussen onderwijs en bedrijfsleven. incentives voor entrepreneurship. Via ssc jaarlijks of 2-jaarlijks een kaart, brief of tijdschrift sturen, waarin studenten geïnformeerd worden over (nieuwe) ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en vragen op de arbeidsmarkt, teruggekeerde studenten hun ervaringen op Curacao verslaan, tips voor studenten, wellicht een prijsvraag etc. Er moet gewerkt worden aan meer contact met studenten. zodat ze voelen en ervaren dat ze een toegevoegde waarde kunnen hebben voor hun land. Bouw een emotionele commitment op, zodat studenten, ook al zouden ze verkiezen om elders te blijven wonen en werken, op de een of andere manier hun bijdrage willen leveren.*
- *Niet op de mensen letten, maar op de interne economie. Zijn er kansen, dan zullen ze komen. De meeste mensen zijn nou eenmaal economische vluchtelingen. Verder, schreeuw aub niet van de daken dat men terug moet komen als de overheid niet in staat is of het wil heeft om kansen voor deze mensen te creëren. Anders zijn ze net zo snel weer weg.*
- *SOAW heeft vele problemen op te lossen. Terugkeer van afgestuurde Curacaonenaars is een taak van het Ministerie van Onderwijs en Financien ivm met de hoge studieschulden.*
- *Meer banen voor hoogopgeleiden*
- *Studieschuld problematiek opheffen Vriendjespolitiek verminderen zodat mensen een carrierekans krijgen ook binnen de overheid Bevorderen dat zij aan een geschikte woning kunnen komen*
 - *Een goed betaalde baan aanbieden gelijkwaardig aan opleiding/ervaring; - Indien iemand een baan aangeboden krijgt bij de overheid, zijn/haar studieschuld voor 25% of geheel het bedrag aflossen met de voorwaarde dat hij/zij een verplicht drie- of vijfjarig dienstverband bij de overheid moet voldoen; - Een remigratieprogramma creëren; - Andere stakeholders of partners in het veld stimuleren om een gunstige omgeving te creëren voor terugkeerders: zoals betaalbare huizen, autoleningen/ hypotheek voor starters*
- *Betere arbeidsmarkt en lagere rente op SSC schuld.*
- *Het algemene beeld bestaat dat op Curacao mensen te lang op hun positie blijven zitten en vooral door vriendjespolitiek worden aangenomen in plaats van op kennis en kunde. Er zou meer naar de capaciteiten van de personen gekeken moeten worden. Overheids NV's en Overheid zouden vaker beurzen in Nederland moeten organiseren om de mogelijkheden voor een baan bij die instellingen te promoten.*
- *geen neptonomie, op cur gaat het om je kennissen, niet je kennis. ook al ben je bekwaam en vakkundig, voorkeur gaat altijd uit naar vrienden en familie van. dit is heel frustrerend en getuigt van weinig respect en professionalisme.*
- *Meer werkgelegenheid bieden voor startende professionals.*
- *Regeling voor freelancers bestaat nog niet. Erg belangrijk dat aan te pakken.*
- *Eerst moet het politiek klimaat veranderen, want door corruptie en clientelisme wordt het niks en worden hardwerkende eerlijke mensen afgeschrikt om hier te komen werken. Nu wordt middelmatigheid bevorderd en krijgen vriendjes voorrang op geschikte mensen. De overheidsorganisatie is een chaos en niks werkt op dit moment*
- *Eerst uitzoeken welke banen er op Curacao zijn, ipv een studie te doen omdat je die leuk vind maar waar voor geen werk is op Curacao.*
- *zorg dat sollicitatieprocedures vergemakkelijken en korter worden. mensen zitten soms maanden, jaren te wachten op antwoord van de overheid na een sollicitatie.*
- *stimuleren naar een banen met goede salaris en waardering voor het verrichten van het werk. veiligheid op curacao verbeteren*
- *Politieke stabiliteit en minder criminaliteit*
- *Om de jongeren mogelijkheden te bieden om banen hier te krijgen die hen de kans bieden om hun expertise te laten zien en ook banen die hen helpt bij het terug etalen van hun studieschuld.*
- *Politieke rust*
- *WERK, mogelijkheden om studieschuld voordeliger af te kunnen lossen, betaalbare woningen voor starters, stageplekken voor eigen mensen. bureau opzetten die meer toegankelijk is om hulp te bieden en advies te geven aan studenten die twijfelen over terugkeer.*
- *Studieschuld in Euro's omzetten in ANG,*
- *Geef ze cariere mogelijkheden met aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden. Waarom zou ik terugkomen als ik meer verdien in een ander land en zo beter kan leven. En maak het makkelijk voor starters om iets zelfstandigs op te bouwen. de cultuur is nog erg dat je het van je ouders moet hebben in het begin, en alleen een kleine groep heft deze luxe.*
- *Beter betaalde banen, aantrekkelijk maken*
- *Hogere salarissen*
- *Gezelligheid, vooruitgang en welzijn teweeg brengen.*

- *Het gaan naar een anderland is niet sltijd nodig, het is van belang dat ze genoeg bannen hebben! Als je afgestuurd bent wil je graag werken, daarom heb je een opleiding gedaan en niet om thuis te zitten. Anders met die tijd kon ze beter iest anders doen dan alleen studeren.*
- *Probeer meer werk aan te bieden aan pas afgestudeerde antilianen.*
- *Goedkopere huizen, beter salaris, goed onderwijs voor kinderen*
- *Regeling voor studieschuld*
- *Garantie geven dat studieschuld in guldens terugbetaald kan worden. En een project implementeren dat waar sollicitatie brieven gestuurd worden dat er door toekomstige werkgever ook daadwerkelijk antwoord wordt gegeven.*
- *meer banen, en vooral banen van een hoger niveau. Hotel sector is OK, maar dat is voor lagere opgeleiden en over het algemeen lagere salissen.*
- *Dat ze met hun partners terug kunnen keren zonder onredelijke vergunningen*
- *Betere informatie en begeleiding bij het zoeken naar een baan Concrete hulp bieden (bijvoorbeeld repatrieringskosten) Bieden van incentives ! (bijvoorbeeld rente studieschuld verlagen of kwijtschelden na terugkomst)*
- *Curacao heeft opgeleide mensen nodig om het eiland voorruit te blijven helpen*
- *Creer incentives om hen te overtuigen*
- *starters posities te bieden aan pas afgestudeerden. Management trainee posities aanbieden.*
- *Niet bezuinigen op banen bij de overheid, zoals zorg. Hier kan de kennis opgedaan in NL goed gebruikt worden!*
- *Betere betaalde banen creëren op de arbeidsmarkt voor hoog opgeleide mensen. Tip, andere keer eerst de vacature bank vullen met banen en dan een website lanceren.*
- *Het makkelijker te maken voor deze mensen, vorral qua het bedrag aan studieschuld, en de manier waarop men behandeld wordt bijvoorbeeld bij SSC. Verder het misschien door een of andere manier, het makkelijker maken, om verblijf te vinden.*
- *Meer kansen bieden aan young professionals, met weinig ervaring.*
- *zorg dragen voor stabiliteit*
-

Groep 4: Non returners

- *Studie schuld traject vermaken, Opties creëren voor werk naast de prive sector want die doen er wel wat aan.*
- *Maak het aantrekkelijk in elke zin van het woord. Laat de braindrain terugvloeien!*
- *Open zijn voor nieuwe ideeën en bied meer standvast in het werk door contracten te bieden voor meer dan 3-6 maanden*
- *als communicatie brug fungeren naar bedrijven die gewoon nooit wat van zich laten horen. terugkeerregelingen inzetten zoals de expatregeling zodat terugkeer uitproberen aantrekkelijk wordt faciliteren van studieschuldafflossing en mogelijkheden voor 100% hypotheek creëren en pensioenovergangsbufler + zorgverzekering bieden. kortom veel aantrekkelijker maken door bereikte zelfstadiheid in stand te houden ipv mensen als optietegven in schulden e raken en weer bij ouders in te trekken. tot slot kan een runtgratie cursus en soort 'makambia bek' geen kwaad kunnen*
- *Stages, korte uitzendingen etc maken dat je kunt proefdraaien*
- *Ga lekker zo door en niemand wil meer terug naar het eiland.*
- *meerwaarde van het werkervaring opdoen op Curacao benadrukken.*
- *Vaker beurzen organiseren en Curacaose bedrijven vragen om participatie. Stimuleren van uitzendbureau's en vacaturebanken.*
- *Meer werkgelegenheid creëren met hogere salarissen en betere secundaire voorwaarden*
- *-Faciliteer bij hun studieschuld -Erken de mentaliteitsproblemen op Curacao waar ""Nederland-gangers"" niet mee te maken willen hebben -Zorg voor culturele activiteiten, musea, concertjes, voorstellingen, expotities, restaurants. Hoe ouder je wordt, hoe fijner je taste. -ZORG VOOR EEN OMSLAG IN DE POLITIEK, maar deze is inherent aan de mentaliteit. Men kijkt op Curacao alleen naar eigen straatje en niet naar landsbelang.*
- *Zodra het politiek rustiger wordt, zullen er vast en zeker meer mensen terug keren naar Curacao. Ik geloof zeer in het feit dat vele vrienden/familie niet terug naar Curacao willen, puur op basis van de haat die verspreid wordt op Curacao. De politieke situatie maakt het niet makkelijk voor de jonge generatie yu di Korsou. Het is tijd voor de jonge generatie met buitenland ervaring om meer voor het zeggen te kunnen hebben, en niet zo zeer moeten gedomineerd worden door de oudere generatie als "nos sa kiko ta bon pa nos pais".*
- *verbeter politiek situatie op het eiland maak het veiliger, minder corrupt*
- *De kracht van een land zit niet alleen in de turisme of de regering. Het zit ook in de technologische ontwikkeling.*
- *Aantrekken met vacatures, mogelijkheid voor part-time werken, meer flexibiliteit voor creches, hulp bij huisvesting vinden, intermedieren in de hoge studieschuld in euro's.*

- Eerst alles op orde brengen op Curacao. vooral in de politiek en ophouden anderen (makamba's enzo) de schuld overal van te geven. Eigen verantwoording. Werkgelegenheid. Vriendjespolitiek en corruptie de kop in drukken. Meer, veel meer politie op straat, het is te gevaarlijk. En rust, er moet rust komen op t eiland.
- Creeer werkgelegenheid opdat wij aan het werk kunnen en het er normaal betaald voor zouden kunnen krijgen. Zorg a.u.b. voor betaalbare -woningen, -openbare vervoer en -voeding. Investeer in het onderwijs opdat wij in eigen land goed opgeleid kunnen (vanaf kleuter tot WO) worden en niet meer naar het buitenland hoeven met alle gevolgen van dien. (Binnen de studies zelf zijn er genoeg momenten om andere culturen te leren kennen.)
- Kortingen op studieschuld bij terugkeer
- Mensen die zijn gaan studeren met een beurs, registreren en na de opleiding dwingen om terug te keren.
- Zorg voor banen die in overeenstemming zijn met de genoten opleiding. Wij wilden na afstuderen wel terug naar Dushi Korsou. Ik kon een baan krijgen als ondergeschikte van een vroegere klasgenoot van de basisschool, die destijds nog te stom was voor de middelbare school. Dit deed de deur dicht: Rechtsomkeer gemaakt naar NL, daar 40 jaar een prima baan gehad en NA pensionering teruggekeerd. Mijn bijdrage aan het land bestaat uit het hier besteden van mijn euro-pensioen. Zelfde voor mijn echtgenoot.
- Hulp bij studieschuld, meer ontwikkeling van research en en development activiteiten
- Geen idee
- Maak het ze makkelijk hun studie schuld te betalen
- Werkgelegenheid creëren.
- actief mee aan de slag gaan. lijkt of we geen enkl huyl krijgen. laat ons vooral niet in de kou staan!!!
- Duidelijkheid over welke vacatures er zijn, salarisindicatie en aanwezigheid van eventuele overtochtregelingen.
- Om mogelijkheden te creëren voor ins om terug te keren naar ons Moederland.
- Goed (internationaal erkend) onderwijs en vervolgopleidingen voor onze kinderen
- Meer betrokkenheid, minder ruzie in de politiek, voorbeeld nemen van buur eilanden die het wel goed doen, betere werkgelegenheid en voorbereiding van de lokale mensen op het cultuur verschil met de terugkerende curacaoenaar
- woningen,baangarantie
- Studeren met een baan voor garantie van 1 of 2 jaar gelijk na je studie zou aantrekkelijk zijn voor studenten om na het afronden van hun studie terug te keren.
- Maak de aanbod zichtbaar en overweeg kortingen voor studieschuld bij terugkeer.
- Ik betwijfel of het Ministerie werkelijk een verandering kan bewerkstelligen. Het corrupte politieke klimaat en de verreikende consequenties daarvan zijn haast onmogelijk te overtreffen. Er is onvoldoende werkgelegenheid voor de hoogopgeleide bevolking (terwijl het percentage werkloosheid - wellicht onder een andere demografische groep - constant blijft). Het imago van "extreme incompetentie van degenen die juist met de scepter zwaaien" 'moet' veranderen. Eer dit gebeurt kom ik niet voor onbepaalde tijd terug.
- Er zijn teveel minpunten om terug te keren naar Curacao Toren hoge studieschuld, onzekerheid, geen baangarantie, tegenwerking en niet gewoon wat erg is, elkaar afkraken.
- Betere terugkeerregelingen
- Gerichte werkgelegenheid aanbieden dat aansluit op diverse opleidingen, zoals Rechten, Geneeskunde, Marketing, Accountancy en Business Administration. Dit zijn de afgestudeerden die Curacao opnieuw moeten opbouwen. In Nederland zijn er zoveel meer kansen, dus teruggaan trekt afgestudeerden totaal niet aan. Tevens is de persoonlijke veiligheid in Nederland als vanzelfsprekend, terwijl de nieuwsbulletins van Curacao klinken als overgenomen berichten van Colombia, Venezuela etc.
- Maak het aantrekkelijk voor de mensen om terug te keren. Denk dan aan kortingen op terugbetaling van studieschuld indien direct terug, of huisvesting bij terugkomst.
- Mooi en alles maar geld komt te kort. Vooral als je naar je studieschulden kijkt, dan wordt wonen op Curacao toch minder aantrekkelijk
- Dorpspolitiek en corruptie en nepotisme opheffen
- Baan garantie en goede salaris.
- Zorg dat er even goede terugkeer programma's zijn als vertrek programmas. Er is veel stimulans om te gaan studeren, maar weinig om terug te keren. In Nederland zijn wij gewend aan een woning, goed openbaar vervoer en de mogelijkheid om relatief makkelijk aan een baan te komen. Als ik op Curacao zou moeten wonen heb ik geen studentenhuisvesting meer en zal ik weer moeten intrekken bij mijn ouders of hoge huur moeten betalen. Naast een auto en een baan zoeken.
- Betere perspectieven. Betere voorlichting. We krijgen alleen maar negatieve berichten.
- Breng meer structuur in overheidszaken op het eiland.

- Dat ze op de hoogte zijn (en ze toepassen in verschillende sectoren) van de laatste technologische, sociale en wetenschappelijke ontwikkelingen.
- economische groei!!!!!!! mijn beste advies zou zijn om op te donderen en iemand anders de kans geven om het werk te doen....
- Stage plaatsen te organiseren in samenwerking met de nederlandse onderwijsinstellingen om de affiniteit te bevorderen. (mijn co-schap op curacao, heeft heel veel effect op mijn keuze voor terugkeer gehad)
- Energiek en innovatief zorgen dat er plaats en werk is.
- Goede arbeidsvoorwaarden, goed pensioen, goede woonvoorzieningen.
- More job security, opportunity and benefits. Studieschuld hulp/regeling. Hulp bij het aanvragen/krijgen van een lening voor een huis/auto.
- Oplossingen zoeken voor de hoge studieschuld in euro's, rust in de politiek.
- Criminaliteit aanpakken, met spoed! Baanzekerheden en minder rommelen in de politiek!! Mensen zeggen dan: waarom zouden we terug gaan? Geen baan voor mijn partner en minder gaan verdienen, slechte economie de hele tijd, criminaliteit, overvallen, onbekwame mensen op verkeerde posities, corruptie. Dan ga ik liever 1x per jaar op vakantie en blijf ik in NL wonen zeggen vele vrienden.
- een beloning aanbieden in de vorm van bv korting op de huur of aankoop van een huis of een groep stichten voor mensen die terugkomen zodat je een netwerk hebt en zodoende makkelijker een baan kunt vinden
- Regelingen treffen met DUO om de studieschuld te verminderen en zelfs kwijt te schelden voor ambtenaren zoals docenten, zusters, dus mensen die sociale banen doen maar die in verhouding met hun werkdruk niet veel verdienen.
- Zorgen dat bij organisatie nieuwe ideeën worden gewaardeerd. Werknemers die nooit naar NL zijn gegaan hebben vaak het gevoel dat je een betweter bent als je in NL heb gestudeerd. Alles wat je zegt zien ze als arrogantie. (heel grof geschets, natuurlijk is niet iedereen zo, maar velen reageren op die manier) Ik zie dit ook bij vrienden die nu daar wonen. Ze worden grotendeels geforceerd om een paar stappen terug te doen.
- makkelijke terugbetaal systeem
- Politieke chaos moet opgeruimd worden
- Zorgen dat de politieke situatie niet zo'n bende is.
- CARIERE MOGELIJKHEDEN, HET BLIJKT MOEILIJK TE ZIJN VOOR EEN HOOGOPGELEIDE OM EEN FATSOENLIJK BAAN TE VINDEN
- Buitenlandse experts aantrekken voor allerhnde scholingen op niveau op Curacao.
- Banen beschikbaar stellen waar men genoeg kan verdienen om hun studieschulden ook te kunnen aflossen. Overzichtelijke info via website beschikbaar maken.
- werk te creëren voor de nieuwe generatie
- Regel de politieke zoop op Curacao en mensen zijn bereid om het een kans te geven. We willen allemaal terug, heel graag, maar het is moeilijk om te committeren als de situatie zo onzeker is.
- Speel in op hun kennis en energie, sta open hiervoor. Geef entrepreneurs voordelen/mogelijkheden, creëert werkgelegenheid!
- Maakt de banen markt en Carrière kansen aantrekkelijker. Houd meer carrière beurzen in Nederland voor Antillianen toe mogelijk terug kunnen/willen komen. Bevorder de wetenschap!!
- Het begint en eindigt met Curacao. In Curacao moet er nog veel gebeuren om op een niveau te komen. Als het goed gaat op Curacao dan komt iedereen terug denk ik.
- Maak het mogelijk voor starters om relatief makkelijk en betaalbaar een woning zien te vinden. Creëer een website waarop allerlei informatie te vinden is over mogelijke reïmmigratie naar Curaçao en de kans om werk te vinden.
- Goede terugbetaal regeling bieden aan pas afgestudeerden en creëren van uitdagende banen & waardering tonen voor terugkerenden studenten
- De mensen die dit willen goed wegwijzen te maken.
- Studieschuld plan, mogelijkheid tot opleiding na de studie en een sterk netwerk.
- Baangarantie als je in Nederland al heb bewezen dat je voor een lange tijd bij een werkgever goed heb gefunctioneerd. Dat zou het makkelijker maken, want je wil geen risico nemen om je vaste baan in Nederland op te zeggen en op Curacao voor 1 of 2 jarige contract te gaan en daarna zonder baan te zitten. Wat mij persoonlijk was overkomen en dat ik nog steeds heel erg veel spijt van heb.
- Biedt WISE pakket aan voor terugkeer eventueel voor een basisbedrag. Een pakket inhoudend Woning, Inkomen (vacatures tot een baan leidend), Stimulatie van cultuur en politieke bijscholing over je eiland, Evidenzen over o.a. pensioen
- Door ze te blijven informeren en eventueel forum hebben over een baan op Curacao. Antillianen op de hoogte blijven houden!
- Bij geschiktheid prioriteit en voorkeur geven aan Antillianen die op zoek zijn naar een baan boven autochtone Nederlanders

- Nou mij advies is dat het nooit slecht is op mensen die terug willen keren een opleidingen te laten volgen, maar ik ben van mening alle gevallen apparaat bekeken moeten worden. Maar is goed dat men beter voorbereid moeten zijn. Voor mensen die daar vandaan komt zou de stap iets minder groot zijn.
- Maak het aantrekkelijk (fiscaal) om terug te keren en zorg er voor dat naast jobs, om mogelijkheden zijn om door te leren op het eiland zelf. Sommigen hebben ambities, en die moet je soms loslaten
- Ontsla Wiels en andere grappenmakers
- Moet zeker gebeuren. Alleen kunnen we onze eigen levensstandaard verhogen en zelf heft in onze eigen handen nemen. Eigen professionals
- Meer werkgelegenheid aanbieden, zekerheid geven, meer informatie omtrent werk, wonen, remigreren mogelijkheden aanbieden. Een project bieden of traject die hulp bieden aan mensen die terug willen, een steuntje in de rug
 - Studieschuld geheel of gedeeltelijk overnemen (tijdgebonden). - Banen creëren. - Doorgroeimogelijkheden (zowel verticaal als horizontaal).
- Een studieschuld bevordert de terugkeer niet. Er moet slimmer nagedacht worden over mensen laten studeren in het buitenland (het liefst in de buurt of op Curacao zelf). De overheid moet ook afspraken maken met Nederland hierover. Het is belachelijk dat we geld moeten lenen om te kunnen overleven, deze investeren in Nederland zelf en daarna alsnog terug moeten betalen met een guldensalaris. Curacao moet ook meer gaan openstaan voor nieuwe dingen/innovatie. We gaan studeren, komen met ideeën terug maar deze worden niet serieus genomen. Daarnaast heerst er bij veel Curacaoenaars nog steeds een gevoel van ondergeschikt aan buitenlanders, Nederlanders etc. Deze (en ook vaak Curacaoenaars zelf) zien de Curacaoenaar in het algemeen als niet-geschikt, lui, onkundig. Mijn advies; de eigenwaardigheid moet omhoog (zie Aruba). Als je trots bent op jezelf en op je land (politiek en economisch) en er zijn voldoende mogelijkheden voor de Curacaoenaar, dan zal men vanzelf ook moeite doen om terug te keren, het land beter te maken, anderen te helpen etc. De (vaak buitenlandse) ondernemer is niet geïnteresseerd om Curacao beter te maken maar om zichzelf te verrijken.
- Men wil toch graag de overtocht gemakkelijker maken voor de kinderen. Onderwijs in het papiaments en toets is toch een belemmering.
- Ik heb onlangs zelf een opensollicitatie naar SOAB en naar verschillende bedrijven gestuurd. Ook heb ik gereageerd op een grootte hoeveelheid vacatures. Maar ik krijg steeds te horen dat het feit dat ik in Nederland woont een obstakel is. Terwijl ik juist op zoek ben naar werk op te kunnen terug keren, want het is niet logisch om te gaan zonder dat je eerst werkt heb gevonden in Curacao. Ik vind dat dit voor velen die graag willen terug keren een belemmering is, dat je niet de kans krijgt op een gesprek omdat je in het buitenland woont. Het leven is zo modern dus Skype of ooVoo is een goede oplossing, zonder dat je sollicitanten op basis van hun woonplaats moet afkeuren. Terwijl men wel de nodige kennis en ervaring hebt. dus hopelijk helpt dit onderzoek om een oplossing hiervoor te vinden. Verder is de FredExpo2014 die jaarlijks plaatsvindt een goede stap. Dus misschien kan de ministerie meer bedrijven stimuleren om mee te doen.
- banen beurzen organiseren in nederland en mensen benaderen om terug te komen, met aanbod op banen en woningen.
- Ik weet niet pressies hoe het zit qua werk op Curacao, maar een ding weet ik zeker is dat veel jong ondernemers en getalenteerde yu korsou die graag terug willen keren maar durven de stap ook niet te nemen. Met in hun achterhoofd dat ze hun studieschuld in Antilliaanse gulden moeten gaan betalen. Als er genoeg werk en zekerheid is op Curacao dan keren ze terug zonder twijfels, Maar dan moet iemand ervoor zorgen dat er mensen er hier in Nederland zijn die persoonlijke gesprekken kunnen houden gericht op deze doelgroep.
- Organiseren van banenbeurzen in nederland om de kans te geven persoonlijk contact te leggen met potentiële werkgevers en het professionele netwerk op Curacao te verbreden. Een quick win hierbij is om aan te sluiten bij de jaarlijkse Internationale Emigratiebeurs in Houten.
- Het liefst Baan garantie maar dat zal moeilijk zijn. Want ik wil wel terug maar ben 6 jaar bezig een baan te krijgen op Curacao.
- helpen bij terugkeer, misschien een bijdrage voor transportkosten en eventueel resikosten. Maar voornamelijk goed informeren over het vinden van een geschikte baan. Meeste plaatsen als je solliciteert geven aan de ze op zoek zijn naar een geschikte medewerker dat per direct kan starten. Daar ligt al een drempel, want het geeft aan dat je zonder zekerheid van een baan naar het eiland moet gaan en dan pas moet gaan beginnen met solliciteren. het maak je alleen maar onzeker.
- Om bij vrij gekomen vacatures, mensen in Nederland die terug willen keren, ook de voorkeur te geven om op de functies te solliciteren.
- Een regeling om de studieschuld van studenten over te nemen in ruil voor een aantal jaar werk bij de overheid.
- Samenwerken met andere partijen om goedkopere studiemogelijkheden in de regio aan te bieden en deze te erkennen op de Curacaose arbeidsmarkt. De financiële drempel is dan lager bij het terugkeren.

- Deze mensen ook benaderen voor werk. Actief op zoek gaan naar potentiële curacaoenaars in het buitenland en niet afwachtend blijven.
- Meer impuls geven aan de jaarlijkse Antilliaanse banenbeurs gehouden in Rotterdam in de WTC. Er kunnen veel meer bedrijven en overheidsinstanties hiervan gebruik maken. Wellicht een subsidie aan bedrijven om aan de banenmarkt deel te nemen?
- Veel meer Investeren in sport en vrijetijdsbestedingen. Kans geven aan jeugd projecten zonder teveel gedoe met bureaucratie
- 1. Zorg voor meer werkgelegenheid 2. Bouw goedkopere woningen op Curacao (als je gewend bent om je eigen plek te hebben in Nederland, is het vaak moeilijk om de stap te zetten en naar Curacao terug te gaan. 3. Maak het aantrekkelijk voor studenten om terug te gaan. Bijvoorbeeld: Er zijn (denk ik) verkavelingsplannen en projecten op Curacao. Het betreft dan dure huizen die wij als ex-studenten niet altijd kunnen betalen. Een idee is, kom met z'n verkavelingsplan, maar dan voor terugkerende studenten (niet buitenlanders) Goedkoop verhuren of verkopen. Als je op Curacao woont en werkt is het super handig om een auto te hebben. Combineer dat, in samenwerking met MCB of een andere bank, dat x-studenten voordelig een auto kunnen kopen en communiceer dat in Nederland via o.a. scholen en beurzen. (Een andere reden voor studenten om hier (tijdelijk na hun studie) te blijven is het goedkoper kunnen reizen in Europa, daar kun je niet zoveel aan doen)
- Om voor geschikte en voldoende werkgelegenheid te zorgen
- Zorg voor werkgelegenheid!!
- Gunstiger mogelijkheden afbetalen studieschuld aan SSC/IBG. Mogelijkheden om met mijn huis te starten op Curacao in mijn laatste 2 jaren in Nederland. Jaarlijkse beurs in Nederland organiseren met werkgevers van curacao.
- Gunstige goed betaalde banen te geven
- Aantrekkelijke banen aanbieden en veilige huisvesting
- Zorg dat er mogelijkheden zijn. Geef mensen uit het buitenland de mogelijkheid.
- Doorgroei mogelijkheden ontwikkelen en betere salaris
- Door te reageren op brieven, emailen en telefoonnummers van mensen.

Groep 5: Overigen

- De kwaliteit van de studies/opleidingen te verbeteren/verhogen en meer opleidingen in te zetten want er Zijn tot nu toe toch weinig mogelijkheden/keuzes.
- hogere salarissen
- We hebben op curacao goed opgeleide mensen nodig. En zou fijn zijn als ze zelf van het eiland waren
- zorg voor belasting aftrekbare posten of subsidies
- Kan weinig doen naar mijn mening, ligt aan de persoon of die terug wilt. Denk dat men na de studie vooral opzoek is naar goed werk. Jong starters eisen 'goed' werk.
- hoeft niet verplicht te zijn, het is altijd leuk dat mensen iets terug naar hun land geven. maar veel mensen die op curacao zijn opgegroeit willen naar het buitenland en daar blijven, helaas is curacao nog heel klein kwa mogelijkheden, bij grotere landen heb je meer kansen om een goede baan te krijgen.
- meer banen perspectief aan creëren en aanbieden
- Beter terugkeringsregelingen: dat bedrijven of de overheid de (helpt van de) studiekosten betaald op voorwaarde dat je bijv minimaal 5 jaar op het eiland werkt.
- Om werk gelegenheid te bieden en het aantrekkelijk te maken dat ze zich weer thuis te voelen op Curacao
- Wordt zelf een keer serious
- Bereid hen voor op de tegenwerking die ze na terugkeer zullen krijgen en begeleid hen na terugkeer een zekere tijd 2. Bereid hen voor op de constatering die ze zullen doen dat ze sterk veranderd zijn en dus een aanpassingsprobleem mogen verwachten; voorlichting over welke aanpassingsproblemen zich zoal voordoen; begeleiding hierbij Dit mag dan wel destimulering zijn en dat kan het aantal terugkeerders reduceren, maar daar staat tegenover dat er minder ontevreden terugkeerders zullen zijn en dus ook minder terugkeerders die door hun negatieve ervaringen, anderen zullen afraden terug te keren. Het netto effect hoeft dus niet per se te zijn minder terugkeerders. Wel minder ontevredenheid onder terugkeerders.
- Een echte regering ipv het circus wat daar zit.
- goed voorlichten over wat men hier te wachten staat --> paar passen terug zowel financieel als werkomgeving. Kom eerst paar maanden kijken (stage lopen) en beslis daarna. Doe geen loze beloften.
- Betaalbare huisvesting, bv starterswoningen! Aantrekkelijke banen, subsidies als ze terugkomen.
- Maar de terugkeer aantrekkelijk: niet alleen financieel, maar ook door tijdig en serieus te reageren op sollicitaties!

- Creëren van banen voor jong professionals, met een aantrekkelijk karakter en goede arbeidsvoorwaarden. Eventueel bieden van een tijdelijk woning, omdat veel jonge mensen die in Nederland gestudeerd hebben hun vrijheid gewend zijn. Er zijn veel mensen die bijzondere studies hebben gedaan waarin er geen werk te vinden is op de eilanden. Creer banen die passen bij de studies van de afgestudeerden.
- Om ons de basis behoefte zoals voorrang voor een huis te krijgen. Want eenmaal na jaren op jezelf te wonen is het niet makkelijk weer bij je ouders / familie te gaan wonen ivm de mentaliteit o.a.
- Doe hier beter je best dan komen zij vanzelf terug
- Zorgen voor een goed vestigingsbeleid, werkklimaat en goede gezondheidszorg
- Soru ku nan ta bai studia algu ku ta garantisa ku nan ta hanja trabou na Korsou. No tin sentido ku hendenan ta bai afo studia kos, bin bek i konstata ku no tin 'vraag', manera e mucha homber ku a skibi den su karta pa korant ku 'Kosou no ta dun'e trabou' despues ku e'la bai studia 'Communicatie' i bin Korsou bek. No tin empresa na Kosou ku ta asina grandi ku nan por afford un 'Communicatie' wetenschapper. Tin yen hene, asta na UNA, na dos faculteit, ku ta sudiando "HRM". Pa bai ttaha unda? Na Hulanda e 'norm' pa un kompania ta buska un 'HRM' ta 100 trahado. Na Korsou e sifra ta un tiki mas abou pero kuantu kompania tin di 50 hende, ku ta willing pa gasta sen pa un 'HRM'?
- zorgen voor werk en huisvesting, betere sociale voorzieningen en criminaliteit aanpakken
- Stoppen met de Vriendjes politiek op Curacao en de ouderen met pensioen te laten gaan zodat de mensen die terugkeren werk kunnen vinden. Ik ben zelf 4 maanden op Curacao maar doordat ik geen kruivagen heb is het niet makkelijk voor mij een bedrijf binnen te komen.
- Zorg voor betere adviesgeving over de studieschuld die een student opbouwt als zij Curacao verlaat. Want geen enkele student heeft inzicht dat ze na hun studie in de problemen komen vanwege de studieschuld. Geef ze berekeningen vooraf en laat ze zien hoe hiermee om te gaan. De studies die een grote groep gaan doen heeft geen toekomst op Curacao. Is logisch want daar is het eiland veel te klein voor. Accepteer dit als eiland en probeer geen mensen terug te halen die niet terug willen want in het buitenland zijn veel zaken zoals salaris en secundaire arbeidsvoorwaarden beter geregeld.
- Goede arbeidsplaatsen creëren zodat de mensen kunnen terugkeren.
- Creer reële terugbetalingsregelingen
- Transparante arbeidsmarkt, vacaturebank en eerlijke selectie
- Het zijn moeilijke tijden, als er een mogelijkheid bestaat in Nederland om een traineeship te doen, zal ik t doen. Maar als de mogelijkheid bestaat in Curacao om t doen, zou in samenwerking met de bedrijven op Curacao, een soort van traject opbouwen waar afgestudeerden meteen kunnen aansluiten bij deze bedrijven.
- We moeten met het netwerk hier op Curacao beeindigen, steeds dezelfde mensen krijgen alle posities. nijs. de nieuwe gouverneur
- Er moeten werkplekken gecreëerd worden, anders heeft komen geen nut.
- werk en huisvesting bieden
- Geef deze jongeren een kans om plaats te nemen op die ene zetel. De jongeren respecteren om hun visie en bepaalde manier van denken en handelen. Deze jongeren zijn niet stil blijven zitten, maar hebben hun horizon verbreden, en hebben ander inzicht in bepaalde zaken.
- Zowel het medisch en het leven van op Curacao qua economisch mist er nog heel veel. Ik zit voornamelijk met het medische wat mij nog steeds tegenhoudt om terug te keren, omdat ik een medisch kind heb.
- Om het aantrekkelijk te maken door een baan garantie of gelegenheid te bieden tot remigratie.
- Organiseren van passende werkgelegenheid voor afgestudeerden. Niemand wil na het voltooien van een universitaire studie, werken onder een leidinggevende die een paar klassen mavo heeft.
- In 1975 ben ik terug gegaan naar Curacao en tot moest toen reeds een permit hebben om daar te wonen & leven - I had altijd gedacht dat als je daar geboren was altijd terug kon komen as Antilliaan!!
- Studenten motiveren om in de regio te gaan studeren. De situatie hier op Curacao verbeteren, wanneer men hier stage wilt komen lopen, vaak zijn het Nederlanders die de stage plekken krijgen. Het aantrekkelijker maken voor de studenten en zodat zij terug keren naar Curacao nadat zij afgestudeerd zijn.
- Hulp aanbieden bij studieschuld
- Creëren van betere werkomstandigheden en betere arbeidsvoorwaarden
- Mensen een passende baan aanbieden, marktconform salaris, helpen met huisvesting
- Werkgelegenheid aanbieden en wervingen doen naar landgenoten die twijfelen om terug te komen. Duidelijk laten zien wat de mogelijkheden zijn op het eiland

- Maak gebruik van de nieuwe/ verstekvoornis die terugkomers in Europa en elders hebben opgedaan door deze bijvoorbeeld bepaalde opdrachten projecten te geven waar zij meer ervaring hebben dan de zittende medewerkers en laat er ook een vorm van peer teaching plaats vinden, zodat anderen ook van deze expertise kunnen leren. Knowledge sharing.
- Prima
- Wanneer het komt op het sociaal en welzijn gebied moet er nog veel gebeuren op Curacao. Ik ben afgestudeerd als maatschappelijk werker en wil HEEL Graag terug naar huis. Vriendjes politiek daar doe ik helaas niet aan en kom dan niet aan een baan. Sollicitaties worden na een jaar beantwoord. In 2012 heb ik op verschillende vacatures gesolliciteerd, ook persoonlijk. Mijn partner ging voor een vacature waarvoor men een spw diploma vroegen. Spw bestaat niet meer en is inmiddels mmz. De dame aan de balie liet weten Dat degene in leiding een nederlandse man uit Nederland is en weet wel wat hij wil. Terwijl wij nog in Nederland woonde. Te gek voor woorden. Het feit dat ik weet dat ik alle kwaliteiten bezit om tenminste in aanmerking te komen voor een gesprek doet mij zeer dat men nog niet eens een afwijzingen brief kunnen schrijven. Met pijn in mijn hart ben ik terug gekeerd naar Nederland en heb alles ingepakt en vertrokken naar engeland. Een land zonder enige verband met mij geen vrienden of familie omdat ik niet naar huis kan er is geen baan. En Nederland heeft nu ook niks voor mij helaas. Ben inmiddels 26 jaar en zit te denken moet ik nog meer schulden gaan maken om een opleiding te zoeken waarmee ik meer kansen heb op Curacao ? Het is toch triest dat ik hierover moet denken? De tijden van mijn ouders zijn voorbij. Curacao kan zijn kinderen niet altijd naar huis brengen. Ik moet mijn kinderen via YouTube wijzen waar we vandaan komen een triple naar huis kost nogal wat helaas.
- Door beter te begeleiden bij het vinden van werk op curacao
- Financiële toegankelijkheid, begeleiding en hulp aan alle betrokkenen die terug willen keren en zich op Curacao willen vestigen (werk/huis/koop/huur/etc.)
- probeer zelf de opleidingen op Curacao te geven om zo de studenten daar te houden.
- Rustige en eerlijke mesen Minder jachtig en prestatiegericht Kennis kan goed gebruikt worden voor opbouw economie curacao
- Als er werk te vinden is dan vind ik het niet erg
- zorg voor werk
- Overzicht maken van wat de markt vraagt en wat het aanbod is.
- Zonder genoeg werkgelegenheid, geen motivatie voor terugkeer. Daarmee ook is van belang dat als men een studie afrond maar niet genoeg werkervaring heeft toch kansen krijgt om op de arbeidsmarkt te komen.
- stimuleer en help mensen die terug willen keer MEER! bied mogelijkheden en begeleiding. Werkgevers op het eiland moeten in een vorm van regeling (bv kosten vd tickets vergoeden). Het ministerie zou een bijdrage kunnen leveren in meer huurwoningen voor een acceptabele maandbedrag voor iemand die net terugkeert, want als je terugkeert heb je ook primaire behoeftes nodig, zoals werk en een huis. Dit zijn wel de dingen die het moeilijk maken om de stap te maken om te emigreren als je al in Nederland dit wel allemaal al voor elkaar heb. En met begeleiding bedoel ik met name, helpen met het vinden van baan/matches maken met werkgevers op Curacao. en begeleiden bij de emigratie en ook na de emigratie (het inschrijven, regelen v. verzekering etc).
- Baan garantie en woning
- cao's veranderen en ook werkgelegenheid creëren
- Ga terug en help je land. Bijdrage tot je land, je expertise te werk zetten.
- Salaris op hoogte van opleiding/ diploma vacatures plaatsen op internet, meeste website doet het niet. afgestudeerden aannemen niet alleen kijken naar werkervaring. zonder die kans krijgen we geen werkervaring.
- als er geen werk voor ze is het nutteloos
- Huisvesting mogelijk en werkgelegenheid
- Mensen meer benaderen tot mogelijke terugkeer. Van zich laten horen naar de mogelijkheden op Curacao. Betere digitale overzicht van vacatures op curacao. Meer informatie over woonomstandigheden zoals belastingen, huur, financiën, woonomgeving etc
- 1. Opleidingsinstituten op Curacao moeten opleidingen gaan uitbreiden, zodat het niet meer nodig is om in Nederland te gaan studeren. 2. Studiefinanciering moet ook mogelijk zijn voor lokale opleidingen. 3. Deels studieschuld kwijtschelden. Studieschuld is de hoofdreden waarom men niet remigreert. Het terugbetalen in guldens duurt twee keer zolang en twee keer zo duur. 4. Meer websites gaan ontwikkelen voor vacatures op Curacao voor Curacaoenaars in Nederland. Er zijn te weinig links om zelf een baan te zoeken vanuit Nederland.
- geschikte functies te creëren
- help degenen die terug willen MEER. biedt mogelijkheden aan, zodat we terug kunnen komen. werk, betaalbare woning, ondersteuning en begeleiding. een kleine financiële ondersteuning zou ook stimuleren.
- Na 28 jaar is het bijna onmogelijk terug te keren. Toen niet, nu niet.

- Om ervoor te zorgen dat er genoeg kansen zijn voor de toekomstige werknemers. En sta er vooral open voor.
- stimuleren om naar je roots te gaan en daar het land beter te maken!
- Zorgen dat de diploma's die je op curacao behaald in Nederland ook erkend wordt.
- Mensen aannemen die geschikt zijn ipv vriendjes politiek.
- Aantrekkelijke banen, vacatures openstellen die gericht zijn op afgestudeerden en niet mensen die al zoveel jaar werkervaring hebben.
- Criminaliteit aanpakken (corruptie?, veilig gevoel creëren, werkgelegenheid / toekomst visie / mogelijkheden stimuleren)
- Ik ervaar dat ik meer hulp kan gebruiken bij het vinden van een baan op mijn opleidingsniveau. Een centrale website met up-to-date vacatures is een must.
- Genoeg werkgelegenheid en voldoende salaris. Ook moet makkelijk mogelijkheden zijn om een huis te huren of wonen.

Heb je nog andere opmerkingen?

NB hieronder worden de inhoudelijke punten weergegeven die bij deze vraag zijn ingevuld. Naast inhoudelijke opmerkingen zijn er ook opmerkingen gemaakt over het onderzoek, de opzet van de enquête etc.

Groep 1: Examenleerlingen

- factoren voor remigratie: economie, familie en vrienden
- factoren voor terugkeer: of er werk is hier, of de regering/overheid al verbeterd is, of het nog zo saai is.
- of ik terugkeer hangt af van of mijn ouders hier blijven wonen of niet
- Geld is een factor bij wel of niet terugkeren, wil in Amerika gaan wonen/werken
- als ik niet in NL zou gaan studeren dan in de VS
- Dat er een grotere kans moet komen van baan mogelijkheden meteen na afronding studie
- Economie moet beter zijn op Curacao om meer mensen te stimuleren.
- Ik vind dat ze beurs moeten geven aan mensen die geen geld hebben.
- live your life to the fullest
- Ja, het zou handig zijn om meer informatie te geven aan kinderen die in de regio willen studeren. Dus b.v. meer scholen uitnodigen of studenten die in het regio gestudeerd hebben enz.
- verbeter het onderwijs & de politiek. het is goed dat dit onderzoek gedaan wordt.
- Meer banen maken met goede salaris voor curacaoenaars
- Meer banen maken voor hbo technische studenten
- Meer mogelijkheden voor studeren op curacao of in de regio. Gevolg: meer mensen zullen naar curacao terug keren
- Om mensen hier te laten blijven zou het ook goed zijn als er meer studies op curacao introduceren
- Onderwijs is heel belangrijk en de overheid zou eens meer moeten doen aan de controle van kwaliteit van het onderwijs
- Vriendjes politiek moet echt ophouden
- Ik denk dat veel jongeren in het buitenland gaan studeren omdat daar veel mogelijkheden zijn. Curacao moet echt daaraan werken
- Kijkem of er iets gegaan kan worden (verlaging) aan de studietoelating, schuld van de studenten ook een reden waardoor studenten na studie in NL blijven.
- sommige mensen willen gewoon niet terug
- de samenleving niet zo prettig
- meer opties van opleidingen op onze eiland introduceren.

Groep 2: Studenten in Nederland

- dingen zijn slecht georganiseerd als je het vergelijkt met andere landen.
- Het lijkt mij alsof Curacao steeds onveiliger wordt.
- too much to mention.... n
- het kan wel zo duidelijk zijn dat familie een voordeel is maar dat vertelt mij nog niet wat de financiële en economische voordelen zijn of wat voor carrière perspectieven er concreet zijn. Overigens is een gunstige belastingregeling of andere financiële regelingen voor terugkerende studenten (bv voor de eerste vijf jaren) aantrekkelijk omdat het grootste nadeel van terugkeren

betekent dat je salaris veel lager uitvalt (dan in euros) en terugbetalen van een studieschuld in euros mogelijk moeilijker kan maken.

- Ben ontzettend blij met deze onderzoek en hoop dat er snel positieve veranderingen zullen optreden!
- Het systeem op Curacao is oud. Amtenaren gunnen afgestudeerden geen kans, zeker geen kans die ze waard zijn. Alles verloopt hoe het de laatste 30 jaar is verlopen en men is bang voor, of weigert, innovaties en moderne ideeën. Dat is zeer ontmoedigend young professionals die willen bijdragen aan vooruitgang van Curacao. Als dit systeem zo blijft, en nieuwe ideeën niet beschouwd worden dan hebben young professionals niks te zoeken op Curacao. Want wat ze hebben om te bieden, wordt niet erkent, gewaardeerd of gerealiseerd. Naar Curacao komen, voor het mooi weer en om verder alleen aan belasting bij te dragen zonder te mogen genieten van vooruitstrevende diensten en producten (omdat de regering zonder visie met belangsinkomsten omgaat), is onzin en degraderend.
- Stimuleer mensen om terug te komen naar Curacao door te beroepenmarkt te organiseren in verschillende steden waar de Antillianen op de hoogte zijn hoe de arbeidsmarkt er uitziet
- Corruptie en veiligheid op het eiland is een jammer genoeg nog steeds grote belemmering
- Hulp bieden voor het vinden van een gepaste baan tijdens het remigreren naar Curacao

Groep 3: Remigranten

- Jongeren willen HEEL graag voor hun land werken, ze houden van Curacao, en heel veel zelfs. Jammer genoeg worden ze tegengehouden als ze steeds nieuws horen van ontslagen, fraudeerende politici, armoede e.d.
- Meer financiële ondersteuning voor educatie, zorg en welzijn!!!!
- Mensen vertrekken vaak naar Nederland omdat er geen werk is en niet genoeg betaalbare woningen voor lage inkomers zijn, indien een uitkering wordt gegeven is dit extreem weinig, mensen zonder opleiding en werk hebben zeer weinig kans op Curacao. Ik vind dat de overheid deze groep mensen financieel extra moeten bijstaan.
- Ik heb mij tijdens het invullen van deze enquête niet altijd geïdentificeerd gevoeld. Ik heb na Curaçao acht jaar in NL en 7 jaar in Zuid Europa gewoond en heb veel professionele baggage die niet gewaardeerd blijkt te worden op Curacao aangezien alles via sociale connecties gaat.
- Bedrijven (vooral technische bedrijven) reageren hier totaal niet op sollicitaties via email. Als je niet persoonlijk langskomt wordt je genegeerd.
- als dit een anonieme survey is, waarom moet ik me mail adres invullen om op de hoogte te blijven?
- Prachtig onderzoek. Hoog nodig en vooral gewenst voor daadwerkelijk aansluitend beleidsontwikkeling.
- Verwacht grote veranderingen die samenhangen met de mensen die terug komen uit NL. De eisen die zij stellen zijn stringenter dan degenen die "achter zijn gebleven". Wees erop voorbereid dat zij de middenklasse zullen gaan vormen, maar eentje die strijdvaardiger is dan de vorige.
- SOAW moet zich vooral met haar core-business bezig houden. meer taken kan zij niet aan.
- Curacao moet zich professionaliseren in gedrag en opleiding ook van politici en planmatig werken zodat het idee wordt gekregen dat het eiland zich ontwikkelt en niet in een vicieuze cirkel zit
- kans voor jonge en ervaren vakkundige jongeren creëren. rente van ssc vrrlagen, 10procent is absurd hoog. je hebt lening genoten in guldens maar moet in euro's terugbetalen. het liefst ga je terug naar nl!
- In 1976, toen ik terugkwam uit Nederland was de situatie anders dan nu. In 2013, kwam ik niet terug
- Een groot aantal jong en hoog opgeleide yu'i korsou willen heel graag terug, maar vacatures en studieschuld houdt hun tegen. Ik zou het zeker aanraden om met een project te komen, waarbij vacatures/stageplekken alhier worden gekoppeld aan yu'i korsou aldaar. Vooral de stageplekken worden vaak aan Nederlandse studenten aangeboden. Gemiste kans voor locals om even de working life hier te proeven. Velen zijn bang om terug te keren, vaak uit onwetendheid. Men moet niet vergeten dat studenten vaak als 18-20 jarigen vertrekken en het volwassen leven hier niet kennen. Ze oordelen het eiland vaak van horen zeggen of korte vakanties die vaak niet de werkelijke realiteit weergeeft...OOK voor de yu'i korsou. De euro's die stagiaires hier uitgeven, hebben onze eigen studenten ook, dus een stimulans voor de economie wordt behouden. Verder vind ik het taak van de overheid om studenten daar die het alsmat niet lukt om een studie af te ronden, aan te moedigen om alsnog terug te keren en hier deze te hervatten. Het is een groot aantal wat nu daar vertoeft met gigantische schulden (laat staan de studieschuld die erbij moet komen) en die jaren verkwisten aan een droom aldaar die niet wilt lukken vanwege gebrek aan steun en wake up call. Vele zijn ook bang om terug te komen vanwege het gevoel van een mislukking te zijn. Ik ben ervan overtuigd dat hier wat aan gedaan moet worden, omdat deze groep jongeren ook capabele ex vwo/havo'ers bevatten die met de nodige morele steun van hun gemeenschap toch iets van hun leven kunnen maken en hun steentje aan onze economie kunnen bijdragen in de toekomst (nu het nog kan). Het "falen"

ligt aan de onrealistische verwachtingen van het leven daar, gebrek aan juiste begeleiding vanaf de middelbare school (vooral studie keuze en loopbaantraject), gecombineerd met een oncontroleerbare vrijheid en makkelijke euro's van de duo en een Europese samenleving die het lenen vergemakkelijkt. Het zijn er echt schrikbarend veel studenten die dit nu beleven en ik houd mijn hart vast voor de gevolgen op lange termijn voor ons eiland. Het zijn er al een paar die op grijs/zwart gebied hun geluk gaan beproeven om hun kop boven water te houden. Vele belanden op straat (vraag maar aan VEstia Rotterdam hoeveel ontruimingen van Antilliaanse studenten ze al niet per jaar doen). ik geef dit voornamelijk aan omdat ik het gevoel heb dat mensen hier geen benul hebben van wat er echt leeft onder onze studenten daar. Zal ook wel liggen dat er een cultuur is ontstaan van gezamenlijk niet aan de thuisfront te vertellen wat er in Nederland speelt...uit schaamte! Het is een probleem van ongekende grote die onze maatschappij op lange termijn problemen gaat geven!!!! Wat moet je met grootschalige re-emigratie van 30 jarige dropouts? Pak het NU aan!

- Vind deze enquête erg goed! Zorg dat er meer energie wordt gestopt in het terugbrengen van curacaose studenten, ze willen heel graag! Maar zijn nog steeds bang van alle verhalen die hun worden verteld dat het erg moeilijk is en veel weer terugkeren naar NL.
- Curacao moet tegenwoordig meer gaan richten ophet klantvriendelijkheid.
- Ik ben zelf helaas erg teleurgesteld in de overheid en andere instanties in de begeleiding en het stimuleren van mijn terugkomst in 2009. Hopelijk kan dit voor toekomstige remigranten verbeteren.

Groep 4: Non returners

- Ondernemers in nl willen graag kansen benutten op Curacao
- Men moet ook iets doen tegen de toenemende criminaliteit
- misschien zijn de Nederland-gangers wel te verwesterd en vernederlands.
- De meeste van ons zijn niet naar Nederland gevlogen om vervolgens niet meer terug te keren. Desondanks is het niet realistisch om onder de huidige omstandigheden terug te keren. Ik hoop dat mijn antwoorden bruikbaar zijn voor jullie onderzoek en zie graag verbetering op deze gebied. Veel succes met dit initiatief en met de verdere uitwerking en implementering van de uitkomsten.
- In mijn geval ben ik in Nederland getrouwd en kinderen gekregen. Ik twijfelde echter of mijn vrouw en kinderen op Curacao zouden kunnen aarden. Zij spreken immers de taal niet.
- ja, veel meer contact proberen te krijgen met mensen die terug willen, velen willen terug maar weet niet waar en hoe ze moeten beginnen.
- Ik zou graag een onderzoek willen hebben naar de onterechte hoge SSC studieschuld van heel veel bursalen. Ik heb gelukkig die van mij af betaald maar heb nog steeds een naar gevoel van de hoogte van mijn studieschuld. Maar wel leuk dit onderzoek waar ik toevallig laatst nog met een vriendin over had n.a.v. "zwarte Piet" discussie. Beide hadden we zoiets van misschien is het tijd om terug te gaan.
- We zijn er veel die terug willen komen maar het eiland moet dat meer gaan faciliteren.
- Ik acht het gevaarlijk een beleidsplan op te stellen aan de hand van de resultaten van deze enquête (en de rest van dit onderzoek). Wel geloof ik dat het vergaren van extra kennis op dit gebied zeer nuttig kan blijken. Ik ben er nog niet uit wat de beste aanpak is (maar dat is mijn taak ook niet
- Als Curacao mijn expertise nodig heb, dan wil ik niet gediscrimineerd worden. Helaas is het de laatste jaren erger geworden
- ja, Asjes moet naar zijn moeder gaan, het zelfde voor Mevrouw Wiels, stelletje leugenaars zijn ze...
- Er word niet gevraagd naar de nederlandse vrienden die je mogelijk gemaakt heb. Hebben de mening van deze mensen invloed op de beslissing om terug te keren?
- Stop met corruptie! Bekwame mensen op de goede posities!! Geen Schotte meer (Skotte,bai ganja baka!)
- Denk ook aan je eigen kinderen voordat je teruggaat
- Trek vooral kennis aan naar het land, niet kijkend naar je hoogst afgeronde opleiding, dat zegt namelijk weinig op dit vlak vd persoon. Werkervaring/niveau zijn in deze tijden belangrijker.
- Ik heb een heleboel vrienden die graag op Curacao willen wonen en werken, maar door de onzekerheid dat ze een vaste baan zullen krijgen en behouden op Curacao houdt ze tegen en wonen we allemaal met "tegenzin" maar wel een vaste baan in Nederland
- De contactgegevens verzamelen van mensen die terug willen keren. En aan deze mensen via mailing of een speciale website, de openstaande vacatures op het eiland onder de aandacht brengen.

- Dat bij al de banen werwing vanuit Curacao, alleen 'jonge mensen' werven. Goed, hoog opgeleiden die ouder zijn dan 35 jaar, zijn naar mijn mening niet meer welkom!!
- Ik heb de indruk dat de Nederlandse selectiebureaus (Deloitte, PWC e.d.) die sollicitaties begeleiden opvallend weinig Antillianen voor een gesprek uitnodigen. Het zou goed zijn om te onderzoeken hoeveel gekwalificeerde Antillianen niet door de selectieproces komen voor topbanen
- Deze studie stelt allerlei vragen over terugkeer maar richt zich niet op waarom NL soms een noodzaak is. Ook de rol van de regering (bijvoorbeeld de SSNA, en hoe deze velen van ons heeft benadeeld, komt niet aan de orde.) De SSNA heeft door de manier waarop deze zich tijdens de studie mensen heeft gekort op de beurs omdat gegevens "zogenaamd belastinggegevens van de ouders, 2x per jaar" niet voorhanden waren, het beursalen zodanig financieel moeilijk gemaakt dat studeren geen optie was, omdat je gewoon de huur niet kon betalen laatstaan eten. Na het wel of niet afronden van de studie, kan het SSNA ineens de beursalen niet vinden, en plaatst in de kranten alle namen van mensen zie "een schuld hebben" bij het SSNA en stuurt deurwaarders op de beursalen af. Is dit de regering / het land waar je graag naar terug zou willen? Die je leven best zuur heeft gemaakt (zeg ik nu nog steeds??)
- Men moet ook hulp bieden aan mensen die terug willen keren. Overtocht (inboedel) kosten en een huis zijn zeer belangrijk en natuurlijk een baan
- Velen willen heel graag terugkeren naar Curacao. Maar naast weinig werkgelegenheid, en weinig woningaanbod is het slecht geregeld openbaar vervoer een grote reden waarom velen de stap niet nemen om terug te keren naar het eiland.
- Persoonlijk ben ik heel blij met dit onderzoek. aangezien ik dit jaar graag naar Curacao wil terugkeren en alles hiervoor zou hebben om terug te keren.
- geef ons de kans, enkijk niet alleen naar opleidingen maar ook naar kennis en ervaring.
- Ben zelf van plan om terug te keren eind van deze zomer. Hoop een baan te vinden met een normale salaris (HBOniveau),,,,TIPS?!
- Op Curacao is moeilijk voor gestudeerde Curacaoenaars om stageplaats te vinden. Vervul meer stageplekken en zorg dat er online uitzendbureaus zijn die ook daadwerkelijk voor ons zoeken. Waarbij er een soort interactie via skype of google kan plaatsvinden.
- Er moet minder gediscrimineerd worden op Curacao nammelijk huidskleur, of de wijk van waar je komt en opgegroeid. En bij bedrijven zoals Isla lijkt het op als je geen vrienden bent en of kennis of familie bent van de HR personeel kan je niet binnen komen.
- Er is momenteel geen baan voor young professionals!
- er zijn genoeg professionals voor Curacao. Maar het is belangrijk om ze te benaderen en ze ook goed te behandelen. Kom afspraken die gemaakt zijn na.

Groep 5: Overigen

- Ze moeten zorgen dat de Diplomas bij meerdere universiteiten in Nederland en meerdere universiteiten ter wereld geaccrediteerd worden.
- Te veel corruptie in de politiek. Geen democratie.
- Leuk eiland, alleen jammer van het volk soms. Heel small/ close minded. Ze hebben vaak een "lucht" als ze je zien komen en als ze weten wat je background is. De mensen verpestten het een beetje voor mijn gevoel.
- Ik ben net terug gekeerd na afronding van mijn studie. Nu na bijna 5 maanden kan ik zeggen dat ik heel erg blij ben met mijn keuze. heb goed werk en ben weer 'thuis'
- Laat de afbetaling van (een deel van) de studieschuld een secundaire arbeidsvoorwaarde zijn.
- Hou je vingers uit de suikerpot
- Segun mi inschatting komo werkgever tin un 'mismatch' hopi, pero hopi grandi entre arbeidsmarkt ku 'opleidingsmogelijkheden'. Tur hende por bai studia segun nan 'eerste keuze'. Eerste keuze ta basa riba kiko? Eerste indruk? Glamour? Dion nos ta eduka hende pa hasi "hair and nails?" Tin di nan kaba tin mester di lasser, pipefitter, coolingtechnician, timmerman, ferfdo
- betere zorgvoorzieningen
- De begeleiding van de studenten in het buitenland door de overheid van Curacao is een drama. Doe daar wat aan. Zet meerdere mensen weg in het buitenland en zoek de studenten minimaal 2 keer per week op en geef ze gericht advies over de cultuur in het buitenland en financieel advies hoe om te gaan met hun beurs. De overheid zal hun beleid op Curacao moeten afstemmen zodat het aantrekkelijk is om terug te komen. Nu gebeurt dat niet.

- *Erkenning i.p.v. te bejegenen met ING*
- *Hoogopgeleiden komen moeilijk aan een baan omdat bedrijven denken hen niet te kunnen betalen. Laat de mening in handen van de sollicitanten*
- *goed salaris*
- *Van afbouwend kritiek kunnen de afgestudeerden niet groeien, dus kiezen ze het land met meer mogelijkheden*
- *Ik zou graag terugkeren maar heeft hulp hierbij nodig.*
- *Ook ouderen meenemen in het onderzoek. Zij kunnen met hun expertise nog wat betekenen voor de Antilliaanse gemeenschap. Zo zij niet betaald aan het werk zijn kunnen zij nuttig vrijwilligerswerk doen. Er zijn mensen die al huisvesting hebben en een klein pensioen maar die alleen dat kleine zetje nodig hebben om te repatriëren. Bijvoorbeeld financiële steun in de vorm van financiering van de overtocht inclusief de inboedel. Nederland had vroeger een potje voor deze doelgroep, helaas is dat van de baan. Mensen die van een bijstanduitkering afhankelijk zijn maar die zichzelf wel kunnen bedruipen op de Antillen maar geen kans zien om terug te gaan door gebrek aan financiële middelen. Die groep verdient ook de aandacht. Via een soort Werk Loont Traject als in Rotterdam kunnen deze mensen ook aan het werk voor de Antilliaanse gemeenschap in Curacao.*
- *Bij goed functioneren of na x aantal jaren loyaliteit de mogelijkheid bieden om de studieschulden gedeeltelijk over te nemen.*
- *Remigratie mogelijkheden maken een starters iets*
- *Ja op de hoogte blijven van de vorderingen van onze studenten. Dan weet je wanneer er uitval is/dropouts vroegtijdig signaleren.*
- *Ja, Curacao zou meer op een export beleid moeten gaan werken, hiermee bedoel ik niet perse toerisme sector, maar meer gericht op de industrie. B.V. Voedsel sector, Cosmetica, Bouwsector, Kleding, enz., hiermee kan er banen ontstaan en ook als export product om te beginnen in regio en Europa. Landbouw dien meer herkenning te krijgen en gestimuleerd te worden, hierdoor kan minder voedsel geïmporteerd te worden, bij overvloed kan altijd geëxporteerd worden dat heel gebruikelijk in Europa incl. Nederland. Hiervan kan men leren, de overheidsbeleid om inkomen te generen vanuit import is zo ouderwets, ik zou graag hiervoor bereid zijn een bijdrage te geven. Kennis ontwikkeling (onderwijs, verenigingen) en kwaliteit waarborgen, om Curacao als kennis land in de regio te gaan promoten met de tijd, hieraan dien meer kennis opbouw van Engelse taal, maar ook bereid zijn, om studenten te stimuleren om buiten Nederland ook b.v. in Duitsland, Engeland, als in de regio, VS, Canada om eneklen te noemen te laten studeren om deze kennis naar Curacao te brengen en verder hierop te borduren. Dus naar mijn mening er is veel werk aan de winkel.*
- *Wellicht ook een idee/tip om met Nederland enige regeling te treffen voor Antillianen die graag terug willen maar het op een of andere reden belemmerd zijn hetzij, financieel, koopwoning in Nederland, geen baan etc. Laat de afstand in het solliciteren vanuit Nederland geen belemmering zijn. Er moet werk zijn voor alle niveau's MBO, HBO, Universiteit dus meer vacatures ook online, zodat solliciteren makkelijker wordt en bied een stimulans om terug te keren.*
- *eerlijke sollicitatie procedure*
- *help ons yu korsou een handje als we zo nodig zijn op curacao. velen willen maar kunnen niet op een of andere reden. ga met ze in gesprek en bied hulp en mogelijkheden.*
- *De politieke ontwikkelingen op Curacao en de dagelijkse gebeurtenissen spelen een grote rol.*
- *Ik vind dat het project kennis voor Curacao gratis moet blijven voor Antilliaanse studenten. Curacao heeft hoogopgeleide Antillianen nodig.*

Adviezen die aan de Minister van SOAW worden gegeven (bron focusgroepen en (online) interviews):

- *Zorg voor samenwerking met Universiteiten in Nederland zodat opleidingen erkend zijn en je op Curaçao ook een vervolg kan doen, bijvoorbeeld een erkende masteropleiding. Zo kan je ook doorgroei op de arbeidsmarkt stimuleren.*
- *Verkoop niet alleen studeren in Nederland als mogelijkheid. Zorg voor meer oriëntatie voor vertrekkende leerlingen, ook over mogelijkheden in de regio. Bied scholarships voor de VS zodat ook mensen met weinig geld de kans krijgen.*
- *Mensen willen terugkeren, maar het probleem zit volgens de respondenten in de structuur en organisatie. breng vacatures goed in kaart want online wordt je er geen wijs uit.*
- *We moeten Curaçao meer waarderen, slavernij moet uit ons hoofd, kroeshaar is net zo goed als blond haar, Papiaments is onze taal en daar moeten we trots op zijn. Onze mindset moet veranderen, we moeten open staan voor kritiek, niet gelijk 'attacked' voelen, weg met minderwaardigheidscomplex.*
- *Betere faciliteiten nodig: Pensioenregeling, voordelen voor startende bedrijven, na 5 jaar hier werken de studieschuld saneren.*
- *Belastingvoordelen en baangaranties bij bepaalde studies kunnen helpen de overstap te maken*
- *Huisvesting voor starters (remigranten) is nodig, huizenprijzen zijn absurd, makelaars richten zich op second home owners of stagiaires, goede website met aanbod van huizen nodig*

Ayo òf te aweró?

- *Isla doet goede reclame voor Curaçao, kurason pa komunidad*
- *Behoefta aan remigranten op de arbeidsmarkt in kaart brengen, niet alle sectoren willen deze groep, anderen juist wel.*
- *Gebruik de sociale media, laat positieve dingen zien over remigratie maar ook de realiteit*

Bijlage 5: Beschrijvende statistieken van de Theory of Planned Behaviour variabelen

	Onderzoeksgroep	N	Min.	Max.	Mean	SD
q0087_0001 Over 2 jaar in Nederland woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	155	1	5	3,86	1,38
	Student in NL	49	1	5	3,69	1,40
	Remigranten op CUR	68	1	4	1,47	0,84
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	3,43	1,65
	Total	401	1	5	3,30	1,63
q0087_0002 Over 5 jaar in Nederland woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	155	1	5	3,97	1,21
	Student in NL	49	1	5	2,82	1,38
	Remigranten op CUR	68	1	5	1,69	1,07
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	2,97	1,60
	Total	401	1	5	3,12	1,56
q0087_0003 Over 10 jaar in Nederland woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	152	1	5	3,35	1,24
	Student in NL	49	1	4	1,88	1,05
	Remigranten op CUR	68	1	5	1,93	1,19
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	2,39	1,48
	Total	398	1	5	2,61	1,43
q0088_0001 Over 2 jaar op Curacao woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	151	1	5	1,43	0,87
	Student in NL	49	1	5	1,96	1,24
	Remigranten op CUR	68	1	5	4,29	1,04
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	2,34	1,53
	Total	397	1	5	2,28	1,55
q0088_0002 Over 5 jaar op Curacao woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	155	1	5	1,64	0,99
	Student in NL	49	1	5	2,80	1,32
	Remigranten op CUR	68	1	5	4,12	1,02
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	2,84	1,52
	Total	401	1	5	2,59	1,51
q0088_0003 Over 10 jaar op Curacao woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	153	1	5	2,50	1,21
	Student in NL	49	1	5	3,65	1,27
	Remigranten op CUR	68	1	5	3,82	1,08
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	3,45	1,45
	Total	399	1	5	3,17	1,39
q0089_0001 Over 2 jaar ergens anders dan in NL of op Curacao woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	152	1	5	2,13	1,35
	Student in NL	49	1	5	2,31	1,29
	Remigranten op CUR	68	1	5	2,04	1,11
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	2,15	1,39
	Total	398	1	5	2,14	1,32
q0089_0002 Over 5 jaar ergens anders dan in NL of op Curacao woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	152	1	5	2,39	1,34
	Student in NL	49	1	5	2,84	1,28
	Remigranten op CUR	68	1	5	2,32	1,14
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	2,36	1,35
	Total	398	1	5	2,42	1,31
q0089_0003 Over 10 jaar ergens anders dan in NL of op Curacao woont/werkt	Eindexamenklassers op CUR	153	1	5	2,92	1,35
	Student in NL	49	1	5	2,86	1,27
	Remigranten op CUR	68	1	5	2,49	1,17
	Non returners (in NL of ELDERS)	129	1	5	2,59	1,41
	Total	399	1	5	2,73	1,34
BBS1leefstijl	Eindexamenklassers op CUR	165	1	5	3,39	0,93
	Student in NL	52	1	5	3,88	1,17
	Remigranten op CUR	69	1	5	4,01	1,08
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,98	1,04

Ayo òf te aweró?

	Total	416	1	5	3,74	1,06
BBS2carrierekansen	Eindexamenklassers op CUR	165	1	5	3,46	1,11
	Student in NL	52	1	5	3,67	1,12
	Remigranten op CUR	69	1	5	3,17	1,27
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,52	1,24
	Total	416	1	5	3,46	1,19
BBS3bijdrage	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	3,56	1,08
	Student in NL	52	1	5	4,13	0,86
	Remigranten op CUR	69	1	5	4,19	0,88
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	4,01	1,12
	Total	415	1	5	3,88	1,07
BBS4waardering	Eindexamenklassers op CUR	163	1	5	3,26	0,93
	Student in NL	52	1	5	3,15	0,94
	Remigranten op CUR	69	1	5	3,65	0,92
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,14	1,11
	Total	414	1	5	3,28	1,00
BBS5familie	Eindexamenklassers op CUR	165	1	5	3,84	1,18
	Student in NL	52	1	5	4,21	1,07
	Remigranten op CUR	69	1	5	4,45	1,01
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	4,34	1,05
	Total	416	1	5	4,14	1,12
BBS6vrijetijd	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	3,04	1,02
	Student in NL	52	1	5	2,58	1,14
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,74	1,21
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	2,57	1,29
	Total	415	1	5	2,79	1,17
BBS7weer	Eindexamenklassers op CUR	165	1	5	3,62	0,94
	Student in NL	52	2	5	4,17	0,88
	Remigranten op CUR	69	2	5	4,14	0,88
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	4,25	1,12
	Total	416	1	5	3,97	1,02
BBS8cultuur	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	3,60	1,01
	Student in NL	52	2	5	4,13	0,91
	Remigranten op CUR	69	1	5	4,20	0,88
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,88	1,18
	Total	415	1	5	3,86	1,06
OE1leefstijl	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	2	0,39	0,93
	Student in NL	52	-2	2	0,88	1,17
	Remigranten op CUR	69	-2	2	1,01	1,08
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,98	1,04
	Total	416	-2	2	0,74	1,06
OE2carrierekansen	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	2	0,46	1,11
	Student in NL	52	-2	2	0,67	1,12
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,17	1,27
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,52	1,24
	Total	416	-2	2	0,46	1,19
OE3bijdrage	Eindexamenklassers op CUR	164	-2	2	0,56	1,08
	Student in NL	52	-2	2	1,13	0,86
	Remigranten op CUR	69	-2	2	1,19	0,88
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	1,01	1,12
	Total	415	-2	2	0,88	1,07
OE4waardering	Eindexamenklassers op CUR	163	-2	2	0,26	0,93
	Student in NL	52	-2	2	0,15	0,94
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,65	0,92
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,14	1,11
	Total	414	-2	2	0,28	1,00

Ayo òf te aweró?

OE5familie	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	2	0,84	1,18
	Student in NL	52	-2	2	1,21	1,07
	Remigranten op CUR	69	-2	2	1,45	1,01
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	1,34	1,05
	Total	416	-2	2	1,14	1,12
OE6vrijetijd	Eindexamenklassers op CUR	164	-2	2	0,04	1,02
	Student in NL	52	-2	2	-0,42	1,14
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,26	1,21
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,43	1,29
	Total	415	-2	2	-0,21	1,17
OE7weer	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	2	0,62	0,94
	Student in NL	52	-1	2	1,17	0,88
	Remigranten op CUR	69	-1	2	1,14	0,88
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	1,25	1,12
	Total	416	-2	2	0,97	1,02
OE8cultuur	Eindexamenklassers op CUR	164	-2	2	0,60	1,01
	Student in NL	52	-1	2	1,13	0,91
	Remigranten op CUR	69	-2	2	1,20	0,88
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,88	1,18
	Total	415	-2	2	0,86	1,06
ATT1_leefstijl	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	10	2,17	3,52
	Student in NL	52	-2	10	4,77	4,50
	Remigranten op CUR	69	-2	10	5,22	4,51
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	10	4,95	4,26
	Total	416	-2	10	3,87	4,28
ATT2_carrierekansen	Eindexamenklassers op CUR	165	-10	2	-0,06	3,20
	Student in NL	52	-10	2	0,35	2,93
	Remigranten op CUR	69	-10	2	-1,10	3,99
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	2	-0,25	3,53
	Total	416	-10	2	-0,24	3,43
ATT3_bijdrage	Eindexamenklassers op CUR	164	-2	10	3,16	4,11
	Student in NL	52	-2	10	5,42	3,74
	Remigranten op CUR	69	-2	10	5,74	4,09
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	10	5,28	4,46
	Total	415	-2	10	4,53	4,31
ATT4_waardering	Eindexamenklassers op CUR	163	-2	10	1,72	3,46
	Student in NL	52	-2	10	1,35	3,24
	Remigranten op CUR	69	-2	10	3,22	3,70
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	10	1,66	3,69
	Total	414	-2	10	1,90	3,58
ATT5_familie	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	10	4,62	4,75
	Student in NL	52	-2	10	6,23	4,60
	Remigranten op CUR	69	-2	10	7,45	4,10
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	10	6,89	4,40
	Total	416	-2	10	6,00	4,65
ATT6_vrijetijd	Eindexamenklassers op CUR	164	-10	2	-0,91	3,04
	Student in NL	52	-10	2	-2,73	4,23
	Remigranten op CUR	69	-10	2	-2,29	4,32
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	2	-3,12	4,51
	Total	415	-10	2	-2,06	4,02
ATT7_weer	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	10	3,12	4,02
	Student in NL	52	-2	10	5,65	4,24
	Remigranten op CUR	69	-2	10	5,51	4,29
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	10	6,54	4,43
	Total	416	-2	10	4,90	4,47
ATT8_cultuur	Eindexamenklassers op CUR	164	-2	10	3,18	4,29

	Student in NL	52	-2	10	5,50	4,37
	Remigranten op CUR	69	-2	10	5,83	4,11
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	10	4,82	4,73
	Total	415	-2	10	4,42	4,53
CBS1studieschuld	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	3,93	1,15
	Student in NL	52	1	5	4,63	0,89
	Remigranten op CUR	69	1	5	4,16	1,27
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,65	1,58
	Total	413	1	5	3,97	1,32
CBS2baanCUR	Eindexamenklassers op CUR	163	1	5	3,33	1,05
	Student in NL	52	1	5	3,19	1,16
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,80	1,26
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,40	1,25
	Total	414	1	5	3,24	1,18
CBS3baanNL	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	2,38	0,94
	Student in NL	52	1	5	3,00	1,19
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,58	1,41
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	2,59	1,24
	Total	415	1	5	2,56	1,17
CBS4sociallifeNL	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	3,79	0,76
	Student in NL	52	1	5	3,46	1,06
	Remigranten op CUR	69	2	5	3,84	0,95
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,55	1,13
	Total	415	1	5	3,68	0,97
CBS5familieCUR	Eindexamenklassers op CUR	163	1	5	3,93	0,93
	Student in NL	52	1	5	3,85	0,94
	Remigranten op CUR	69	1	5	3,46	1,02
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,93	1,13
	Total	414	1	5	3,84	1,02
CBS6koophuisNL	Eindexamenklassers op CUR	163	1	5	2,75	0,93
	Student in NL	52	1	5	1,94	0,92
	Remigranten op CUR	69	1	4	1,36	0,75
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	2,55	1,51
	Total	414	1	5	2,35	1,22
CBS7huisvestingCUR	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	2,66	0,97
	Student in NL	52	1	5	2,38	0,99
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,55	1,33
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	2,83	1,16
	Total	415	1	5	2,66	1,10
CBS8klimaat	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	3,46	0,91
	Student in NL	52	2	5	3,75	0,97
	Remigranten op CUR	69	1	5	3,77	1,06
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,98	1,08
	Total	413	1	5	3,71	1,02
CBS9vrijetijd	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	3,14	1,00
	Student in NL	52	1	5	2,87	1,16
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,74	1,12
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	2,85	1,18
	Total	413	1	5	2,95	1,11
CBS10leven	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	3,14	0,83
	Student in NL	52	1	5	3,69	0,90
	Remigranten op CUR	69	2	5	4,14	0,73
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,75	1,06
	Total	413	1	5	3,57	0,98
CBS11ecopolCUR	Eindexamenklassers op CUR	163	1	5	3,67	0,98
	Student in NL	52	2	5	4,06	0,83

	Remigranten op CUR	69	1	5	3,51	1,02
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	2	5	4,06	0,91
	Total	414	1	5	3,81	0,97
CBS12financieel	Eindexamenklassers op CUR	163	1	5	3,34	0,95
	Student in NL	52	1	5	3,73	1,10
	Remigranten op CUR	69	1	5	3,55	1,16
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	4,02	1,00
	Total	414	1	5	3,64	1,06
CBS13cultuurverschil	Eindexamenklassers op CUR	163	1	5	3,21	0,93
	Student in NL	52	1	5	3,06	1,09
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,83	1,11
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,25	1,13
	Total	414	1	5	3,14	1,06
CSB14vriendenterug	Eindexamenklassers op CUR	162	2	5	3,49	0,81
	Student in NL	52	1	5	3,77	0,98
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,91	1,15
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,57	1,00
	Total	413	1	5	3,46	0,99
CBS15gezondheidouders	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	2,74	0,98
	Student in NL	52	1	5	2,58	1,09
	Remigranten op CUR	69	1	5	1,86	1,13
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,02	1,31
	Total	413	1	5	2,66	1,19
CBS16baanpartner	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	3,01	0,97
	Student in NL	52	1	5	2,92	1,04
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,14	1,10
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,11	1,32
	Total	413	1	5	2,88	1,17
CBS17onderwijs	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	3,15	0,99
	Student in NL	52	1	5	2,85	1,16
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,64	1,26
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,14	1,33
	Total	413	1	5	3,02	1,19
CBS18controle	Eindexamenklassers op CUR	162	1	5	3,04	0,70
	Student in NL	52	1	5	2,88	1,18
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,64	1,12
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	3,00	1,34
	Total	413	1	5	2,94	1,07
PCF1studieschuld	Eindexamenklassers op CUR	163	-2	2	-0,01	1,09
	Student in NL	52	-2	2	0,25	1,40
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,68	1,33
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,28	1,40
	Total	414	-2	2	-0,17	1,30
PCF2baanCUR	Eindexamenklassers op CUR	162	-2	2	0,91	1,01
	Student in NL	52	-2	2	0,65	1,03
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,70	1,29
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,86	1,33
	Total	413	-2	2	0,59	1,30
PCF3baanNL	Eindexamenklassers op CUR	162	-2	2	0,06	0,94
	Student in NL	52	-2	2	0,37	1,17
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,43	1,41
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,26	1,40
	Total	413	-2	2	-0,08	1,23
PCF4sociallifeNL	Eindexamenklassers op CUR	160	-2	2	-0,22	0,94
	Student in NL	52	-2	2	-0,71	1,04
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,57	1,08

	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,52	1,30
	Total	411	-2	2	-0,43	1,11
PCF5familieCUR	Eindexamenklassers op CUR	159	-2	2	0,24	0,84
	Student in NL	52	-2	2	0,75	1,06
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,80	1,02
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,64	1,13
	Total	410	-2	2	0,52	1,02
PCF6koophuisNL	Eindexamenklassers op CUR	161	-2	2	0,21	1,03
	Student in NL	52	-2	2	-0,35	1,28
	Remigranten op CUR	69	-2	1	-1,42	0,86
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,31	1,36
	Total	412	-2	2	-0,30	1,28
PCF7huisvestingCUR	Eindexamenklassers op CUR	162	-2	2	0,19	0,90
	Student in NL	52	-2	2	-0,19	1,22
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,83	1,19
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,09	1,24
	Total	413	-2	2	-0,12	1,16
PCF8klimaat	Eindexamenklassers op CUR	162	-2	2	0,23	1,00
	Student in NL	52	-2	2	0,73	1,09
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,83	1,08
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,88	1,08
	Total	413	-2	2	0,60	1,09
PCF9vrijetijd	Eindexamenklassers op CUR	162	-2	2	-0,04	0,86
	Student in NL	52	-2	2	-0,81	1,05
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,65	1,04
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,35	1,21
	Total	413	-2	2	-0,34	1,07
PCF10leven	Eindexamenklassers op CUR	162	-2	2	0,31	0,93
	Student in NL	52	-2	2	0,79	0,94
	Remigranten op CUR	69	-1	2	1,09	0,89
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,80	1,08
	Total	413	-2	2	0,66	1,01
PCF11ecopolCUR	Eindexamenklassers op CUR	161	-2	2	0,52	0,94
	Student in NL	52	-2	2	0,42	1,32
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,35	1,22
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,52	1,22
	Total	412	-2	2	0,36	1,17
PCF12financieel	Eindexamenklassers op CUR	161	-2	2	0,50	0,82
	Student in NL	52	-2	2	0,35	1,10
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,30	1,19
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,39	1,23
	Total	412	-2	2	0,31	1,10
PCF13cultuurverschil	Eindexamenklassers op CUR	161	-2	2	-0,53	0,84
	Student in NL	52	-2	2	-0,29	1,24
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,58	1,13
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,23	1,31
	Total	412	-2	2	-0,42	1,11
PCF14vriendenterug	Eindexamenklassers op CUR	160	-2	2	-0,17	0,90
	Student in NL	52	-2	2	-0,02	1,16
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,25	1,09
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,29	1,23
	Total	411	-2	2	-0,20	1,08
PCF15gezondheidouders	Eindexamenklassers op CUR	160	-2	2	0,93	0,84
	Student in NL	52	-2	2	1,02	0,98
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-1,12	1,11
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,81	1,12

	Total	411	-2	2	0,56	1,25
PCF16baanpartner	Eindexamenklassers op CUR	161	-2	2	0,53	0,81
	Student in NL	52	-2	2	0,42	1,07
	Remigranten op CUR	69	-2	1	-1,03	0,94
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,52	1,21
	Total	412	-2	2	0,25	1,16
PCF17onderwijs	Eindexamenklassers op CUR	160	-2	2	0,47	1,03
	Student in NL	52	-2	2	-0,12	1,25
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,86	1,05
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,09	1,28
	Total	411	-2	2	0,05	1,23
PCF18controle	Eindexamenklassers op CUR	160	-2	2	0,10	0,89
	Student in NL	52	-2	2	-0,10	1,18
	Remigranten op CUR	69	-2	2	-0,83	1,07
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	-0,25	1,27
	Total	411	-2	2	-0,19	1,13
PBC1_studieschuld	Eindexamenklassers op CUR	162	-10	10	0,20	4,65
	Student in NL	52	-10	10	1,19	6,58
	Remigranten op CUR	69	-10	10	-2,41	6,12
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	-0,52	5,51
	Total	413	-10	10	-0,33	5,53
PBC2_baanCUR	Eindexamenklassers op CUR	161	-6	10	3,30	3,61
	Student in NL	52	-6	10	2,63	3,34
	Remigranten op CUR	69	-10	10	-1,14	4,27
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-8	10	3,67	4,57
	Total	412	-10	10	2,59	4,35
PBC3_baanNL	Eindexamenklassers op CUR	162	-8	8	-0,22	2,41
	Student in NL	52	-10	4	-1,88	3,92
	Remigranten op CUR	69	-10	8	-0,28	4,28
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	-0,21	4,19
	Total	413	-10	10	-0,43	3,60
PBC4_sociaallifeNL	Eindexamenklassers op CUR	160	-10	10	-0,64	3,73
	Student in NL	52	-10	10	-2,04	3,87
	Remigranten op CUR	69	-10	10	-1,84	4,26
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	-1,37	4,81
	Total	411	-10	10	-1,25	4,22
PBC5_familieCUR	Eindexamenklassers op CUR	159	-10	8	-1,26	3,45
	Student in NL	52	-10	4	-3,50	4,05
	Remigranten op CUR	69	-10	3	-3,48	3,55
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	-3,39	4,56
	Total	410	-10	10	-2,60	4,05
PBC6_koophuisNL	Eindexamenklassers op CUR	161	-8	8	0,55	2,90
	Student in NL	52	-6	10	-0,35	2,58
	Remigranten op CUR	69	-6	4	-1,65	1,34
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	0,03	3,76
	Total	412	-10	10	-0,09	3,07
PBC7_huisvestingCUR	Eindexamenklassers op CUR	162	-1	7	2,84	1,50
	Student in NL	52	-1	5	2,19	1,80
	Remigranten op CUR	69	-1	7	1,72	2,25
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-1	7	2,74	2,12
	Total	413	-1	7	2,54	1,92
PBC8_klimaat	Eindexamenklassers op CUR	161	-10	8	-1,29	3,84
	Student in NL	52	-10	6	-3,50	4,18
	Remigranten op CUR	69	-10	4	-3,96	4,41
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	8	-4,29	4,53
	Total	412	-10	8	-2,96	4,41

Ayo òf te aweró?

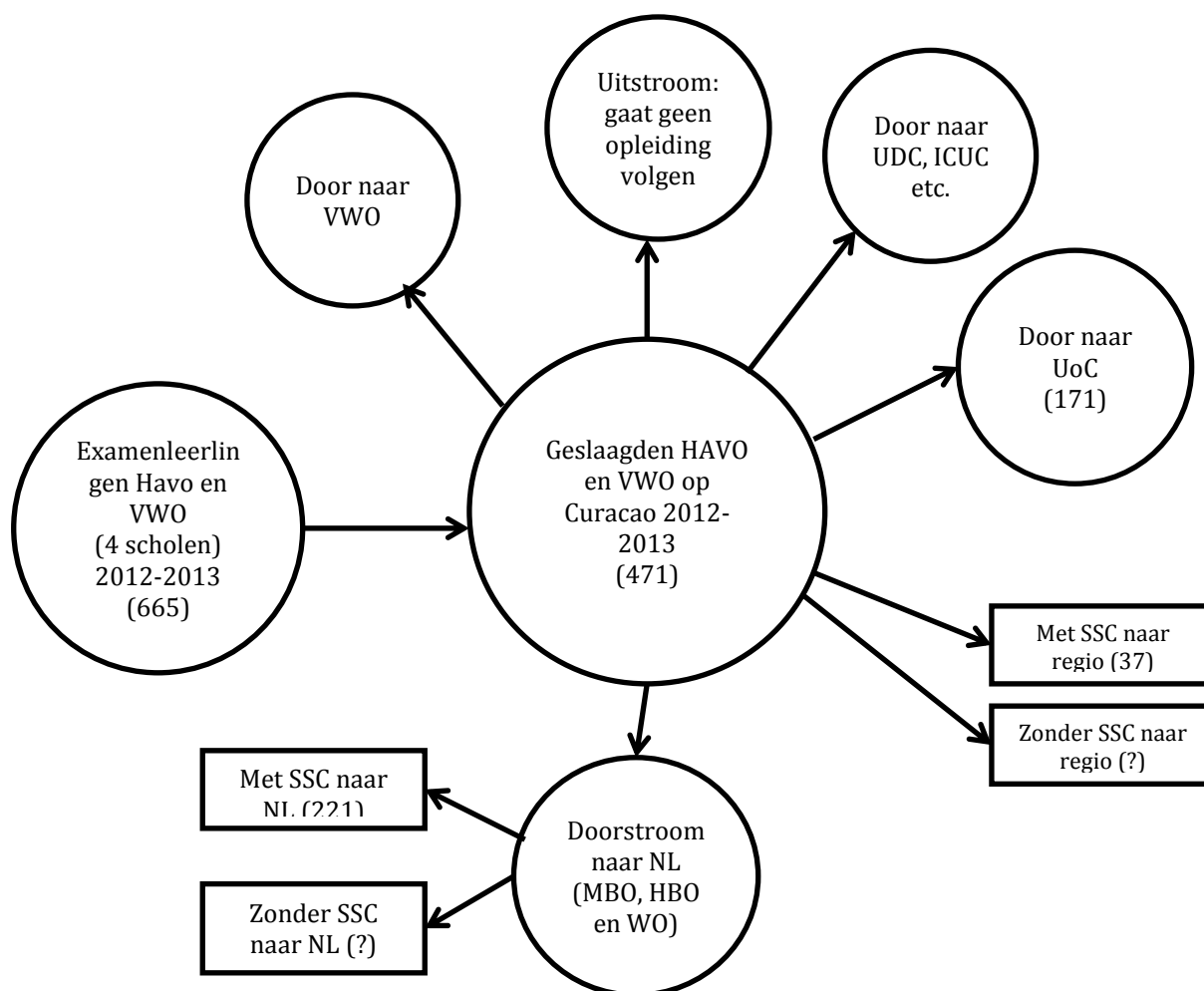
PBC9_vrijetijd	Eindexamenklassers op CUR	161	-8	10	0,13	2,66
	Student in NL	52	-10	10	-1,75	3,42
	Remigranten op CUR	69	-8	10	-1,19	3,10
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-6	10	-0,15	3,73
	Total	412	-10	10	-0,42	3,26
PBC10_leven	Eindexamenklassers op CUR	160	-10	6	-1,39	3,05
	Student in NL	52	-10	6	-3,27	3,83
	Remigranten op CUR	69	-10	4	-4,94	4,05
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	-3,75	4,34
	Total	411	-10	10	-2,97	3,99
PBC11_ecopol	Eindexamenklassers op CUR	161	-6	10	2,22	3,76
	Student in NL	52	-8	10	2,31	5,51
	Remigranten op CUR	69	-8	10	-0,54	4,39
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	2,64	5,37
	Total	412	-10	10	1,90	4,77
PBC12_financieel	Eindexamenklassers op CUR	160	-6	10	1,84	3,03
	Student in NL	52	-6	10	2,06	4,18
	Remigranten op CUR	69	-10	10	-0,74	4,47
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	1,95	5,22
	Total	411	-10	10	1,47	4,32
PBC13_cultuurverschil	Eindexamenklassers op CUR	160	-10	10	-1,51	2,98
	Student in NL	52	-10	10	-0,52	3,93
	Remigranten op CUR	69	-10	6	-1,41	3,37
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	-0,12	4,74
	Total	411	-10	10	-0,92	3,83
PBC14_vriendenterug	Eindexamenklassers op CUR	160	-8	8	0,55	3,14
	Student in NL	52	-10	10	-0,02	4,78
	Remigranten op CUR	69	-10	6	0,12	3,19
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	0,78	4,90
	Total	411	-10	10	0,48	4,00
PBC15_gezondheidouders	Eindexamenklassers op CUR	159	-10	8	-2,48	2,60
	Student in NL	52	-10	4	-2,88	2,94
	Remigranten op CUR	69	-10	6	1,20	2,85
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	-2,59	3,97
	Total	410	-10	10	-1,95	3,47
PBC16_baanpartner	Eindexamenklassers op CUR	160	-4	10	1,70	2,59
	Student in NL	52	-8	8	1,37	3,08
	Remigranten op CUR	69	-6	5	-1,57	1,97
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	1,99	4,18
	Total	411	-10	10	1,20	3,39
PBC17_onderwijs	Eindexamenklassers op CUR	159	-8	10	1,83	3,42
	Student in NL	52	-8	10	0,46	4,16
	Remigranten op CUR	69	-8	10	-1,48	2,98
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	1,55	4,45
	Total	410	-10	10	1,01	3,98
PBC18_controle	Eindexamenklassers op CUR	158	-8	10	0,58	2,83
	Student in NL	52	-4	10	0,54	3,44
	Remigranten op CUR	69	-10	10	-1,49	3,23
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	0,28	4,16
	Total	409	-10	10	0,13	3,51
INBS1familie	Eindexamenklassers op CUR	166	-2	2	0,28	0,89
	Student in NL	52	-2	2	0,88	1,17
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,62	0,96
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,57	1,19
	Total	417	-2	2	0,50	1,06
INBS2vrienden	Eindexamenklassers op CUR	165	-2	2	-0,03	0,78

	Student in NL	52	-2	2	1,10	1,29
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,09	0,90
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,31	1,03
	Total	416	-2	2	0,24	1,02
MTC1familie	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	2,91	0,88
	Student in NL	52	1	5	2,90	1,01
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,49	0,90
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	2,65	1,19
	Total	415	1	5	2,76	1,01
MTC2vrienden	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	2,49	0,85
	Student in NL	52	1	5	2,63	0,86
	Remigranten op CUR	69	1	5	2,41	0,91
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	1	5	2,45	1,06
	Total	415	1	5	2,48	0,93
DNBS1familie	Eindexamenklassers op CUR	155	-2	2	-0,31	1,13
	Student in NL	52	-2	2	0,19	1,19
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,13	1,24
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,05	1,22
	Total	406	-2	2	-0,06	1,20
DNBS2vrienden	Eindexamenklassers op CUR	154	-2	2	-0,32	0,95
	Student in NL	52	-1	2	0,56	1,02
	Remigranten op CUR	69	-2	2	0,42	1,25
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-2	2	0,70	1,08
	Total	405	-2	2	0,25	1,15
IWTR1familie	Eindexamenklassers op CUR	164	1	5	2,76	0,89
	Student in NL	46	1	5	2,91	1,13
	Remigranten op CUR	59	1	5	2,63	0,87
	Non returners (in NL of ELDERS)	119	1	5	2,80	1,23
	Total	388	1	5	2,77	1,03
IWTR2vrienden	Eindexamenklassers op CUR	164	1	4	2,47	0,86
	Student in NL	51	1	5	2,57	0,94
	Remigranten op CUR	60	1	4	2,55	0,91
	Non returners (in NL of ELDERS)	122	1	5	2,63	1,11
	Total	397	1	5	2,54	0,96
InjuctiveSUBNORMS_familie	Eindexamenklassers op CUR	165	-6	10	1,01	2,83
	Student in NL	52	-8	8	2,40	3,52
	Remigranten op CUR	69	-3	8	1,62	2,52
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-10	10	2,05	3,85
	Total	416	-10	10	1,61	3,26
InjuctiveSUBNORMS_vrienden	Eindexamenklassers op CUR	165	-10	8	0,02	2,30
	Student in NL	52	-8	8	3,04	3,48
	Remigranten op CUR	69	-6	8	0,46	2,24
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-6	10	1,02	2,95
	Total	416	-10	10	0,78	2,83
DescriptiveSUBNORMS_familie	Eindexamenklassers op CUR	155	-10	8	-0,70	3,47
	Student in NL	52	-10	10	1,08	4,26
	Remigranten op CUR	65	-6	8	0,83	3,33
	Non returners (in NL of ELDERS)	126	-6	10	0,76	3,90
	Total	398	-10	10	0,25	3,76
DescriptiveSUBNORMS_vrienden	Eindexamenklassers op CUR	154	-6	8	-0,64	2,48
	Student in NL	51	-4	10	1,67	3,06
	Remigranten op CUR	63	-6	8	1,03	3,22
	Non returners (in NL of ELDERS)	124	-3	10	2,19	3,34
	Total	392	-6	10	0,83	3,21
PBC_TOTAL	Eindexamenklassers op CUR	141	-46	77	7,40	19,63
	Student in NL	52	-87	45	-6,96	29,50

Ayo òf te aweró?

	Remigranten op CUR	69	-108	37	-25,06	29,93
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-93	91	-0,73	37,34
	Total	392	-108	91	-2,92	31,56
ATT_TOTAL	Eindexamenklassers op CUR	162	-14	56	17,58	14,42
	Student in NL	52	-4	62	29,27	14,24
	Remigranten op CUR	69	6	60	31,86	12,19
	Non returners (in NL of ELDERS)	130	-22	56	29,89	16,52
	Total	413	-22	62	25,31	15,99
SUBNORMS_TOTAL	Eindexamenklassers op CUR	148	-18	32	-0,39	7,41
	Student in NL	51	-19	22	8,37	8,98
	Remigranten op CUR	61	-12	28	4,05	8,37
	Non returners (in NL of ELDERS)	122	-12	40	5,85	11,01
	Total	382	-19	40	3,48	9,60

Bijlage 6 Overzicht routes examenleerlingen

Voor dit overzicht zijn alleen gegevens gebruikt van de examenleerlingen HAVO en VWO van Radulphus College, MIL, KAP-PSC en Albert Schweitzer. Stimuleringsbeurzen van SSC naar een land in de regio zijn daarbij niet alleen toegankelijk voor leerlingen die hun HAVO of VWO examen hebben gehaald, maar ook voor jongeren die voor afronding van hun middelbare school de overstap maken. Gegevens van doorstroom van HAVO naar VWO ontbreken, gegevens van instroom op ICUC, UDC etc. Ontbreken in dit overzicht, gegevens over jongeren die op eigen houtje vertrekken en in Nederland of in de regio (meestal de VS) gaan studeren ontbreken. Inzicht in het aantal jongeren dat niet verder studeert na hun HAVO of VWO ontbreekt ook.